

نووسه‌ری کوردستان

کۆڤاری به‌کۆتیی نووسه‌رانی کوردستان

18

chalakmuhamad@gmail.com

هه‌وا‌نامه‌ی کۆتیب

ژ
س
ن
د
ی
و
ا
ن
پ
و
ش
گ
ه
د
س
ج
و
ر
و
ت
د
ق
ک
ت

زستانی 1991

دەستەى نووسەران

ئەبووبەكر خۆشناو

جەوھەر كرمانج

هەئال كوستانى

فەلەكەدىن كا كەبى

رەيكار ئەحمەد

نووسەرى كوردستان

راوئىزكاران

ئەحمەد هەردى

ئەرسەلان بايز

هەزارى موكرىانى

حكىمەت محەمەد كەرىم

محەمەد جەمە باقى

عەباس بەدرى

تەھامابى

گوڤقارى

يەكيتتى نووسەرانى كوردستان

ژمارە ۱۸

خوولى دووهم

زستانی ۱۹۹۱

وتەى نووسەر

* شەمە ، دووھەمىن ژمارەى گۇفارى ((نووسەرى كوردستان)) ە كە دوای
كۆنگرەى بەكگرتنى (كۆمەلەى نووسەرانى كوردستان) و (بەكئىتى نووسەرانى
كوردستان) و بېك ھىنانى (بەكئىتى نووسەرانى كوردستان) ، دەردەجى .
دەستەى نووسەرانى گۇفارا ، بەپېرە و كوردنى راسباردەكانى كۆنگرە و

پىرست

ھەى نامەى كئىب

لئىكۆلئىنەوہ

- ۵ پىنج ژمارەى گۇفارى كوردستان ..... قەرھاد پىربال
۲۳ زمانى كوردى لە كئىبى (فقہ اللغہ ايرانى) دا .. شەمەد شەرىفى
۳۲ رىبالىزمى سۇسالىزم و بەھرەى ئازاد .... حىكەت مەمەدكەرىم
۳۸ مەمەد شەمىن بوزشەرسلان ..... و: سەلام زەندى

شەىر

- ۵۲ بەىمان ..... جەوھەر كرمانج
۵۷ زىبىر نەكە ..... شەمەد قەرەنى

لەبەر جا و گرتنی بەرزە وەندێ بە کانی گەلە کەمان و خزمەت بە ئێ دەب و
 روۆ شنبیری بە کە ی لەبەر ئێ و سوورە کە ئێم گوۆ قارە خوۆ لەبەر مەیلێکی
 شەخسێ و رێکخراوەیی لا بەدا و جگە لە خزمەت بە گەلە کە ی مە بە ئێکی
 دیکە ی نەبی . . .

• بۆ ئەوە ی گوۆ قارە کە ، بە رێک و بە ئێکی دەر بچێ و ماددە کانی نییرو
 تەسل و هەمە جوۆ رین ، رووی دەرمان دەر کە ی نە نووسەرانی کوردستان
 کە ها و کا رمان بکەن ، رەخە مان لێ بکەن ، پێ شنیارمان پێ بکەن و
 بەرە مە ی بە پیێ زی خۆیا نامان بۆ بنیێرن .

• بە یۆ ئێ ی . ای شو بەت ، (روۆ زی نووسەری کورد) ، سلا و پیرۆ زیایی
 بۆ نووسەرانی تیکۆ شەری کوردستان دەر نییێرن کە لە دژ و ارتڕین بار
 دۆخی تیرور و سەر کوت دا ، ئا لاهە لگەری بەرەنگار بوونە وە ی سیا سە تی
 دزیۆی دا گیر کەرانی کوردستانن . هەر وە ها دەستی ریزو نە وازش لە

ههواننامهی کتێب

- برایانی جروی . . . . . و : ئێ بۆ بۆ بکەر خوۆ ئا و ۶۱
 دوو خوری . . . . . رە مە زان عیسا ۷۲

پەخشان و چیرۆک

- یادداشتی مرۆ ئێکی ون . . . . . و : زیاد مە ولوود ۷۵
 رازە گانم دەر کیێم . . . . . ئەر سە لان با ییز ۷۸
 شاعیر . . . ناخی وە کوسە ما وەرە کە ی قولب دە دا . . . گوندی ۸۲
 بۆ کۆ زانە وە م . . . چە ند سە دە یە ک بێ دە نگێ . . . . . هۆ شە نگ ۸۶
 ئا وەرە یی . . . . . رێکار ئێ حە سد ۸۹
 تلیاک . . . . . حە کیم مە لا سە ل ۹۴
 ئیدی بۆ کوۆ بچین ؟ . . . . . پا وان عە د ولە وە جود ۱۰۲

بهرامبەر نووسه رانی کۆج کردوومان : حاجی بی جندی ، کاکه ی فلاح ،
حه مه سالح دیلان به سینگه وه ده گرین .

* لهم ژماره یه دا ، ویترا ی بلاق کردنه وه ی (نامه یه کی دلسوزانه) ی کاک
مارف ئا غایی ، به بیویستی ده زانین شهوش بو خوینهران روون بکه -
ینه وه که بلاق کردنه وه ی شهو شیعری به ناوی ما مۆستا (هیم سن) وه
له ژماره (۱۶) و ههروه ها پێدا چوونه وه ی نامه کانی کاک سه لاجو کاک شاک
نه زادیش ، له ژماره (۱۷) ی نووسه ری کوردستان دا ، رای دهسته ی بیثووی
کۆئاره کهن ، چونکه (وه ک کاک مارفیش ئا گاداره) ماده کانی ژماره (۱۷)
به رله کۆنگره ی به ککرتنی نووسه رانی کوردستان ، ئا ماده کرابوون .
بۆیه ئیمه ، به بیویستی ده زانین ده رگای گفت وگۆ ، ده رباره ی شه
مه سه له یه پیوه ده یین و هیوادارین نووسه رانمان ، قه له مه ره نگینه کا -
نیان له با به تیکی دی بخرنه گه ره .

دهسته ی نووسه ران

هه وانه ی کتیب

گفت وگۆ

گفت وگۆ له که ل شاعیریکی شیلامی ..... ئا : م . م ۱۱۷

لیته وه وه ی

کاتی شیعری ..... و : شه مال ۱۲۱
به ره رها تی (مومی) له گۆرانی به کی فۆلکلوری دا . . . . . ئا : ئاریزه بدوللا ۱۲۷
نامه یه کی دلسوزانه ..... مارفی ئا غایی ۱۳۱

پینج ژماره‌ی گۆقاری کوردستان

فەرهاد بیریال

گۆقاری " کوردستان " ۱۹۱۹ - ۱۹۲۰ یه کیکه له وگۆقاره هه‌ره دانسقه و بایه خدارانه‌ی که له سه‌ره‌تای شه‌م سه‌ده‌یه‌دا ، له‌گه‌ل کاروانی " کورده‌لاوه‌کان " دا له‌تورکیا بلاوکراونه‌ته‌وه . نوسخه‌کانی شه‌م گۆقاره ، وه‌کو هه‌ر بلاوکراوه‌یه‌کی دیکه‌ی شه‌ و سه‌رده‌مه ، کاتی خۆی که‌وتونه‌ته به‌ر زه‌بروزه‌نگ و شالای پولیسه‌که‌کانی " شه‌تاتورک " ، سه‌رتایا له‌خه‌لکی قه‌ده‌غه‌ کراون ، یانیش بوونه‌ته‌ خوراک‌ی تاگر شه‌مرۆ چنگ خوینه‌رانی کورد ناکه‌ون .
خۆشه‌ختانه : له‌کتیبخانه‌ی زمانه‌ روژهلانیه‌کانی پارێس دا " که‌به‌کتیبخانه‌ی لانگزو ناسراوه‌ " پینج ژماره‌ی شه‌ و گۆقاره‌مان دۆزیوه‌ و والێره‌دا تاوه‌رۆکه‌که‌ی وێسرای کورته‌ پیتشه‌کیه‌کت ، ده‌که‌ینه‌ چه‌پکه‌گۆلنیک و پیتشه‌ش به‌خوینه‌ران و توێژه‌رانی کوردی ده‌که‌ین .

چهند وشه‌یه‌کی پیتیوست

به‌پنی ئاگاداریمان و دوا‌ی چاوخشان‌دیک‌ی خیرا به‌سه‌رچاوه‌کاندا ، بۆمان ده‌رگه‌وت که‌ کۆمه‌لنیک کوردناسی فه‌ره‌نسی و هه‌روه‌ها هه‌موو شه‌ و نووسه‌ره‌کوردانه‌ی که‌خویان به‌میژووی روژنامه‌گه‌ریی کوردیه‌وه‌ خه‌ریک کردووه‌ ، که‌م تازۆر ، راست‌یان چه‌وت " به‌شسی هه‌ زۆریشیان بن شه‌وه‌ی چاویان به‌هیچ ژماره‌یه‌کی گۆقاره‌که‌ش که‌وتی " باسی شه‌م گۆقاره‌یا کردووه‌ . شیمه‌ لێره‌دا به‌کارئیک‌ی بیهووده‌ی ده‌زانین که‌ وه‌ختی خوینه‌ران به‌گێرانه‌وه‌ی بیرو بۆجوونی ، راست‌یا هه‌له‌ی ، جۆراوجۆری شه‌ و نووسه‌رانه‌وه‌داگیربکه‌ین . چونکه‌راستکردنه‌وه‌ی شه‌ و هه‌موو بیرورا چه‌وت و چه‌وئیل و بن‌به‌لگانه‌ی که‌له‌باره‌ی شه‌م گۆقاره‌وه‌ خراونه‌ته‌روو ، له‌وانه‌یه‌ پازده‌لاپه‌ره‌ی پیتشه‌کیه‌کی درتێرمان پتی ره‌ش بکه‌نه‌وه‌ . بۆیه‌ لێره‌دا شه‌وه‌ی به‌ له‌پیتشتر و گرنگتری ده‌زانین : پیتشچاوخستنی چه‌ند زانیاری و تییینییه‌کی بنه‌ره‌تین ، که‌له‌م باره‌یه‌شه‌وه‌پشتمان به‌دوو سه‌رچاوه‌ی باوه‌رپیکراوه‌به‌ستووه‌ ، به‌که‌م : گۆقاره‌که‌خۆی " واته‌ شه‌ و ژمارانه‌ی له‌به‌رده‌ستی شیمه‌دان " ، دووه‌م : شه‌ و نووسه‌رانه‌ی ، تاک‌وتووک‌ژماره‌کانی

ئەو گۇقارەيان لەلاھەيە يا ديويانە .

۱- گۇقارى " كوردستان " ، سەرنووسەرە كەي : محەمەد شەفيق ئەرواسى زاھە ، خاوەنى ئىمىتياز : محەمەد مېھرى ، ھەفتەى جارنىك بلاو دە كرىتە وە - بە زمانى توركى وگوردى وەەرەسى و فارسى . نوسخەى بە پىنج قروشە . (ئەم زانىيارىانەى سەر وە ، لەسەر بەرگى ھەموو ژمارەكانى 6/5/4/3/2 ھەر وەھا ژمارەكانى 8 و 9 بەروونىيە وە تۆماركراون و دووپات دەبنە وە) ژمارەى بە كەمى ئەم گۇقارە بە پىنى بۆچوونى د. كەمال مەزھەر - كە گۆايە ژمارەى بە كەمى ئەم گۇقارەى ديوہ - لە روژى 28 ى ربيع الاخرى 1337 واتە لە روژى 1919/1/31 بلاو بوئە وە . لە بارەى شوئىنى دە رچوونى گۇقارە كە شە وە ، ئەواتە باى بە شى ھەرە زورى گۇقار و بلاو كراوە كانى ئە و كات ، ھەر وەھا بە پىنى چەند زانىيارى و ناوبردىنى ھەندى ئابدورى ديارىكرا و لە پروپاگەندە و بابەتە كانى ديكەى ناو گۇقارە كە ، ساغ دە بىتە وە كە ژمارە ناوبرا وە كانى ئەم گۇقارە لە شارى ئەستەمبول ، لە توركييا بلاو كراونە تە وە . لە لاپەرەى كۆتايىى ھەر ژمارە بە كەمى گۇقارە كە شدا نووسرا وە ، كە لە چاپخانەى " نجم استقبال " دا چاپ كرا وە . كە بە داخ وە جارنى تاكو ئىستا ، بۆمان ساغ نە كرا وە تە وە داخ وە ئەم چاپخانەى نجم استقبالە ھى چ كە سىنگ و چ كۆمە لە يەك بووہ ؟!

۲- لە ژمارە (6) بە و لاوہى سەر بەرە گۇقارە كە دا ، بە توركى نووسرا وە : " گۇقارىكى سىياسى ، كۆمە لايتى ، ئە دە بى ، زانستىيە ... " كە مەش و اتى دە گەين - بە راستى : پىناسە بە كەمى پىر بە پىستى گۇقارە كە يە . لە بارەى ئە وە شە وە بە ئەم گۇقارە بە ھەمووى چەند ژمارەى لىن بلاو كرا وە تە وە ، بىروراي جيا واز ھەيە : ماموستا ئەلا ئىدىن سە جادى و كاكجە مال خەزە دار لەسەر ئە و با وەرەن كە ئەم گۇقارە " ۲۷ " ژمارەى لىن بلاو كرا وە تە وە ، بە لىم بە بى ئە وەى كە خويان تە نائەت لاپەرە بە كىشيان بۆ بە راست نىشاندانى ئەم . ئەمەى يان لە بەردە ست بووبى ، ماموستا كەمال مەزھەرىش دە لى : " دواژمارەى كە من ديومە ژمارە (۱۹) ى سالى دووہ مى لەسەر نووسرا وە ، كە روژى ۷ ى رەجەبى ۱۳۲۸ ، (۱۹۲۵) ى لەسەر نووسرا وە " .

۳- جنى سەرنجە كە د. مەرف خەزە دارىش لە سالى ۱۹۷۷ دا دووژمارەى (۸ و ۹) ى ئەم گۇقارەى دۇزىبوو وە و ھەمان سال لە گۇقارى " روژى كوردستان " دا بلاوى كوردبوونە وە . ھەر وەھا ماموستا مەحمود لە وەندى - ش ، لە كىتەبە بە نرخە كەى خۇيدا دووژمارەى ديكەى (۹) و (۱۳) ى خستوتە سەر ھەموو ئەم ژمارانە وە ، كە لە وە دە چىن ئەم دوو ژمارە بە شى دىين يا ھەيىن .

سەرەنجام : بە پىنى ئە و ھەول و كۆششانەى كە تا ئىستا بۆ دۇزىنە وەى ژمارەكانى ئەم گۇقارە لە لاين روشنبىرانى كوردە وە دراون ، دە گەينە ئە و ئەنجامەى كە ئە مېرۆ ، نىزىكەى نىوہى ژمارەكانى ئەم گۇقارە لە بەردە ستن و دۇزراونە تە وە : ھەر ژمارە بە كەمى ، دووژمارە بە كەمى ، يا كۆمە لە ژمارە بە كەمى لە لاى كە سىنگ و لە ولاتىكە . ھىوا دارىن لە داھا توودا ھەموو ئەم ژمارانە لە بە كەمى بەرگ دا كۆبكرىنە وە و سەر لە نوئى لە چاپ بىدرىنە وە . بۆ ئەم بە سە ش ، لە بارەى ئە و ژمارانەى كە لە لاى ئىمە دا ھەن (ژمارە 2 , 3 , 4 , 5 , 6) ھەر روشنبىرىك ، دەزكايەك ،

تویژه ریک بیه وی کاربان له سهر بکا یا بیه وی له چاپیان بداته وه ، تکاده که بین با به ئادرئسی
گۆقاری (هیوا) په یوه ندیمان پښوه بکات ، بڼه وه ی به خوشحالیه وه فوتوکۆپی ی هه موو شه
ژمارانه ی بۆینیرین .

** بایه خی گۆقاری " کوردستان "

دهشن بایه خی هه ره له پیشه وه ی گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) بایه خه
میژوویی به که ی بی . وه ک دهرکه وتوووه شه گۆقاره ، په کسردنوی گۆتایی هاتسی جه نگی
جیهانی ی به که م بیلوکراوته وه . شه و سهرده مهش (۱۹۱۹ - ۱۹۲۳) ، که به سهرده می
دابه شکردنی تازه ی کوردستان ، به سهرده می پلانه گلاوه کانی ده وله ته داگیرکه ره کانی
کوردستان ده ناسرئته وه : کوردستان - له وسهرده مه دا - به ژیا تیکی هه ژه ند و پیر له کاره ساتی
جۆرا و جۆری شه وتودا رهت ده بوو ، که هه ره هه فته به کی ژیا نی : رایه رینیگ بوو ، هه رمانگیکی
ژیا نی : لاپه ره به کی دره وشاوه ی میژووی تازه بوو ، گۆرانکاری به ک بوو ، هه نگا و یکی شیرانه و
سه رازایانه ی تازه بوو . هه موو شه روودا وانهش - له تورکیا ، عیراق ، ئنیران ، سوریه ،
میسر ... به شیوه به کی ورد و غراوان ، ئاوتنه ئاسا له م گۆقاره دا یاس کراون و تۆمارکراون ،
هه ره له دهنگوباسی کۆمه له روشنبیری و سیاسی به کوردستان به کانه وه بگره - له (ئهسته مول) و
(دیاره کر) تا ده گاته بارودۆخه کومه لایی و شورشخوازی به که ی خه لکی کورد له کوردستان دا
و ههروه ها دهنگوباسی هه ول و ته قه لکانسی (شه ریف پاشا) بو سه ره خوئی کوردستان ، له
کۆنفرانسی ناشتی - له پاریش دا .

به م شیوه به ، گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) به یه کیک له گه و ره ترین و گرنگترین
ئه و دۆکیوو مه نت و به لگه نامه میژووییانه له قه له م مه درئ ، که میژوونووسی کورد بیه وی له
ژیا نی کومه لایه تی و سیاسی شه و قوناغه گرنگی گه لی کورد بکولئیه وه .
به کیک له بایه خه گرنگه کانی دیکه ی گۆقاری " کوردستان " : بایه خه فیکری /
روشنبیری به ته تی .

تۆژه ره له رینگای خوئنده وه ی ناوه رۆک و وتاره جورا و جوره کانی شه م گۆقاره وه ، به ئاسانی
بۆی ده رده که وی که شنوازی بیکردنه وه ی سیاسه ته دارانی کورد ، ناوه رۆکی بیری نه ته وه
خوازی " ناسیونالیستی " ی رونا کبیرانی کورد ، یان وه ک مارکسیسته کان پشپان خوشه بلین
" ورده بورژوای کورد " له و سهرده مه دا چۆن بووه ؟ چی بووه ؟ راده ی خه ملین و پیشکهوئتی ،
ههروه ها په یوه ندیی به جه ماوه ر و گه له وه ، به خه باشی رزگار یخوازی کوردستانه وه ،
له چ ئاستیکدا بووه ؟! شه و تویژه روونا کبیرو نووسه رو سیاسه ته داره کورده ی شه وسهرده م ،
کن بوونه ؟! کومه له و ریکخراوه روشنبیری و نیمچه سیاسی به کانیان ؟! سه ره به کام چینی
کومه ل و چ ریباریکی فیکری بوونه ؟! وه لامی ده یان پرسیا ری دیکه ی فیکری و سیاسی و
کومه لایه تی و ... هتد ، ته نیا به خوئنده وه ی وردبئانه ی شه م جۆره دۆکیوو مه نت و
گۆقارانه ی ته وکات (له وانهش گۆقاری کوردستان) ساغ ده کرئنه وه . چونکه شه م هه وال و باسو

خواسانه ، به شیوه یه کی راسته و خو، نووسه ر و "منه وهر" و سیاسی یه کان خوئیانه وه نوسراون.

بایه خی زمانه وانسی و رینووس و زمانی ستانداری کوردی، که له نووسینه کوردیه کانی گۆقاره که دا بهرچا وده که وی ، ده شی بۆ توژه ره ی کورد، به پله ی سنی م دا بنری.

لیکۆلینه وه له رینووس ، زمانی ستاندار، زاراوه جۆرا و جوره کانی له نووسراوه کوردیه کاندایه کارها توون ، ههروه ها به راوردکردنیان له گه ل رینووس و زمانی ستاندار ی کوردیی بلاوکراوه کانی پیش سالانی (۱۹۱۹) : سروشتی ژییانی زمانه که مان و (قۆنایغی په ره سه ندنه که ی) پیشان ده دا له و سه رده مه دا ، ههروه ها به پوه ندی ئاسته جۆرا و جوره کانی زمانه که مان به زمانی ستاندار ی گه له دراوسیکانمانه وه .

جگه له مانه ش، له م گۆقاره دا - وه گه له بیبلۆگرافیا که دا نه رده که وی - زیاتر له (۶) و تار به زمانی تورکی له باره ی گیروگرفته کانی زمانی نووسینی کوردی و له باره ی دیالیکته جۆرا و جوره کوردیه کانه وه بلاوکراونه ته وه ، که به لیکۆلینه وه ی زمانه وانسی و "به راوردکاریسی" زۆر دانسقه ده ژمیردرین.

بایه خی ته ده بی گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) ، بۆ نمونه له چا و بایه خی گۆقاری ژین (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) ده شی که مترین : نه که ته نیا له بهر ته وه ی گۆقاری "کوردستان" له رووی چه ندیتی به وه ی بایه تی ته ده بی ی که مترتیدا په . به لکو له بهر ته وه شی که ته م گۆقاره ، به شیوه یه کی بنچینه یی زیاتر یا به ندی بلاوکردنه وه ی ته ده بیاتی کلاسیک به تایبه تین "شعیری کلاسیک" بووه .

لخ کاتیکیدا که گۆقاری (ژین) بایه ختیکی فراوان و بایه تی و ئاره زوومه ندانه ی قولسی به (داهیئانی تازه) ، ته ته ده بیاتی تازه داوه ، ویشته به تی به هره و توانا تازه کان به قینیتته وه ، شیوازی تازه و ره گزی ته ده بی ی تازه بئینیتته ئاراوه ، ته ده بیاتیکی تازه بگه شینیتته وه .

راستیه که شی ، گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) ، وه گه خوئیانی له ژماره (۶) به ولاره له سه ر بهرگی گۆقاره که پیشان داوه ، زیاتر گۆقاریکی سیاسی ، ئیجتیماعی .... "بووه . به لام له گه ل ته وه شدا ، لیره دا پئویسته په نجه نومای هه ندی راستی و دیارده ی ته ده بی ی گرنک بکه بین ، که له گۆقاره که دا خوئیانی ده نوین:

۱- له سه ر لاپه ره کانی گۆقاری کوردستان دا ، بۆ یه که مین جار له میژووی ته ده بیاتی کوردی دا ، پارچه شیعیک بۆ مندالان نووسراوه و له ژماره (۶) ی لاپه ره (۷۰-۷۱) دا بلاوکراونه وه .

هینده ی ئاگامان لپی ی بی ، له گۆقارو بلاوکراوه کانی پیش ته م گۆقاره دا ، به ره ه می نووسرا و بۆ مندالان بلاونه کراونه ته وه ، بۆیه ده کرتی ته م پارچه شیعه ی مندالان ، که به قه له می "زینۆ" ناویکه وه نووسراوه : به یه که م به ره ه می نووسراوه - بۆ مندالان له قه له م بدری.

ئەم پارچە شىعرە كە بە ناۋنىشانى (دەلالىيا زارۋكان) بلاۋكراۋە تەۋە ، بە شىۋە و تە كنىكىسى تازە نىزە ، راۋە : لە سەر شىۋەى (چوار پارە يى) لە چوار كۆپلە دا . قافىە كانى ھەر كۆپلە يەك سەربە خۇن ، لە قافىە كانى پىش خۇيان و پاش خۇيان ناچن . جگە لە ۋە ش بە زمانىكى كوردى خۇش و پارا نووسراۋە .

ئەم پارچە شىعرەى مندالان ، زىرە كى نووسەر و ھۇشيارى سەردە مەكە مان بۇ دەردە خا كە ھەر لە وساوە بايە خيان بە مندال ، بە گۆشكردنى ھوشيارانەى تەۋەى تازە داۋە . " بىروانە پەراۋىزى ژمارە ۲۵ " .

۲- ۋە رگىران لە زمانى كوردى يەۋە بۇ زمانى بىگانە :

ھىندەى تاگامان لى بى : يە كە مەن بە رھە مى نووسراۋى بىگانە ، كە تە رچە مەى سە زمانى كوردى كرابىت و لە روژنامان دا بلاۋبوۋىتتە ۋە : دوو ھە ولدانى (خ.مۇدانى) يە ، كە لە گۇقۇقارى روژى كورد (۱۹۱۳) بلاۋكراۋە تەۋە ، يە كە ميان شىعەرىكى تۈركى شاعىرى تۈرك (محمد عاكف) ، دوو مەشىيان وتارىكى (محمد عەبدە) يە ، لە ژمارە (۲) و (۳) گۇقۇقارە كە دا بلاۋكراۋە تەۋە و بە يە كە مەن دوو تىكستى تە رچە مە كراۋ لە زمانى بىگانە ۋە بوسەر زمانى كوردى لە قەلەم دەدرىن .

بەلام ۋە رگىران لە زمانى كوردى يەۋە بۇ زمانىكى بىگانە - لە مېژوۋى روژنامە گەرى كوردىدا لە گۇقۇقارى " كوردستان " دا (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) بە شىۋە يەكى زۆرخەست و دىيار و فراۋان ۋە دىيار دەكە ۋى . ئەم شەپولەش لە سە رە تا دا لە گۇقۇقارى ژىن - ۋە دەستى پى كورد . مە مە دىھىرى ، بە رىۋە بەر و خاۋەنى گۇقۇقارى " كوردستان " خۇى ، دە كرى بە يە كە مەن ۋە رگىرى كورد لە قەلەم بدرى ، كە لە گۇقۇقارى " كوردستان " دا ھەلى داۋە بۇ يە كە مەن جار نىۋەنە كانى شىعەرى كلاسكى كوردى تە رچە مە كاتە سەر زمانى تۈركى و بلاۋيان بگانە ۋە . دوۋى ئەمىش شاعىرى نويخواز (مستفە شەۋقى) ھەندى لە شىعەرە كانى خۇى ۋە رگىراۋە تە سە زمانى تۈركى و لە ژمارە (۵) و (۶) گۇقۇقارە كە دا بلاۋى كوردوۋە تەۋە .

بە م شىۋە يەش دە بىنەن كە تە رچە مە كردنى ئە دە بىياتى كوردى (بە تايىبە تى شىعەرى كلاسكى كوردى) بۇ سە زمانى تۈركى ، روۋبە رىكى فراۋانى لە سەر لاپەرە كانى گۇقۇقارى " كوردستان " دا دا گىر كوردوۋە . ئە مەش بە مە بە ستى ئە ۋە كراۋە كە ناسامەى ئە دە بى و روشنبىرى ۋە تە ۋە بىمان لاي خويندان و روۋنا كىرانى تۈرك و غە يرە تۈرك ، ئاشكرا بىت و بە سلمى . لە روۋى كارى روژنامە گەرى و تە كنىكى روژنامە گە رىشە ۋە ، پىشچا ۋە خستى ئە م دوو خالە بە گرنگ دە زانين :

۳- گۇقۇقارى كوردستان ، ۋىراى روژنامەى " تىگە يشتى راستى " ، بە كە مەن گۇقۇقارى كوردى يە ، كە تە كنىكى چاۋپىكە ۋە تى روژنامە نووسى بلاۋ كوردتە ۋە . لە ژمارە (۸) گۇقۇقارى كوردستان دا لە روژى ۲۸ مانكى شەعبانى ۱۳۳۷ (۱۹۱۹) ، چاۋپىكە ۋە تىكى روژنامە نووسى لە گەل سىياسە تە دار (مستەر ئارتوور پوتورد) سازكراۋە و لە

۴- گۇقۇارى كوردستان : وىزىلى گۇقۇارى ژىين (۱۹۱۸-۱۹۱۹) يەككە لە يەكە مىن تە و گۇقۇارانەى كە پروپاگەندە و ھەلسەنگاندن و پىشكە شكرىنى كىتىپ و بلاوكراوه كوردپەكانى تە و سەرئەمەى لە سەر لاپەرەكانى خۇى دا و ھەرۋە ھا لە سەر بەرگى دوواوہى گۇقۇارە كە دا بلاوكردبىتتەوہ . تەم دياردە يە ھەلبەتتا يارمەتيمان دەدا كە شارە زاسى يەكى زياتر و فراوانتر لە بارەى بلاوكراوهكانى تە و سەردەم و ھەرۋە ھا لە بارەى ژيانى رۇشنىبىرى و تەدەبىى تە و كات پەيدا يەكەين .

چكە لە پروپاگەندە و لە سەر نووسىنى تە و كىتىپانەى كە لە بىبلوگرافيا كە دا پىشانمان داون ، "گۇقۇارى كوردستان" لە سەر بەرگى دوواوہى گۇقۇارە كە دا ، زۇر بە كورتى پروپاگەندەى بۇ ھەندى بلاوكراوہى تىرىش كىردوۋە ، لە وانە :

۱- عەقىدا مەلا خەلىلى سەئىدەتى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

ئىمەتتا ئىستا خۇمان تەم كىتىپەمان نەدىۋە ، بەلام بە پىنى بەروارى دەرچوونى "گۇقۇارى كوردستان" پىپوستە لە پىش سالى (۱۹۱۹) دا ، يا ھەر لە سالى (۱۹۱۹) دا دەرچوونى مامۇستا (نەرىمان) دەلتى ، كە تەم كىتىپە (سەج الانام) ، چەند باسكى ئايىنى يەمە بە شىعر دارىئىزراۋە بە زاراۋەى كرمانجى زۇرۋو لە ۲۳ لاپەرە دا ، لە سالى ۱۹۱۸ لە تەستەمبۇل ، لە چا پخانەى تە و قافى ئىسلامىيەتتا چا پكراۋە .

۲- عقىدا ملاحمدى خانى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

بە پىنى ئاكاندارى مامۇستا نەرىمان ، تەم كىتىپە ، پىشانىنى "عقىدە اليمان" نووسراۋى (تەھمەدى خانى) ، بە شىعر رىكخراۋە ، پىش (۶) لاپەرە دا ، لە تەستەمبۇل ، لە چا پخانەى "تە و قافى ئىسلامىيەتتا" دا چاپ و بلاوكراۋە تەوہ .

۳- عەقىدا كوردان . عبدالرحىم افندى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

مامۇستا نەرىمان لە كىتىپى بىبلوگرافيا كەى دا ، ياسى تەم كىتىپەى نە كىردوۋە ، بەلام تەكەر سەيرىكى بەرگى دوواوہى ژمارە (۸) ى گۇقۇارى (ژىين) يەكەين ، بە ئاسانى بۇمان دەردەكەونى كە تەم كىتىپە نووسراۋى شاعىر و نووسەرى ئوخواز (تەبدولرە حىم رەھىمى ھەكارى) يە . لە بەرگى دوواوہى ژمارە (۸) ى گۇقۇارى (ژىين) دا ، بە زمانى توركىسى ، باسى ناۋەرۈكى تەم كىتىپە بە درىبىزى كراۋە .

۴- مقدمە العرفان ، مەم "محمد مېھرى" بە توركى نووسراۋە "پەيامىكە ، مەبەستى : يەكگرتتى زمانى تەدەبىى كوردى يە"

ھىندەى ئاگام لىنىسى : جارى ھىچ كەسنىك تەم كىتىپەى نەدۇزىۋە تەوہ . بەلام ھەندى سەرچاۋە ھەن كە بە درىبىزى باسى تەم كىتىپە يان كىردوۋە ، لە وانە : گۇقۇارى ژىين (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) ژمارە (۸) بەرگى دوواوہى ، ھەرۋە ھا گۇقۇارى كوردستان (۱۹۱۹-۱۹۲۰) ژ (۳) و

" ۴ "

چەند سەنجىكى دىكەى گىشى بە بارەى زۇلى گۇقۇارى "كوردستان"

۱- وه گ له ساره وه ش نا په نجهوما ما ینکرد : گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) له پال بلاوکراوه کانی دیکه ی شه و سهرده مه ، په کینکه له و گۆقاره کوردیانه ی که به شیوه په کسی زۆر قبول و فراوان ، بیری نه ته وه یا وه ری (ناسیونالیستی) ی کوردییان تیدا خراوه ته روو . راستی په که شی ، شه بیر نه ته وه یا وه ری (ناسیونالیستی) یه ، له و قوناعی "پینگیشتن" " فناژو بوونه وه ی " خو ی نا ، بزوتنه ری هه ره بنچینه یی و هه ره له پیشه وه ی بزوتنه وه نه ده بی و روژنامه گه ری په که بووه . شه گه ره سهره لدان و نه شو نما کردنی شه و بیر نه ناسیونالیستی په نه بوایه ، شه گه ره خه ملانی شه و توئیه " منه وه ره " روونا کبیره نه بوایه ، شه و بزوتنه وه روژنامه گه ری که ش و چوو زه ری تازه بوونه وه شه ده په که شمان له داییک نه ده بوون ، یا به لای که مه وه گه لیک دره نگتر له وه ی که بوو ده که و ته وه .

په کینکه له نیشان و به لگه کانی بز به ره و نیشان دانی شه م قسه په ی سهره وه مان ، شه وه په که " گۆقاری کوردستان " نا (هه ره ها له هه موو گۆقاره کانی دیکه ی شه و سهرده مه نا) ده بینین ، ته ک هه ره ته نیا وتار و لیکولینه وه کان ناوه رو کینکی ناسیونالیست و کوردانه یان هه په ، به لکو ته نانه ت هه موو ماده و نووسراوه شه ده په کانی ش . بۆ نمونه —روانه شیعه کانی (مسته فا شوقی : ژ ۵ ، ل ۵۶ ، ژ ۶ ، ل ۶۹ ، ژ ۹ ، ل ۱۱۵) هه ره ها شیعه کانی دیکه ی ژ (۶) و (۹) ، ته نانه ت هه موو شه و شیعه رانه ش که به زمانه کانی تورکی و فارسی و هه ره بی نووسراون (ژ ۶ ، ل ۶۰ ، ل ۶۰ ، ل ۶۰) .

سهرتا سه ری شیعه و به ره مه شه ده بی زمانه وانیه بلاوکراوه کانی نا و گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) له سهرچاوه ی بیرینکی ناسیونالیستانه ی راچله کیوی سازگار وه ناویان خوار بوته وه ، شیعه ، هه ره ها به شیوه په کی گه لینی " شه ده بیات " له م گۆقاره نا و له و سهرده مه نا ، به پله ی په که م و له پیشه وه ی هه موو شتیکی دیکه وه ، یا به ند بووه په بیوی نه ته وه خوازی و سه لماندنی ناسنامه ی نه ته وه بیمان . شیعه شه ده بیات ، به شله های ، هه ره ها له پیناوی شه و بیر نه ته وه بیی په نا نووسراون .

گۆقاری کوردستان وه گو هه ره گۆقار و روژنامه په کی دیکه ی شه و سهرده مه ی را په رینی کورد ، کرنکی ی په که می ، به پله ی په که م له وه دایه که بزوتنه وه نه ته وه خوازی په که ی شه و سهرده مه ی کوردستانی ، له ناستی سهرزاره کی په وه ، له ناستی کاره سات و را په رینه روژانه گانه وه گه یاندوته ناستی نووسین ، ناستی بیرکردنه وه ، ناستی هوشیاری و نایدولۆژیا : ناستییک که ئیتر " میژوونووسه کان " شه م بزوتنه وه روژنامه نووسی په ، شه م نووسینه ، بکه نه " به لگه یه ک " سه نه دیک ، نیشانه په ک .

۲- خاسیه تیکی دیکه ی شه م بزوتنه وه نه ته وه خوازی په ی که به شیوه ی نووسین ، وتاری جوړا و جوړ له گۆقاری " کوردستان " نا بلاو بوته وه : جیاوازیی دیدی سیاسی و فره یی بیروبوچونه کانه .

دژایه تی ونا کوکی ی بیروراکان ، ده مه قالی و گفتوگۆکردن ، ره خنه گرتن و وه لامدانه وه ، له سهر لاپه ره کانی گۆقاری " کوردستان " نا تابلنی گه رم و شوند و تیژ بووه ، بۆ نمونه

له ژماره (۳) ، ل ۳۰ - ۳۲ ، ل ۲۸ - ۲۹ ، گغتوگۆ و دمه قالى يهكى زۆر توندو تسيژ له
 نيوان دوو ئايدولوزيياى جياوازدا له باره ي مه سه له ي (سه ربه خويى كوردستان) بلاؤكراوه ته وه
 بيري چاره سه رخوازي (ريفؤر ميسم) له هه مبه ر بيري گورانخوازي شؤر شگيرانه .
 له لايه كى ديكه شه وه ده بينين ، له هه مان كاتدا ، بيري (پان ئيسلامى) وريش بازه
 دينى يه كانيش ، رووبه ريكي فراوانيان له سه ر لاپه ره كانى گؤقاره كه دا داگير كردووه .
 شه م ديارده يه ، له لايه ك ديموكراسى بوونى ده سته ي نووسه رانى گؤقاره كه و رتيازه كه يان
 نيشان ده دا ، له لايه كى ديكه شه وه جياوازي شه وزه مينه چينا يه تى يا " ئايدولوزى " يه ي
 كه تويزى رووناكبيرانى كورد له و سه رده مه دا ، هه ناسه يان ئيدا هه لمشتووه .
 ۲ - وهك له ريگاي خويندنه وه ي گؤقاره كه خويه وه بومان ده رده كه وي : له سه دا
 شه ست و بينج ۶۵% ي نووسراوه كانى گوناره كه به زماني " توركى " نووسراون .
 شه وانى تريت به زمانه كانى كوردى ، عه ره بى ، ئينجا فارسي ،
 شه م ده رباره ي زؤرتر به توركى نووسينه ، شه وه مان نيشان ده دا كه رؤشنى سه ره
 كورده كانى شه و سه رده مه ، باراستر شه وانى كه له كؤقارى " كوردستان " دا
 نووسيويانه ، سه ره راي توانا و به ره وه بيري كوردانديان ، سه ره راي تيكوشان و
 خلتيزامى دلنوزانديان ئۇ نه ته وه كه يان ، به لام له گه ل شه وه ش دا ده بينين هيشتا
 هه ر با به ندى رؤشنبيري وزمان و كورده بيري ميلله ته كانى دراويش ، به تاسه تى
 " توركه " : زه مينه كه يان هيشتا هه ر زه مينه يه كى " عوسمانلى " يا زه مينه يه كى
 كلاسيكى به ، نه يان توانوه خويان به ته را وى به شتو به يه كى دا به ر له داد و
 به رينه كلاسيك و عوسمانى كان حيا كه شه وه ، ئۇ به وه ، به لاي كه شه وه ، به توان كه را
 به رود له و زمانه كوردي به شه ده ي به ي نيش خويان " ۱۸۹۸ - ۱۹۱۸ " وه ريگرن و
 به ره ي به ي به دن ، نا وه روگى راهه رين و به رووتنوه روناكبيرى وه ته وه به ي به كه له
 خاستىكى زمانه وانى ي به كه وتووترو فراوانتر " له وه ي كه هه به " عه كس به كه شه وه .
 شه م ش ديارده يه كه : نهك به ميا گؤقارى كوردستان ، به لكو گؤقارى " ژبن " و گه لى
 گؤقارى ديكى شه و به رده مه ده گرتنوه وه ، ده بينين خاوه نى گؤقاره كه : محه ممه د
 به بى " خوي " ، كه يه كى كه له جالاكترين رووناكبيره دلنوزاره را تريت
 به مانده وانه كان : كه چى له سه دا تۆه تى وئاره كانى خوي به زماني توركى نووسون ۱۸
 كه وا ته شه گه ر تازه كورده وه ي زماني نووسين : به به رچكى به جنه به ي دا به نرى
 به هه ر راهه رينىكى به ره هه تى دا ، شه وا ده ي به نين كه گؤقارى " كوردستان " به كه
 به سا له سه دا به رده ي با به ته كانى به زماني كوردي نووسراون : به بينينكى به كه
 به ندى هه بووه به وه و شؤر شه به ره هه تى به ي كه ويسترو به تى به راي بكا ت . ۱۹
 به يى شه و بينج ژماره به ي كه له لاي ئشه دان - ژماره ۲ : ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ - خسته ي
 عكا ره يانى زمانه كان ، به م شتويه ن : " ۲۲ " با به ت به زماني توركى ، " ۹ "
 به ت به زماني كوردي ، " ۴ " با به ت به زماني عه ره بى ، " ۳ " با به ت به زماني

له ناره‌ی نووسه ره ههرا جالاگ و فیره به ره مه‌گانی که نووسراوی خویان له‌گوفاری کوردستان " بلاوکردوته‌وه - به‌پئی ژماره‌گانی " ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ ، ۸ ، ۹ " - شه‌مانه :

۱ - محمهد میهری ، که به‌شویه‌یکی زور به‌پرشت و جالاگانه وتار و به‌رهه‌می تیندا بلاوکردوته‌وه : زیاترله ۲۰ وتار و سایهت .

۲ - ا . ع . به‌رزنجی زاده " عه‌دولوواحید به‌رزنجی زاده " بیان به‌نازساوی " لاوی دهلال " : زیاترله " ۴ " ماده‌دهی بلاوکردوته‌وه .

۳ - شه‌مهد وه‌هسی خه‌ریوتلی : زیاترله " ۳ " ماده‌ده . هه‌روه‌ها " محمهد شه‌فیق شه‌رواسی زاده " و " شه‌مهد عاری " ، " صالح به‌درخان " ، " که‌مال فه‌وزی ختیراسی زاده " ، " له‌شاعیرانیش : " عه‌ته‌فا‌شه‌وقی " که‌له‌ه‌موو تا‌عیره‌گان " زیاتر ، به‌ره‌ه‌سی خوی به‌زمانی کوردی بلاوکردوته‌وه .

خاوه‌نی رۆژنامه‌که : " محمهد میهری "

شه‌گه‌ر جا ویک به‌زووتنه‌وه رۆژنامه‌نووسی به‌که‌ی به‌ره‌تای شه‌م — ماده‌ده‌به‌دا به‌خشتنن ، بۆمان ده‌رده‌گه‌وی که‌روانی " محمهد میهری " له‌زووتنه‌وه رۆشنیبری به‌که‌ی شه‌م به‌رده‌به‌دا ، شه‌گه‌ر ها وتانی زۆلی روناک‌بیرانی وه‌که‌وو " عه‌دوللا جه‌ودهت " و " عه‌دولره‌حمان به‌درخان " و " عه‌دولکه‌ریب — شه‌مانه‌سی " و ... شه‌وانی ترنه‌ی ، شه‌پۆل که‌ترنه .

محمهد میهری ، جگه‌له‌وه‌ی خاوه‌ن به‌ریژناری گوفاری " کوردستان " بووه و به‌رده‌وام به‌ناوی خوی و به‌نازساوی " کاکه‌مه " و " م . م " به‌زمانه‌گانی تورکی ، کوردی فارسی ، عه‌ره‌سی وتاری بلاوکردوته‌وه ، له‌هه‌مان کاتدا نووسه‌ریکی زۆر جالاگیش بووه له‌گوفاری " ژین " دا ، جگه له‌وه‌ش له‌هه‌موو شه‌م کۆمه‌له‌وه رینکراوه رۆشنیبری ، نهمجه سیاسیانه‌دا شه‌ندام بووه : کۆمه‌له‌ی هیفی " ۱۹۱۲ " ، کۆمه‌له‌ی ته‌عالی کوردستان ، کۆمه‌له‌ی نه‌شری مه‌عاریفی کوردی ، ۲۰ جالاگانه‌هه‌باتی کردووه . له‌بوا‌ری به‌ره‌پئی سندن و بووژاندنه‌وه‌ی زمانی ستانهداری کوردیش دا ، وه‌که‌له‌سه‌ره‌وه‌ش دا با‌سمان کرد : دوو کتییی نووسی بووه و بلاوی کردوونه‌ته‌وه ، به‌که‌میان " مقدمه‌العرفان " ، دووه‌میان " اساس " . ۲۱

محمهد میهری " ۱۸۸۹ - ۱۹ ی نیسانی ۱۹۵۲ " ، له‌گوندی " شه‌م " ی سه‌ر به‌ناوچه‌ی جوانرۆ ، له‌کوردستانی شێران دا له‌دا‌یک بووه . له‌هه‌ره‌ته‌سی که‌نجی دا رووده‌گاته شاری فارس ، جنجا " شه‌رزه‌رۆم " ، له‌ویوه‌ش له‌سالی ۱۹۱۲ ده‌چیتسه شه‌سته‌میۆل ، تیکه‌ل به‌رووناک‌بیرو خۆرشگینه کورده‌گانی شه‌وی ده‌ستی . ئاشنا‌به‌ته‌کی تایبه‌تی ، و یته‌وه له‌گه‌ل " ئیسماعیل حه‌قی با‌یان " به‌یدا ده‌کا که‌له‌وده‌به‌دا

شاعیر له کۆلتیزی حقوق ده خوینی و له کۆتایی دا دیپلوم وهرده گرتی وده بیتیسه
" پاریزهر " ۲۲

ماوستا " نهجمه دین ملا " له باره ی ئهم روونا کبیره وه دهلی : " هه میسه
بیروهۆشی له لای نیشتمان ونه ته وه که ی بوو ، ئاواتی : سه ره رزی و ئازادیسی
کوردستان بوو " ۲۳

به پنی هه ندی سه رجا وه ، هه مان ئهم محهمه د مبه ری به ، ئاوالای به نجا کانیس
له نویس و چالکی نه که وتوو : جه دین وتاری بایه خداری له باره ی زمانسی
" گگرتوی کوردیه وه له گۆقاری " هه تا و ی هه ولیندا بلا کردۆته وه . ۲۴
خۆی رۆیشت ، به یه کجاری دیای به جی هشت ، به لام کۆمه لیک به ره هم و یادگاری
جوانی له دوای خۆیه وه ، ئۆمان به جی هشت ، له وانه گۆقاری " کوردستان " ۱۹۱۹ -
۱۹۲۰ ، که بووه سمبولیک ، نیشانه یه ک ، له ره وتی تازه بوونه وه ی نه ره هنگسی
نه ته وه که ماندا .

ده بی - وه ک بنویسه ، به چا وکی پرله رتزه وه ، لایه ره کانی " کوردستان " ،
کوردستانی بریندارو راجه نوی ئهو سه رده مه ، هه لسه دینه وه . . .

ژماره " ۲ " ۹ ی شوهری ۱۳۳۵ / ۱۹۱۹ :

- ۱ - موجودیت حاضرهمز ، به زمانی توژکی ، نویسی " محمد مبه ری " ، دوولایه ره و
بوو له نویه ی سه روتاردا یه ، بای بارودوخی " ئیستای " میله تی کورد
کوردستان ده کا - به تابه تی له ئیران و له تورکیادا ، وتاره که ته وانه بووه .
- ۲ - تا ئکرید طفل . . . ، به ز ، توژکی ، نویسی " عبدالواحد " ، لایه ره یه ک و نیو ،
وتاریکه بای کیروگرتنه کانی تا که که سی / مروفی کورد ده کا ، هه لویستی ده وله ته
له و ره کانی دراوسی و به وروویا له ئاست میله تی کورد .
- ۳ - انبیا ، انبیا الوطن ، به ز ، عه ره بی ، نویسی " سید محمد بن الشیخ سید
عبدالقادر " : ل ۱۶ - ۱۷ ، بای ئهو ئه نجومه نه ده کا که له فه ره نسا بیک هاتوه
بو لیکولنه وه له کیته ی میله تی کوردو مافه مروفا به ته کانی که لی کورد ، هه ول و
نه قه للای شه ریف پاشا به دا واکردن بو به گگرتنی هه ره کوردیه کان .
- 4 - تحیه المحبه والوداد ، به ز ، عه ره بی ، نویسی " محمد " ۱۲-۱۸ شیعه ریکی
ستوونی به ، بیری کوردستانی تییدا به بیان کراوه .
- ۵ - وه ظیفه مه جیه ؟ ، به ز کوردی / د . ، کرمانجی ، نویسی " شه رواسی زاده
محمد شفیق " : ل ۱۸ - ۱۹ ، وتاریکه بای بارودوخی که لی کورده کسا ، شه رکه
روشتبیری ونه ته وه بیه کانی مروفی کورد - له و قوناغه دا دیاری ده کا : چونیه تی ی
وه ده سه تهبیانی ئازادی و سه رفرازیی کوردستان .

- ۶ - ادبیات کردیه دن بعضی نمونه لره، نووسین " م . م " ل ۱۹ - ۲۱ ، بریتی په له سی پارچه شیعی " مسته فایه گی کوردی " و " جهزیری " و " نالی " به زمانسی کوردی ، و برای دیره دیر ته رجه مهی تیکسته گان بو زمانی تورکی " عوسمانی " .
- ۷ - اساس ، " کورد " لسانته عائد قواعد صرفیه ، مؤلفی " م . م " ل ۲۱ - ۲۲ ، و تاریخه بهز ، تورکی نوسراوه ، له باره ی ریزمان و زمانی کوردی ، " واتسی ده گم بیشجا وختنی کتیبکه ، گله و کاتهدا له باره ی ریزمان و زمانسی کوردی بهوه ، له نووسینی " م . م " بلاو کراوه ته وه ، و تاره که ته وا و نه بووه .
- ۸ - عرفان ، نووسینی " م . م " ، ل ۲۲ - ۲۴ ، و تاریخه بهز ، تورکی ، له باره ی " فرههنگیکی کوردی - تورکی - عه ره سی - فارسی - فرههنگی " به ناوی (عرفان) له نووسینی " م . م " له وساله دا بلاو کراوه ته وه ، ههروه ها باسی دیالیکته جورا و جوره کوردیه گان ده کا و به به کترین ده کری ، و تاره که ته وا و نه بووه .
- ۹ - کردستانه بر سیاحت ، نووسینی " احمد وهبی خریوطلی " ، و تاریخه بهز ، تورکی ، باسی جوانی و جوگرافیای کوردستان ده کا ، ته وا و نه بووه .

ز (۳) : ۲۵ ، ثوباتی ۱۳۳۵ - ۱۹۱۹ :

- ۱ - مزایا و استعداد قطریمز ، بهز ، تورکی ، نووسینی " محمد مسهری " ، ل ۲۵ - ۲۸ ، باشماوه ی و تاره دریزه که ی ژماره ی به بووه ، باسی میژووی روشنیری و شه ده سی و نا و دارانی کورد ده کا ، گری ده دا ته وه له خاسه ت و به ره و توانا " ها و جه ره کانی " میله نه ی کورد له و قوناغه دا .
- ۲ - کردستان مجموعه سی مناسیله ، بهز ، تورکی ، نووسینی " کمال فوزی خیراسی زاده " ل ۲۸ - ۲۹ ، و تاریکی سیاسی کورد پهروه رانه یه ، وه لامیکی ئایدولوژیی ره خه گرانه یه بو و تاریک که له گو فاری " زین " دا بلا بوته وه .
- ۳ - کردستانه بر سیاحت ، بهز ، تورکی ، نووسینی " احمد وهبی خریوطلی " ، باشماوه ی و تاریکی ژماره ی را بر دو وه ، ل ۲۹ .
- ۴ - ایلری " اتی " غزته سنه ، بهز ، تورکی ، نووسینی (عزت ملیح) ، ل ۳۰ - ۳۲ ، و تاریکی ره خه گرانه یه له باره ی نا وه زوکی کوفاری مانگانه ی (آتی) که له " ۱۶ شباط ۱۳۳۵ " له شهسته میول بلاو کراوه ته وه و تیبدا " له جه ند و تاریکی حویانندا " به خراپه باسی گه لی ژوردو بیژوتنه وه ی سیاسی که لی کوردیان کردو وه ، نووسه ر به ربه رچی بیروسوچوون و تاره شو فینسی ته کانی شه و گو تاره تورکی به ده دا ته وه ، به شیعیکی " نالی " کوتاسی یه و تاره که ی هینا وه

ز (۴) : ۱۵ ی مارتی ۱۳۳۵ - ۱۹۱۹ :

۱ - تریک ، بهز ، تورکی ، له‌لایه‌ن کوفاره‌که‌وه ، ل ۳۴ ، پیروز با بینا مه‌یه‌که
بو کومه‌له‌ی " کوردستان تعالی جمعیتی " و نه‌ندامه‌کاشیان ، ته‌بایی وهاوکارای و
هاو‌خه‌بائی گو‌فاری " کوردستان " بی‌شان ده‌دا له‌که‌ل کۆمه‌له‌ی " کوردستان
ته‌عالی جه‌معیه‌تی " .

۲ - کوردستان وگردلر " ۱ " ، بهز ، تورکی ، نووسینی " سید احمد عارف برزنجی
زاده " ، ل ۲۳ - ۳۴ ، لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی میژویی به‌ له‌بارهی ره‌جه‌له‌ک و نه‌جه‌ی
نه‌ته‌وه‌یی کوردو ولاتی کوردان ، وتاره‌که‌ ته‌وا و نه‌بووه .

۳ - کوردلر و کوردستان ، بهز ، تورکی ، نووسینی " عبدالواحد " ل ۳۵ - ۳۶ ،
وتاریکی میژوویی به‌ له‌بارهی که‌لی کوردو ولاتی کورد .

۴ - بیداری ، شیعریکی ستوونی به ، به‌زمانی فارسی ، نووسینی " ع ، ق " ،
ل ۳۶ ، شعره‌که‌ بانگنکی نه‌ته‌وه‌یی به‌ یو راه‌برینی کوردان و داواکردنی مانسه
نه‌ته‌وه‌یه‌کاشیان ، له‌وه‌ ده‌جی شم شعره‌ هی " عبدالولا جه‌وده‌ت " بی ، شعره‌که
ته‌وا و نه‌بووه .

۵ - عربی شکران ، بهز ، فارسی ، نووسینی " محمد میهری " ، ل ۳۶-۳۷ ، نرخ‌اندنکی
راگوراریانه‌ی شیعری " بیداری " یو گه‌ده‌لی " از طرف‌دی شرف‌یک سروری معظ
وسیدی منحل و مکرم ارسال بده‌اند " ، شعره‌ که‌سه‌ش هه‌رده‌بی " عبدالولا جه‌وده‌ت "
بی ، که‌له‌و هه‌رده‌مه شیعری رومانسیانه و نه‌ته‌وه‌ییانه‌ی به‌زمانی تورکی و فهره‌سی
و فارسی ده‌تووسی و بلاوی ده‌کردنه‌وه .

۶ - ادبیات کردیه‌دن بعض نمونه‌لر ، نووسینی " محمد میهری " ، ل ۲۷ - ۲۸ ، دوو
پارچه شیعری مسته‌فا به‌گی کوردی " و " مه‌لائه‌حمه‌دی جزیری ج ، و پیرای دیربه‌دیر
نه‌رجه‌به‌کردنی تنگسته‌کان بۆه‌ر زمانی تورکی .

۷ - وه‌ظیفه‌ مه‌جه‌ه؟ نووسینی " محمد شفیق شه‌رواسی زاده " به‌زمانی کوردی /
دیالیکنی کرمانجی ، ل ۲۸ - ۴۰ ، لیکۆلینه‌وه‌یه‌که له‌بارهی شه‌رکه نه‌ته‌وه‌یه‌کاشی
رووناکییرانی کورد له‌و قۆناغه‌دا - له‌گۆشه‌نیگایه‌کی " بان ئیسلامی " به‌وه .

۸ - ایقاظ‌النائم و ته‌بیح‌القائم ، بهز ، عه‌ره‌بی ، نووسینی " محمد میهری " ،
ل ۴۰ - ۴۱ ، وتاریکه‌ باسی رول و بایه‌خی کومه‌له‌ی " کوردستان ته‌عالی " ده‌کنا ،
داوا له‌روله‌کانی کوردو رووناکییرانی کورد ده‌کا که " هاوکار وهاو‌خه‌بائی شه‌و
کومه‌له‌یه‌ بن .

۹ - تحیه‌ المحبه‌ والوداد علی‌ اطلال و جبال‌اکراد ، شعره ، به‌زمانی عه‌ره‌بی ،
نووسینی " میهری " ، ل ۴۱ - ۴۲ ، پارچه شیعریکی ستوونی ، کوردبه‌روه‌رانه‌یه ،
ته‌وا و نه‌بووه .

۱۰ - اساس ، کوردجه‌ صرف‌ونحو ، مؤلفی : م . م . ، ل ۴۲ ، پاشماوه‌ی وتاریکی

- ژماره دووی گۇفاره گەپە ، پرووانە ژ " ۲ " ، ماددەى " ۲ " .
- ۱۱ - كوردستان سياحتىگ ، سېسەزمانى توركى ، نووسىنى " خەدى وەسى خەيوپلى " ،
 ل ۴۲ - ۴۳ ، باشماوەى وتارىگە ژمارەى راسىردووە .
- ۱۲ - مەرفان ، كوردجە لغت ، بەز . توركى ، مۇلفى : م . م . ل ۴۳ - ۴۴ باشماوەى
 وتارىگى ژمارە دووی گۇفاره گەپە ، پرووانە ژ " ۲ " ، ماددەى " ۸ " .
- ۱۳ - لەگەل سوپاسا مەو پروپاگاندە بەك ، بەز . توركى ، ل ۴۴ .

ژ " ۵ " : ۲ ى سىاسى ۱۳۲۵ - ۱۹۱۹

- ۱ - داخلىە ناغرى حەال بەك ائەندى خەتەرلەپە ، اجىق مەكتوب ، نووسىنى " محمد " ،
 بەزمانى توركى : ل ۴۵ - ۴۷ ، جەند داواكارى و پېشەبادىگە لەبارەى مافە
 رۇئەسىرى و تەتەوە سەگانی گەلى كورد .
- ۲ - تلغراف ، بەزمانى توركى ، لەلەين دەستەى بەرئووە رايەتەى گۇفارى
 كوردستانووە ، ل ۴۷ - ۴۸ .
- ۳ - مەرخ : كوردستان تەالى جەمەتى رىياسە ، ل ۴۸ - ۵۰ (ناوەرۆگىسى دور
 تەلەگرافە لەنەوان كۆمەلىگ رۆشەنەى كوردو كۆمەلەى " كوردستان تەعالى " ،
 خەروە ها وەلام و روونكردنە وەبەكى دەستەى بەرئووە رايەتەى گۇفاره گە .
- ۴ - كوردستان جەمەتە ، بەزمانى توركى ، ل ۵۰ ، نووسراوى " فواد " ، بەناوى
 سەركردايتەى كۆمەلەى " كورد تەعالى " بەرئووە - لەدىار بەكر نووسراوہ .
- ۵ - دياربكر كورد تەالى جەمەت محترەمەسى نەزەر دقتنە ، ل ۵۰ ، نووسراوى
 دەستەى بەرئووە رايەتەى گۇفارى " كوردستان " ، بەزمانى توركىسى ، وەلام و
 پېشەباد بۇ كۆمەلەى " كورد تەعالى جەمەتەى " لەدىار بەكر .
- ۶ - تارىخەن سەر صحيفە ، بەزمانى توركى ، ل ۵۰ - ۵۲ ، نووسىنى " سەرى سەلىمان " ،
 لەبارەى باروودوخى كۆمەلەيتەى وسىاسى و عەشايەرىي كوردستانى توركىئادە دوئى .
- ۷ - حوادت داخلىە " تەيىن ، شەكر ، باب عالەينگ مەخترەسى ، تەلىخ رەسەمىسى ،
 عبدالحالىق توفىقى " ، ل ۵۲ - ۵۴ ، كۆمەلىگە هەوال و دەنگوباسى سىياسى و
 روشتەسىرى و كۆمەلەيتەى كوردستانى توركىئادە ، بەزمانى توركى .
- ۸ - حوادت خارجە ، بەزمانى توركى ، ل ۵۴ : كۆمەلىگە دەنگوباسى رۇئەسىرى و
 هەوالى سىياسىيە لەبارەى جەمەولى كوردان - لەدەرەوہى كوردستاندا .
- ۹ - خوليا پرووانە شەبەت ، بەز . توركى ، ل ۵۵ - ۵۶ ، نووسىنى " مەمسەد
 عەشان بەدرخان " لەبارەى هاوخەباتى بوونى كوردو ئەرمەنەكان ، وىراى جەند
 قەبەك لەبارەى هەندى لەروژنامە ئەرمەنەكان و سىروبوچوونىان لەبارەى كورد .
- ۱۰ - حەب حال دگەل وەطن ، بەزمانى كوردى / دىپالەكتى سۇرانى ، پارچە شەعەرەكتى

ستوونیه، نووسراوی " مستفاه شوقی " وئرای دیرهدیر وه رگیرانی تیکسته که بو
سوزمانی تورکی، لهلایه ن شاعیر خویه وه .

ز " ٦ " : ٢٢ ی نیسانی ١٣٣٥ / ١٩١٩

- ١- تتمه " بنداری " ، ل ٥٨ ، باشاوهی پارچه شعریکی ژماره ی جواری گوواره
کدیه، بهزمانی فارسی، نووسراوی " ع . ق " .
- ٢- پروستیو، ل ٥٨ . بهز، تورکی، گۆفاری " کوردستان " .
- ٣- کوردلرده افکار عمویه، بهز، تورکی، ل ٥٨ - ٦٠ ، وتاریکه لهباره ی ژبانی
دینی و روشنبیری کدلی کورد لهو سهرده مه دا، نووسراوی ابن الرشید " .
- ٤- دساتیر عصره فارسی کردستان، بهز، زمانی، ل ٦٠ - ٦٢ ، نووسراوی لای
دهلال " عبدالواحد " .
- ٥- کورد مهاجرلری له اوله حق؟ بهزمانی تورکی، ٦٢ - ٦٣ نووسراوی " محمد
عثمان بدرخان " .
- ٦- کردستان و کردلیر، بهزمانی تورکی، ل ٦٣ - ٦٥ ، نووسراوی " سید احمد
عارف سرزنجی راده " ، باشاوهی وئارنکی ژماره جواری گوواره کدیه .
- ٧- ارمنستانک یا سخت و توه عمگیره سی، ارمنی بطرفک سیاسی مناسقیله،
بهزمانی تورکی، ل ٦٥ - ٦٦ ، نووسراوی " جانو ارشویلی " لهباره ی ژبانی
سیاسی شهرده سگان و بهیوه ندهسان به گدلی گوردده وه؛ جاوه می وهاوخه ساتی
شو دوومیلله نه .
- ٨- کردستانک و صفت خارجه و داخله سی، آمریقا ن هیفتک آناطولی به عربمه سی
ناسیله، ل ٦٦ - ٦٧ ، نووسراوی " س . ج " ، بهزمانی تورکی .
- ٩- غیرت کی، مایوس نه من، بهزمانی کوردی / دیالکتی کرمانجی، ل ٦٨
نووسراونکه له شهکی دا به بهختان و له دوایش دا تونه شعریکی ستوونیه ی
درئژ، نووسراوی " عبدالرحمن النعمین " .
- ١٠- لهو هفائی ماسدار (ماتم)، بهزمانی کوردی / دیالکتی موری، ل ٦٨، پارچه
شعریکی ستوونیه ی به، نووسراوی (مستفاه شوقی)، ویرای دیرهدیر وه رگیرانی
شعیره که بو به زمانی تورکی لهلایه ن شاعیر خویه وه .
- ١١- ادسات کوردیه دن بعض نمونه له، پارچه شعریکی (نالی) ویرای وه رگیرانی
دیرهدیری شعیره که بوسه زمانی تورکی، لهلایه ن (محمد مهدی) به وه، ل ٦٩ - ٧٠ .
- ١٢- دلایا زاروگان، بهزمانی کوردی / دیالکتی کرمانجی، ل ٧٠ - ٧١، نووسراوی
(زینو)، پارچه شعریکی مندالاله، له سه ر شیوه ی تازه و تراوه .
- ١٣- شونات، شریف باشاندک بیاناتی، ل ٧١ - ٧٢ ، وتاریکه لهباره ی جالاکه ی
خانی شریف پاشا له کونفرانسی شاشتی - له پارین، هدیویتی شه م و (کومله ی

اتحاد و تهره قی) له بهرام بهر مافه نه ته وه بیه کانی کهلی کورد ، به زمانی تورکی ، لهگوفاری (اقدام) ی تورکیه وه وه رگیراوه .

۱۴- (عقد ، تغیین ، تشکر ، ارمنستانه داثر محق بر مطالعه) ، به زمانی تورکی ، ل ۲۲ ، کومهلک دهنگوباس و هه والی جورا و جوره .

پهراویز

۱- ده کهمال مه زهر لهکتیبی " تیگه یشتنی راستی ... " / ل ۲۲۳ دا دهلی: (سهد حسین ناویک به ربرسیاری بوو ... به بینج زمان : کوردی و تورکی و فارسی و فهره نسی و تباری بلاوده کرده وه . . کهلیک ژماره ی ، به وینه ی ناودارانی کورد رازینراوه ته وه . . هتد) . کهچی به پیری شو و ژمارانه ی له لای شیمه ن و به پیری شه و دور ژماره به ی ۸ و ۹ ، که ده . مارف خه زنه دار لهگوفاری روژی کوردستان ، ژماره (۴۳ - ۴۴) دا بلاوی کردونه ته وه : هیچ سهد حسین ناویک لهگوفاره که دا بوونی نه ؛ و تاریکیشیان به زمانی فهره نسی تیدانه ، ههروه ها هیچ به کیکیش له و ژمارانه وینه ی ناودارانی کوردی تیدانه .

۲- ده کهمال مه زهر : هه مان به رجاوه ی پیشوو ، ل ۲۲۳

۳- گوفاری ژین (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) ، ههروه ها هندی بلاوکراوه ی کوردی دیکه ن له و سه ده مه دا له هه مان شه م چایخانه به د چاب و بلاوکراونه ته وه .

به رجاوه فهره نسی به کان شه و بیان به کراوه تی ساغ کردونه وه که چایخانه ی " اجتهاد " که گوفاری روژی کوردی پی چایخانه وه هی روونا کسیری کورد (عه بدوللا جه وده ت) بووه . هه ولدان بو ساغ کرده وه ی خاوه نی شه م چایخانه به یی نجم استفا له ش شتیکی گرتگ و به یوسته .

۴- ده کهمال مه زهر : هه مان ل ۲۲۳

۵- مارف خه زنه دار : هندی ده سنوو سی کوردی مینورکی و ... گ (روژی کوردستان) ، ژ: ۴۳ - ۴۴ بغداد : کانون الثانی ۱۹۲۲ ، ل ۳۸ - ۴۵

6. Malmisanij U Mahmnd Lewend , Rojnamegeriya Kurmidî (1908 - 1981)
Wesanen Jina Nu , Stodholm 1989 , R : 79

7- یانیش شه کدر جه زیکا ، ده توانی راسته و خو داوا له به ریه به راه تی کتیبخانه ی " لانگرو " به گات له - یارین ژماره و کودی گوفاره که شه مه به

" 19 " ، 9 . Tur . Mel

۸- له م باره به وه ، به شی هه ره زوری و تاره کان به زمانی تورکی " غوسمانلی " نووسراون ، شینجا " عه ره یی " و یانان " کوردی " .

9- دیارده ی وه رگیران " تهره مه کردن " له زمانی بیگانه وه بو به ر زمانی کوردی ، لهگوفاری روژی کورد و له و سه ده مه دا به گشتی ، شه کهر چی له شیوه ی دیارده به ک و

کردستان

شماره ۶ - سال ۲۰ - تیر ۱۳۳۰

شماره ۶ - سال ۲۰ - تیر ۱۳۳۰

سایه آسمانی، ادبی و علمی اولادری، مقاله، برده نشر اولادری

مقالات

مقاله	نویسنده	صفحه
تاریخ کردستان	ع. ق.	۱-۲
کردستان و ادب	ابن الزین	۳-۴
سایه آسمانی، ادبی و علمی اولادری	عبدلحی	۵-۶
کردستان و کرد	احمد طاری	۷-۸
تاریخ کردستان و ادب	ع. ق.	۹-۱۰
کردستان و ادب	ع. ق.	۱۱-۱۲
کردستان و ادب	ع. ق.	۱۳-۱۴
کردستان و ادب	ع. ق.	۱۵-۱۶
کردستان و ادب	ع. ق.	۱۷-۱۸
کردستان و ادب	ع. ق.	۱۹-۲۰

ههوا نامه کی تیب

فشار و بیخ ترشاه

بیخ شهاب

" شهپولیک " وه دیار ناکه وی ، بهلام له کهل شهوه شه شه دوو تیکسته وه رگیس دراوه ،

با بهخ و مهغزای تایبهتی خویان ههیه .

10 - هه مان نووسه ری ناوبراو ، له گۆناری ژین دا " ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ " به شهپوه به کی

زور فراوان ، هه مان شه به هره و توانایه ی خۆی - له یواری وه رگیس ران ل---

گوردی به وه بۆ تورکی - تاقی کردۆته وه .

11 - رۆژنامه ی " تیگه به شتنی راستی " له ژماره " ۵۸ " / له رۆژی ۹ کانوونی

به که می ۱۹۱۸ ، بۆ به که مین جار جاوبه که وتنیکی رۆژنامه یی بۆ یو سی بلاو کردۆته وه .

بروانه (د . که مال مه زه در : تیگه به شتنی راستی و ...)

12 - بروانه " د . مارف خه زه دار : چه ده ستنو بۆ یکی کۆنی مینۆرسکی و ...

گۆناری رۆژی کوردستان ، ژماره ۴۳ - ۴۴ ، به غدا ، کانوونی دووه می ۱۹۲۲ ، ل ۳۱

13 - مسته فا نه ریمان " : سبیلۆگرافیای کتیبی کوردی " ۱۲۸۲ - ۱۹۲۵ " ، چاپخانه ی

کۆری زانیاری کوردی ، ج " ۱ " ، به غدا : ۱۹۲۲ ، ل ۱۲ ، " به یئێ بۆ جوونی

ماموستا نه ریمان ، شه کتیبه به ناو نیسانی " نهج الانام " بلاو بۆته وه .

14 - بۆ شاره زایی ی زینتر له یاری شه کتیبه وه بروانه سه رجا وه ی ینشووه ، ل ۱۲ .

15 - بۆ شاره زایی ی زینتر له یاری شه کتیبه وه بروانه سه رجا وه ی ینشووه ، ل ۱۲ .

16 - سه دولره حیم رهحمی هه کاری ، نووسه ریکی زور جالاک و فره به ره می گو فاری

ژین (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) بوه ، هه روه ها له رۆژنامه ی " تیگه به شتنی راستی " شه داسالی

۱۹۱۸ " به ره می بلاو کردۆته وه ، بروانه (د . که مال مه زه در : تیگه به شتنی راستی و

... ، ل ۱۵۶) .

سه دولره حیم رهحمی هه کاری ، ویرای مسته فا شهوقی تا شینا " رهخه گری کورد "

شاوری له به ره مه کانیان نه دا وه ته وه ، بهلام بزو ته وه ی نو یخوازی رتاره سوونه ی

شعری کوردی به ش " سه دولره حمان به گی نفوس " و " شیخ نووری " و " به ره میرد "

و " کوران " ، به راستی : شه دوو شاعیره وه له دوو سه رباره وه ته وه ده ست پی ده کا ،

نووسه ری ناوبراو ، جا وه نی به که مین شانومه ی نووسراو به ش ، که له می --- زووی

شه ده بیاتی کوردی دا به زمانی کوردی نووسرای : بروانه (کوناری " ژین " کوکرا و بو

له چاپخانه وه ی " مه مه د شه مین بوز شه رسلان " ، ژماره (۱۶) جلدی جواره م وه شان

دهنگ ، شه کو به لیم ، ۱۹۸۲ ، ل ۱۴ - ۱۷) .

17 - روونا کسیری کورد (سه دولره جوده ت) ، رولیکی به زه به رو دیاری هه بوه به سه ر

خوشکردنی کلپه ی شه سه ره نه ته وه خوازی به ی کورد له و سه رده مه دا ، به تایبه تی

له سالاتی دوا ی (۱۹۰۸) به ولاره . کومه له ی هیوا " هینی " ، به چاپخانه که ی شه و

(چاپخانه ی احتیاد) گو فاره که ی خویان چاپ و بلاو کردۆته وه .

18 - شه دیار ده ی زورتر به تورکی نووسینه ، ته نانه ت با به کی وه کو به ره میردی

شاعیریشی گرتبووه ، پیره میرد بهشکی زوری وتاره روونا کسیره کانی خوی به
زمانی تورکی له گوڤاری " ژین " و " اقدام " دا یابه زمانی فارسی له گوڤاری
" فرهنگ " و " شفق سرخ " دا بلاوکردوتهوه ، هه مان شت له باره ی روونا کسیره پیره وه
کورد هکانی دیکهش ، وه کو: (عه بدوللا جه ودهت) و (عه بدولره حمان به درخان) و (به سماعیل
حه ققی بایان) و ... هتد .

19- هه مان هم بوجوونه ، له گهل گوڤاری " ژین " یس دا ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ بیکه لیبک
دهستهوه .

بروانه : 20-

Jin , 1918-1919 , M.E. Bozarslan , Cild I , Stockholm . 1995 , R :
12 - 14 - , 24 - 28 .

21 - بروانه گوڤاری کوردستان ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ ، ژماره " ۲ " ، ل ۲۱ - ۲۲ ،
ل ۲۲ - ۲۴ ، ههروه ها ژماره " ۴ " ، ل ۴۲ ، ل ۴۳ - ۴۴ .

22 - بو شاره زایی ی زیاتر له باره ی زبانی " محمهد میهری " ، بروانه
سه رجا وه کانی ژماره " ۶ - ۲۳ - ۲۴ :

23 - نه جمه دین مهلا : یادی زانایه کوچکردوو مان " محمهد میهری " ، له
ر ، ژین ، - سلیمانی : ۹ ی مایی " ۱۹۸۹ " ، ژماره " ۱۳۴۳ " ، ل ۱

24 - جوتیار حاجی توفیق : محمهد میهری کیزاونه مره له گ ، بهمان ، بهندا :
۱۹۸۹ ، ژماره " ۱۵۸ " ، ل ۲۸ - ۲۹

24 - هه مان هم پارچه شیعه ی مندالان ، که له ژماره " ۶ " ، ل ۲۰ - ۲۱ ی گوڤاری
کوردستان دا ، به شیمزای " زینو - بلاو کراوه تهوه ، جاریکی دیکه - دوای تزیکه ی

۱۳ سال ، به هه مان ناو نیشانی ده لالیبا زاروکان ، له گوڤاری " هاوار " ژماره
" ۵ " ، ل ۲ دا به شیمزای " شه مین عالی به درخان " بلاو کراوه تهوه ، شیمه وا

تی ده گه مین شهو " زینو " ناوه ی گ ، کوردستان ، شه مین عالی به درخان خوی بی
له گوڤاری هاواردا ، سی کویله ی دیکه ی بوزیاد کردووه ، کویله کانی بیووشی ، له

رووی زمانی و رینوسه وه ده سکاری کردووه ، جی بهرنه ، که گوران بیی
" شقان " هم پارچه شیعه ی مندالانی کردوته گورانی .

زمانی کوردی له کتیبی (فقه اللغة ایرانی) دا

شہ محمد شہ ریفی

کتیبی (فقه اللغة ایرانی) ، یہ کیک له نووسراوہ ہرہ گرتگہ کانی زمان ناسی یہ کتیبی سوقیہ ت (ئی - م - ئورانسکی) یہ کہ له سالہ کانی (۱۹۵۰ - ؟) زانی دا نووسیویہ و ئم کتیبہ بہ نرخ و ہیژا یہ له سالی (1342 ک - 1964 ز) ی دا له لایہ ن خوالی خوش بوو کہ ریمی کہ شاوہ رزہ وہ ، وہ رگنراوہ تہ سہ زمانی فارسی و له سالی (1۲۵۸ ک - ۱۹۷۹ ز) دا له تاران چاپ و بلاوگراوہ تہ وہ .

ئورانسکی ، له م کتیبہ جا له زور جیگا باسی کورد و زمانی کوردی دہ کاو له بہ شی چوارہ می کتیبہ کہ یدا له لاپرہ (۲۵۵ - ۲۱۲) بہ شی تاییری بیژ زمانی کوردی کردوتہ وہ کہ له م بہ شہ دا بہ ووردی و زانستی سہ رنج دہ داتہ سہر کورد و زمانی کوردی ، بہ لام بائہ وہ ش بلتیم کہ زور بہی ہرہ زوری نامار و ژمارہ یکی کہ بیو حہ شیمہ تی کورد ، کہ لکی لی و ہرگرتوون ، زور کونسن و له رادہ بہ دہر بوون . وہ ہروا له چہ ند جیگا دا بیچوونہ کانی و بہ راوردہ کانیم بہ راست نہ زانی و له م دہ قہ وہ رگنراوہ دا ژینووسم بیو داناوہ .

بالیوہ دا ، دیار دہ بیوئہ وہ ش بکہ م کہ وہ رگنری فارسی ئم کتیبہ ، خودالسی خوش بوو کہ ریمی کہ شاوہ رز ، زاناییکی ہلکہ وتہ ی فارس بوو ، کہ زور کوردی خوش دہ ویست ولہ کانی خوی دا مارگرنیت رودنکوشی له سہر ئہ فسانہ و چپروکی کوردی وہ رگنراوہ سہر زمانی فارسی و بہ ناوی (افسانہ های کردی) بلای کردہ وہ ، بیستم کہ له م سالانہ ی دواپی تہ مہ نیشیدا خہریکی وہ رگنراوی کتیبیکی رووسی له سہر کوردان بوو ، جانا زانم ئہ وکارہ ی تہ واو کردیا نہ ؟

زمانی کوردی

کوردی ، زمانی کوردہ کانہ ، گہ لیککی کہ له سہر زہ ویکی پان و بہرین دا دہ ژین ، ئہ و سہر زہ وی بہ بناوی ئم گہ لوہ بہ کوردستان ناو دہ برئ ، ولاتی کوردستان زورتری کوتیستانی و کہ ژو چیاپی بہ ، له بہینی (34 - 39) دہرہ چہ ی پانایی باکوری و (36 - 37) دہرہ چہ پی دریزایی رۆژہلات دایہ و ئیستا بہ شیکہ له ولاتی چوار کیشوہری سہرہ کی ئاسیا (ئیران -

عیراق - تورکیه و سوریه) . به شی ناوه نندی کوردستان زنجیره چیا به که هه ربه م ناوه، یانی ناوچه کویتسانی و که ژه کانی له به شی تیک هه لقان و پیک گه یشتنی فه لات و پانتایه کانی ئیران و ئه رمه نستان پیک هاتوو و ئه وانی داگرتوو .

ئهم ولاته له لایه ن رۆژه لات وه ، سه رزه وه کانی به یینی زریایی وان و ورمئی به ، له باکوری یه وه ، وه رۆژئاوایی به وه زنجیره چیا یی زاگروسه (هه تا ده وروبه ری کرماشان) وه له باکوری رۆژئا و و به شی رۆژئا وایه وه مه له بنده کویتسانی و چیا و که ژه کانی به بوواری گه وری ده جله و فورات (هه روا شاخ و لق و پۆی تری رووباره کان) و ناوچه کانی (بین النهرین) ی که وری ده گریته وه . کورده کان زیاتر له (۸۰%) خه لکی کوردستان پیک دینن و له سه رانه ری ئهم ولات و سه رزه وی به دا ، که باسی کرا ، به کوردی قسان ده که ن و زمانی کوردی باوی هه به .

له ئیران دا ، کوردی زۆرتر له مه له بنده کانی کرماشان ، ماهیده شت ، سه نه مه ها یاد (سابلانی پیشوو) و باشوری گۆمی ورمی ، خۆی - ماکو (باکوری گۆمی ورمی) قسه ی پی ده کری و له سه روه و دایه ، له هیندی جینگای تری ئیرانیش دا کوردزمان هه به ، وه ک : تا قمه یکی که م له ناوچه ی ده به له مان (له باکوری قه زوین و قه راخه کانی لای راستی سپی چه م و هه ر دوو لای رووباری شاروود) وه هه ریمی که لون ته بدو (ناوچه ی فارس ، باکوری رۆژئا وای شیراز) وه هه روا باکوری رۆژئا وای لورستان (به یینی چۆمی که رخه و سنوری ئیران و عیراق) وه هه روه ها له به شی باکوری رۆژه لاتی بلوچستانی ئیرانیش دا تا قمه یه ک کوردزمان هه به ، کوردیکی زۆریش (۲۰۰ - ۳۰۰ هه زار) نه فه ریش له باکوری خوراسان ، له ده وروبه ری نه یشاپوور - به جنوورد و شیروان و قوچان و راستایی سه ر سنوری ئیران و سوقیه ت دا ده ژین .

ئهمانه پاشماوه ی نه و هۆز و خیلاته کوردانه که هه لعه بیاسی نه وه له ۱۵۸۷ - ۱۶۲۸) بۆ به رگری له په لامار و ده سدریژی خیلاتی تورک ، بۆسنوره کانی باکوری خوراسانی راگۆستوون ، پاشانیش به تایه ت له ده ورائی نادرشاه (۱۷۳۶ - ۱۷۴۷) یشدا هیندی خیلاتی تری کوردیان بۆ نه و ناوچانه کوچ داوه .

له کوردستانی تورکیه ، کورده کان له فه لات و پانتایه کانی ئه رمه نستان و به شی سه روویی ناوچه مان (بین النهرین - مه له بنده ی جه زیری) و ناوچه کانی نه و ده وروبه ره دا ده ژین و ئاوه دانسیان کردوت وه ، له سه رانه ری نه و ناوچانه دا و له هه رتیمه کانی سنوری سوقیه ت (ئه رمه نستانی شوره وی) و ئیران و عیراق و به شیک له سنوری تورکیه و سوریه و به شی لای زووروویی ده جله (ده وروبه ری رووباره کانی وه ک زیی بادینان و زیی گه وریه ...) و قورات و (ده وروبه ری مه رادچایی ...) زۆر به ی هه ره زوری خه لکه که ی کورده و به کوردی ده دوین ، ته نیا له هیندی ناوچه به تایه ت له شاره کانی (ئورقه - دیاربه کر - ته لیازیک - بدلیس - ماردین و وان) ژماره یی تورک زمانه کان (تورکه کان) ژماره یان به رچاوه ، له ولایه تی دیاربه کر - سیرت - ماردین و هه قیاری (حه کاری) که ناوه نده که یان شاری (جۆله میرگ) ، وه ، وان و ئاگری ، که ناوه نده که یان شاری (قه ره کیوس) ، وه ، موش و به یین گول که ناوه نده که یان (چا پاکچور) ، وه ، توویخلی ... هه تا نزیکه ی (۷۵%) ی خه لک و

حه شيمه ته که بيان کورده و به کوردی دناختن . له وه لايه تی ژورقه و نه رزجان و مه لاتیبه (۵۰%)
و له وه لايه تی قارس و نه رزه روم (۲۵%) ی خه لکه که بیان کورد و کوردزمان .

له ناوچه و مه لیه نده کانی تری تورکیه ش دا کورد هه یه که به م جوړه ی خواړه وه یه :
له ناوه نندی مه رکه زی نه و ولاته و له روژه لات ، له سیواس ، له یا کوری ناماسیه ، له ناوچه ی
ماراش که رشه هیر ، له باشوری شانکارا (ناوچه ی نه میردات ، هایمانا و کوچی سار) او پیدهلته
و جولگه قوینیبه و ناوچه ی مه رکه زی نه نا تولی (نه نه دول - وه رگیر) دا ، کوردیکی ژور ده ژین
ده ولته تازه (به زوری - وه رگیر) کوچی دا ون ، ده ولته تی تورکیه ، پاش شوری نه وه لی نا و
گلان و دوا ی سه رگوت کردنی جولانه وه ی ساله کانی ۱۹۲۰ - ۱۹۳۰ بو شه م مه لیه نده
راگوښتووه .

له عیراقیش دا ، کوردزمانه کان ته وای ناوچه کانی سنوری شیران - عیراق ، وه عیراق و
تورکیه ، عیراق و سوریه دا ده ژین ، له بواری ده جله و لقه کانی لای چه یه وه (زینی گه وره و
زینی گچکه) و ناوچه ی موصل ، که رگووک ، ره واندر ، هه ولیر - کوی سنخاخ ، سوله یمانیبه و
چیای سنجاردا ، کورد ده ژین .

کوردزمانه کانی سوریه گشتی له لای با کوری روژه لاتنی نه م ولاته ، له سه ر سنوری تورکیه و
عیراق (ناوچه ی جه زبر و قامیشلی) و هه روه ها با کوری شاری حه له ب و دیمه شق (شام -
وه رگیر) دا ده ژین .

ناقمه بین کوردزمان له سه رمه نستان (روژنجان له ناوچه ی باشوری زنجیره چیای به منگ و
روژناوای زریایی سووان ، له نه چمیا ده ژین نه شترک - تالین - نوریا یازت و نالاگویر)
و له تازه ریایجانی سوقیته له ناوچه ی کوښتانی باشوری روژناوای (که له پ جار - لاجین و
شووشه) وه له گورجستان له (تغلیس و هیندی ناوچه ی تر) و ناقمه یکی که میش له
تورکمه نستان ، له ناوچه ی سه رسنوری له گل شیران (فیرووزه ، له باشوری عیشقاوا) دا ده ژین
نه م کوردانه له خوراسانه وه ها توون و به زاراوه ی کرمانجی (سه رو - وه رگیر) ده خه قن هه روا
له نه فغانستان و پاکستانیش دا هیندیک کوردزمان هه ن .

زانباری گه لیکي سه باره ت به کوردان له ده ست دایه ژور که م و ته نانه ت دژبه یه کترن ، به
پینی نه م زانباریانه له شیران دا نریکه ی (۲ - ۲۵ میلیون) له تورکیه دا (۲ - ۲۵) میلیون
له عیراق دا (۱۲) میلیون و له سوریه دا نریکه ی (۳۰۰) هه زار و له نه فغانستان و پاکستان دا
نریکه یه (۲۰۰) هه زار کورد ده ژین ، به پینی شماری سه رژماری حه شیمه ت له سالی ۱۹۳۹ دا
له یه کیه تی سوقیته (۵۹) هه زار کورد ده ژیان .

له م دوا بیانه دا هیندی نووسه ر نه رقام و ناماریکی تریان بلاو کروتو وه ، که به م پتی یه وه
ده کرئ نامار و ژماره ی کوردزمانه کان به گشتی (۷ - ۸) میلیون که س بده یه نه قه له م .
هیندی له سه ر نه م باوه رهن که گه زه نفوون ، و نووسه رانی تری دونیای کون هه وه لیس
که سانیک بوون که باسی کورده کانیا ن کردوه .

نووسه رانی له ولاتی کوردوک (korduk) دووا ون و له مه توون و نووسه رانه کانی

سەریانی (Serfyanî) دا لە قوردو (QURDU) باسکراوه ، لە ئاسار و شۆینه واری فارسی ناوەند (سە دە ی شە شە می زاینی) دا باسی کوردان شوانان (KURDAN SUBANAN) هاتۆتە گۆڕنی .

جوگرافیا نووسانی عەرەب لە سە دە کانی ناوەندی دا هەموو کۆیستانە کانی روژئاوای ئێرانیان بە (کرد) و (ئە کرد - اکراد) داوە تە قە لە م .
لە سە دە ی دە هەم و یازدە هەم دا خیلاتی کورد لە بەرەو ، رە خنە یان کردوتە وە لایە تی روژ هە ئۆتی تورکیە و نیشته جێ بوون ، لە سە رە تایی سە دە ی شارزە هەم دا ، بە شیک لە ولاتی کوردان کە وتە ژبیرجە پوکی قەرال و ئیمپراتۆری وە سمانی (عثمانی) و بە شیکی تری کە وتە بەر رکیقی حکومە تی سە فە وی (صفوی) لە ئێران دا .

کارو پیشە ی سە رە کی کوردان ئازە لداری و کشت و کالە ، هیندی لە وان هینشتا هەر بە شنبو ی خیلاتی زە وە ند و نیو کۆچەر دە ژین (لە تورکیە بە وانە دە لتین - کوردی خیلە کی) ، لە سازمان و کومە لگای وان دا ئیستا شیو هە گە لی جۆر بە جۆری پیو هە ندایە تی دە و رانی خان خانی و دە رە بە گایە تی (ملوک الطوایفی) و شۆینه واری چاخ و سە ر دە می رە وە ندوخیلە کی دە پارێزنی ، بە لأم ئیستا کە پیو هە ندایە تی سە رما یە داری لە کوردستان دا رە خنە ی کردوو هە (لە سە ل کانی دە یە ی ئاخری سە دە ی نوزدە هە مە وە) ، لە بەرە وە ، بارو دوخی شنبو ی ژبانی رە وە ندایە تی و خیلە کی دە پچکری و ئە م شنبو گۆرا نە هە تاییە تی ، لە ژبانی ئە و کوردانە ی کە چە شنی ژبانی نیشته جێ یان هە ل بزار دوو هە (بۆ وتی کورد کانی ناوچە ی کرماشان - مە ها یاد و ما کۆ ، کە نزیک ی ۸۰% دامراون و خەریکی کشت و کالە ، هەروە ها هیندی لە کوردە کانی عیراق و تورکیە) یش ، بە جوانی دیاری دە دا و دینتە بە چاو .

لە م دواییانە دا ژمارە ی کوردە کانی نیشته شارێش لە زیندان دایە و لە شارە کان تووژیککی گچکە ی بووژواری و روونا کبیری کورد گۆرا و و پینک ها توو هە ، لە بەرامبەر ئە مە ش دا چینی کریکار یش لە زیا دە بوون و گۆران دایە .

کوردە کان موسولمان و سونی مە زهە بن ، ژمارە یە کی کە میشیان شیعه یە ، هەروە ها هیندیکیان لە سە ر ریباز و رنجکە ی جۆر بە جۆری ئیسلامین لە ناو دارترینیان یە زیدیه کانس (کە لە ناوچە ی سنجار و هیندی جیگی تری تورکیە و سوریه دا دە ژین) . لە سە دە کانی ناوەندی دا ، ئە دە بیاتی کوردی بە خە تیک کە لە خە تی عەرەبی وەرگیرا بوو ، وە دە نگە کانی کوردی شیدا دیاری کرا بوو دە نووسرا و کە لکی لنی وەر دە گیرا ، لە سە دە ی دوا زدە هە م دا شاعیر مە زنی کورد ئە حمە دی جە زبیری ، ناو دار بە (مال) پە یدا دە بی و هە لدە کە وی ، لە سە دە کانی ناوەندی دا ، چە ند شاعیر و هوزانقانی تریش سەر هە لدە دە ن ، ئاسە واری ئە دیبان و شاعیرانی کورد ، زۆر تر سە رنجی چین و تویژە کانی کومە لگای کوردی بۆ لای خۆی رادە کیشا و شیکە ل ئە دە بی نە تە وایە تی و کە لە پوری فۆلکلوری نە نووسراوە ی کوردی دە بوو ، چونکە ئە م ئاسە وار و شۆینه وارانە بە بیچم و شنبو ی نووسراوە ، نە دە کرا ، کۆمە لانی هە راوی خە لکی بی سە واد و نە خویندە واری کورد کە لکی لی وە رگرن .

یادگار و ناساری ته حمه دی جه زیری (نیوه ی دووه می سه ده ی دوازده هم) و ته حمه دی
خانی (1562 - 1591) و .... له م ریزه دا بیون ، پاشماوه و شوینه وارو هه لبه سستی حاجی
قادر کویی ، که کوشاوه ، له گه نجینه ی فولکلوری و فرههنگی کومه لایه تی و نه ته وایه تی گه لی
کورد که لگ وه رگری له نا و کوردان دا ، پایه و ریزیکی تاییه تی هه به .

له دوا ساله کانی سه ده ی نوزده هم دا له به ره وه هیندی کتیب به زمانی کوردی و چه ند
رؤژنامه ش هاتته مهیدانه وه (ته وه لین روژنامه ی کوردی ناوی " کردستان " بو ، له سالی
۱۸۹۸ دا له قاهره چاپ و بلاو کراوه ته وه .) ، هه روا له ساله کانی (۱۹۲۰ - ۱۹۳۰) له

عیراق و سوریه و لوپنان دا چه ندین کتیب و روژنامه به زمانی کوردی هاتته ده رکه تن .
کورده کانی عیراق له نووسین له ته لف بئی عه ره بی و کورده کانی سوریه له سالی ۱۹۳۱ دا
ته لف بئی لاتینیان هه لیزارد (ته قه لا بو جیگیر کردنی ته لف و بئی لاتین ، له جیاتی
ته لف و بئی عه ره بی ، له عیراق دا سه رنه که وت و تاکام ما .) له وده ورانه دا ناسار و
شوینه واری هیندی له شاعیران و ته دیبانی کورد وه ک : بیکه س - نه ریمان - هه ژار - جگر
خوین و قه دری جان ، چاپ و بلاو کراوه وه و ناوبانگیان ده رکرد .

فرههنگی کومه لایه تی و فولکلوری گه لی کورد ، ره گ و ریشه یه کی قول و دیرینه ی هه به و
زور ده وله مه ند و پر بایه خه و پره له حیما سه ی پاله وانی و ته فسانه و گورانی گه لی جور به جور ،
لواندنه وه و شیوه ن ، داستان و چیزونه گه لی و نه ته وه بی میژوو بی پر کاره سات ، بارودوخی
جور به جور کومه لگای ژبانی مهردومی ، له هه ننگ و که له پوری نه نووسراوه ی کوردی یان پینگ
هیناوه ، میژوو ی خه بات و به ره به کانی له گه عه ره ب - مه قول ، تورک و خا چه رسته کان
له فرههنگی که له پوری و گه لی نه ته وه بی نه نووسراوه ی کورد دا خو ده نوین .

به سه ره هاتی میژوو بی و بارودوخی ژبانی کورد و بلاو نوونه وه یان بوته هوی په بیدا بوونی
زاراوه گه لی جور به جور ، زاراوه سه ره کی یه کانی کوردی یان روون تر بلین ره ده سه ره کیه کانی
زاراوه گه لی کوردی) بریتین له :

کرمانجی (زاراوه ی باکوری روژئاوای زمانی کوردی) وه کوردی (زاراوه ی باشوری روژ
هه لاتی) .

زاراوه ی کرمانجی زورتر له نا و کورده کانی تورکیه (ناوچه ی مار دین - ته خجه وان - بادینان
- خه کاری - وان - موش و ته رزه روم) و له شیران دا (ناوچه کانی روژئاوای گولی ورمی و
ناوچه ی خوراسان) و له باکوری عیراقی (کورده کانی سنجار و موسل) و سوریه و سوقیه تدا ،
باوی هه به پنی داخه قن . له کوردستانی شیران دا (له کرماشان - سه و مه هاباد) وه له
باکوری روژه لاتی عیراقی دا (ناوچه گه لی - ره وان دز - هه ولشیر - که رکوک و سوله یمانیه)
زورتری به زاراوه ی سه ره کی (کوردی) قسان ده که ن .

زاراوه و گۆویژی هیندی له خیلاتی کورد ، له گه ل زاراوه ی سه ره کی یان توفیر و جیا وزیکسی
زوری یان هه به . به چه شنی هیندی توژی کار و زانای زمان ناس ، ته وان به زمانیکی سه ره به خو
ده زانن ، بو وینه زاراوه ی گورانی (له ناوچه ی کرماشان) که هۆزی گوران قسه ی پنی ده که ن ،

وه زاراوه‌ی زازا (که دومه‌لیه‌کان) پیتی ده‌دوین و له هتندی ناوچه‌ی تورکیه‌دا باوه، به‌پیتی
شایه‌تی تا قمه‌یک زانا و گه‌روک که له و هه‌ریمانه‌یان دیتن کرده، و توئیژکاری یان نه‌نجام
داوه باوه‌ش بلینین که نه‌و خیللات و هوزانه‌ی که به‌زاراوه‌ی زازایی و گوزانی قسان ده‌کن،
ناشناه‌تی و شاره‌زایی یان به‌زاراوه‌کاسی تری کوردیش هه‌یه .

کتیب و نووسراوه‌ی نایینی و غیری نایینیکی زوریش به‌گوزانی هه‌یه، زاراوه‌ی هه‌ورامانی
که له‌گوزانی نزیکه، له‌ناوچه‌ی نه‌ورامان (باکوری کرماشان) دا باوی هه‌یه .
هه‌ندخ تا بیه‌تمندی له‌زاراوه‌کاسی زازا و گوزانی دا هه‌یه که نیشاندهری پیوه‌ندی نه‌وان
له‌گل زاراوه‌کاسی ناوه‌ندی شیران (سمناسی) و زاراوه‌کاسی سه‌رزه‌وی فارس (سیوه‌ندی) و
هه‌روه‌ها قه‌راغه‌کاسی زریای خه‌زه‌ر ده‌گه‌یینی .

زاراوه‌ی لوری و به‌ختیاری

ناوچه‌ی باشوری قه‌له‌مره‌وی زمانه‌ی کوردی، مه‌لیه‌ندی زاراوه‌کاسی لوری و به‌ختیاریه، نه‌م
زاراوانه‌گویی و زاراوه‌ی خیللات و قه‌بایلی لور و به‌ختیاری روژئاوای شیران، به‌چه‌شنیکی
گشتی پیوه‌ندیان به‌زاراوه‌کاسی شیرانی به‌وه‌هه‌یه، که زاراوه‌کاسی باشوری روژئاوای فارسیش
ده‌گرینه‌وه، به‌لام له‌گل زاراوه‌کاسی کوردی توغیرنکی زوریا ن هه‌یه .

ناوچه‌گه‌لیکی کوستانه‌ی که له‌روژئه‌لاتی بشوری شیران و عیراق (نیوان کرماشان و بروجیرد
له‌یاکوره‌وه) وه ناوچه‌کاسی لئواره‌ی خوزستان (له‌باشوره‌وه) هه‌لکه‌وتووه، به‌ناوی نه‌و
خیللات و هوزانه‌وه (لورستان) ی پی ده‌گوتری

لوری پیشکو زوربه‌یان جووتیر و که شاه‌ورزن و نیشو‌جین و له‌تاو دووچه‌می که‌رخه‌و‌دز دا
ده‌ژین، لوره‌کاسی ناوه‌ندی لورستان نزیکه بروجیرد و له‌هاوه‌ند و ناوچه‌کاسی تری باکوری و
نه‌نانه‌ت نه‌وانه‌ی که له‌مه‌لیه‌ندی هه‌مه‌دان و روودبار (باشوری روژئاوای قه‌زوین) دا ده‌ژین
به‌گشتی نیشته‌جین و له‌گوند دا ده‌ژین .

له‌ناوچه‌ی لوری گه‌وره (به‌ختیاری) دا خیللاتی به‌ختیاری ده‌ژین، به‌ختیاریه‌گان
ره‌وه‌ندن و گه‌رمین و کوستان ده‌کن، له‌هاوینی دا ده‌چنه‌به‌رزایی کوستانه‌کاسی نیوان
بروجیرد و ئیسفه‌هان و زستانان به‌مال و مالته‌وه به‌ره‌و پپیده‌شته‌کاسی خوزستان دا شازوون و
هه‌تا ناوچه‌ی شوشته‌ره‌چن .

خیللات و قه‌بایلی به‌ختیاری به‌دوو ده‌سته‌دا به‌ش ده‌بن، (هه‌وت لنگه) له‌ناوچه‌ی
ئیسفه‌هان و (چوارلنگه) له‌ناوچه‌ی بروجیرد دا ده‌ژین، خیللاتی ده‌سته‌ی نه‌وه‌ل (هه‌وت
لنگه) به‌گشتی ره‌وه‌ند و نیوه‌ره‌وه‌ندن، به‌لام تا قمه‌که‌ی دووه‌م (چوارلنگه) زوربه‌یان
نیشته‌جی بوون . تا قمه‌یکی به‌رچا ویش له‌به‌ختیاریه‌گان له‌ناوچه‌نه‌وتی به‌کاسی باشوری
روژئاوای شیران (باشوری روژئه‌لاتی شوشته‌ره) و (هه‌وت گل) و (ناغا‌جاری) و (بیه‌به‌هان)
روژئه‌لات و روژئه‌لاتی باشوری نه‌هواز دا ده‌ژین . زانیا‌ریکی نه‌وتو سه‌بارته‌به‌رابردووی
میژووپی لور و به‌ختیار له‌ده‌سته‌دا نیه، نه‌وه‌ی که هه‌شه‌زور که مه‌به‌لگه‌وده‌سا وئیژه‌کاسی

هه ره بهی سه ده گانی ناوه ند ، شه مانه یان به به شیک له خیلانی کورد داوه ته قه له م به (اکراد) و کوردی یان داناون و له سه ده گانی ناوه ند دا ، باسیان کراوه ، به لام ناوی به ختیاری زۆردواتر ها تۆته ناو کتیب و نووسراوه .

لوړ و به ختیاری شیعه مه زه بن ، ژماره یان به روونی مه علوم نیه ، سه چاوه ی جۆربه جۆر ژماره یان به م شیوه یه ده ده نه قه له م :

لوړه کان ۳۵۰ هه تا ۶۵۰ هه زارکس و به ختیاری یه کان ۳۳۵ هه تا ۸۲۰ هه زارکس سن ، وه خیلانی به شی روژئاوای ته یاله تی فارس کوهگیلویه ن (نزیک سه دهه زارکس له باکوری روژئه لاتی بیهبه هان) . مه سه سی (نزیک ۲۵ هه زارکس له باکوری روژئاوای شیراز) که هه ره به زاراوه ی لوری ده دوین . خیلانی لوړ و به ختیاری خاوه نی فهره نگیکی گه لی و فولکلوری پیربایه خ و به ربلاون ، به تایه تی گۆرانیه کانیا ن گنجینه ییکی مه زنه که زانایانی سوڅیه ت خه ریکی توژیگاری له سه ر شه فهره نگی فولکلوری یه ن و لدم باره وه سه ول و ته قه لایکی زۆریان داوه .

به ختیاریه کان ده لین :

(نیمه ده ریایه کی خروشانین ، گۆرانی یه گانی نیمه له بن نه ها توون ، شه گه ر ته وه ی که له ده ست دا به و له باب و باپیرانمانه وه به نیمه گه یوه ، وه ته وه ی که شینستا له سه ر زار و لسیوی کومه لانی خه لکی نیمه دیته ده ر و ده ه لقی ، کۆکریته وه ، زیاتر له دوو شانامه ده بین) .
باسه که ی (ژورانسکی) سه باره ت به زمانی کوردی لیره دا کوتایی دی .

۱۹۸۸/۱/۳۰

یه راویزه کان :

1- شه م ناماره و هه موو ناماره گانی شه م نووسراوه یه ، هه ی ساله گانی (۱۹۵۰) زاینی یه و شینستا ژماره و ناماری کورده گانی خوراسان چه ندین به رامه ر، هه روا ناماره گانی تریش شه م زیادبوونه ده گریته وه . (وه رگیزی کوردی)

2- کورده کان به روا له ت بۆ به رگری برانه خۆراسان له راستی دا تاوو یان دان و ته بعیدیان کردون ، ده نا کورد ولاتی خۆی پئی له هه موو جیهان خۆشته . (وه رگیزی کوردی)

3- بۆ زانیاری پتر سه باره ت به کورده گانی خۆراسان و زمانه که یان پروانه کتیبی (شه یوانوف) .
نووسه ر

4- بۆ زانیاری پتر سه باره ت به کورده گانی خۆراسان و زمان و فهره نگی و میژوو یان سه رنج

بده نه گتییی (حرکت تاریخی کرد به خراسان - جلد اول و دوم) نووسینی کاک (کلیم اله
توحیدی اوغازی) ، گتییی (عشایر خراسان) نووسینی - علی میرنیا - (وه رگیزی کوردی)
5- نه م نامارانه ش دروست نیه و کوردیکی زورتر له م ناوچانه دا هه به . (وه رگیزی کوردی)

6- نووسه ر باسی کورده کانی خواری عیراق وه ک خانه قین ومه نده لی و .. تر ناکا . هه روا له
باسی کورده کانی شیرانیش دا خو له باسکردنی کورده کانی شیلام - ده ما وه ندو ... ترده بویری
و جانازانه له باره ی کورده کانی عیراق و سوریه و تورکیه و نه رمه نستان خوی له کوئی بواردوووه .
(وه رگیزی) **chalakmuhamad@gmail.com**

7- نووسه ر به هه له چوووه (کار و پیشه ی سه ره کی کوردان هه ر بنا ژه لداری و کشت و کال لمبووه ،
به لکو نه مه کار و پیشه ی به شیک له خیلات و ره وه ندی کورد بووه ، ده نا کوردیش وه ک هه موو
گه لانی جیهان له هه موو باریکه وه به شداری نایین و کار و پیشه ی تری کردوه ، کوردان له پیش
شیلامدا به ده یان حکومه تی سه ره خو و مه زنی وه ک (مانتا - زاموا - ماد و ته نانه ت
ساسانیان) پیک هینا وه . ته نانه ت له سه ده کانی نا وه ندی دا به ده یان میرنشینی کورد
هه بووه ، به لکم نووسه ر نه مانه ده خاته پشت گوپی و ته نیا باسی ره وه ندو خیله کی و گوندی
کورد ده کا و نه وانیش به هه موو کورده دا نه سی . (وه رگیزی کوردی)

8- نازناوی شیعری نه حمه دی جه زبیری (هه لی - مه لا) به و نووسه ر یا وه رگیزی فارسی
هه له ی کردوه . (وه رگیزی کوردی)

9- نه م قسه به راست نیه و زاراوه ی خیلی گوران به هیچ کلوجی له زمانیکی سه ره خو ناچی ،
ناخه فتنی گورانه کان به چه شنیکه نه ته نیا خه لکی کرمانشان به ناسانی لی ی حالی ده بن ، به لکو
زوریش وه شیوه ی کوردی جافی یان سورانی ناوچه ی بانیکان و سه رپیلی زه ها و وه له ده گی
ده چی ، من خوم له نا و خیلی گوران ، له ناوچه ی دالاهو و گه واره گه وره شاری خیلی گوران و
گوندی توت شامی بووم و بی هیچ گروگرتیک قسه م له گه ل گورانه کان کردوه و شیعه کانی
سه بیبیرا که ی گورانم به ناسانی خوندوته وه ، بو به لگی قسه کانیشم شیستا شیعری به ده یان
شاعیری پایه به رزی گوران له ده ست دایه و به به ختیار ی نه وه زوره شیان چاپ ویلاو بوونه وه ،
(۱) وه به لام سه باره ت به زازا ده بی بلیم نه من هیندی نووسرا وه م به م بن گوویژه دیون که
برایانی زانام کاک روها ت و مه حموود لاهو ندی - تایفون بلاویان کردوته وه ، له وانیش حالی
بووم و هه ستم به وه ی نه کردوه که زاراوه یکی جیا له کوردی بن . بو به لگه ش ده یان ناسه ی
برایانی زازایم له لایه که هیچ توفیریکی نه وتویان له گه ل زمانی کوردی نیه . (شه ریفی)

10- هه ورامان ، یان نه ورامان له روزه لاتنی کرمانشانی دا هه لکه وتوووه . (شه ریفی)

11- نه و پیوه ندایه تی به ی که له نا و زاراوه کانی کوردی و زاراوه کانی فارسی دا هه یسه ، پییم
واپه ده گه ریته وه بو ده ورنانی هه ره کونی مادی ، نه وکات که پارسه کان له باشوری گولی ورمی
ده ژیان و جیرانی ماده کان بوون و پاشانیش به هو ی دینی زه ردوشتی مادی به وه ، که ناقیستای

به زمانی مادی که شه‌پین دا ، وشه‌گه‌لیکی زوری مادی چوونه ناو زمان و زاراوه‌گانی فارسه وه ،
پاشان نووسهره ده مارگروره‌گه‌زپه‌رسته‌گانی فارس ناوی داناشرای زمانی (اوستا) بیان
له‌سه‌ر زمانی مادی دانا ... (وه‌رگیزی کوردی)

12- نووسهر زاراوه‌ی لوری له‌کوردی هه‌لاویردوه ، (13) پیشی وایه (توفیریکی زوریان
هه‌یه !) له‌کاتیکا جیا وازیکی شه‌وتویان نیه ، شه‌من له‌گه‌ل لوری گوندی قه‌ت‌به‌فارسی نه‌دواوم و
له‌کوردیکه‌م حالی بووه و شه‌منیش له‌زاراوه‌ی وی گه‌یوم . دیوانی شیعی (میرنه‌وروز - مه‌لا
زولفانی - سیاپوش) و چه‌ندین شاعیری لوری تر که له‌لام هه‌ن نیشانده‌ری شه‌م راستی یه‌ن
که زاراوه‌گه‌بیان توفیریکی شه‌وتوی له‌گه‌ل زمانی کوردی نیه و له‌زمانی کوردی نزدیک تره‌هه‌تا
زمانی فارسی . به‌لام باری تایینی شه‌وانی به‌ره و فارسیه‌ت راکیشاوه . (وه‌رگیزی کوردی)

14- شه‌وناوچه‌ی که پینی ده‌لین پشتکو له‌بنه‌ره تا مه‌لبه‌ندی شیلامه ، له‌شیلام دا زورترکوردی
تا لور ، سه‌ره‌رای شه‌وش‌جیا وازیکی زور له‌به‌ینی زاراوه‌ی لوری و شیلامی دانیه (له‌باره‌ی
شیلامه‌وه‌وتاریکی جیام نووسیه . وه‌رگیزی کوردی)

15- له‌ده‌وروبه‌ری قه‌زویین و روودباری گیلان دا کوردیکی زورده‌ژین و ژماره‌بیان له‌لوره‌گان
زور زیاتره . (وه‌رگیزی کوردی)

16- ناوه‌ندی خیلی (جه‌وت‌لنگه) ناوه‌کوردی . (وه‌رگیزی کوردی)

17- شستا له‌خواروی شیران دا ، ئوستانیکی زوری لوری به‌ختیاری پیک هاتووه به‌ناوی
(کوهگل لویه و بویره‌حه‌مدی) که ناوه‌ندی شاری (یاسوج) هه . باه‌وه‌ش بلیم که هه‌تا
شستا نووسراوه و شتیکی شه‌وتو سه‌باره‌ت به‌زاراوه‌ی به‌ختیاری لوری بلاونه‌بوته‌وه‌نه‌نده‌ی
من بزانه‌ده‌تیکی به‌یت ئاسا به‌ناوی (داره‌جونگه) له‌مانگنامه‌ی (نور) دوا‌ی راپهرینی
گه‌لانی شیران دا ، ژماره‌یه‌کی خوی بوته‌فسانه و باوه‌ری به‌ختیاری ته‌رخان کرد (وه‌رگیزی
کوردی)

18- شه‌م ئامارو ژمارانه‌هی ساله‌گانی " ۵ " ی زایینی و شستا تا قه‌بیان زور زور
له‌مه‌زیاتره . (وه‌رگیزی کوردی)

19- بروانه‌کتییی و - و . بارتولد (تاریخ و جغرافیای ایران) لاپه‌ره " ۱۲۲ " چاپی
" ۱۹۰۳ " نووسهر

رياليزمي سوسياليزم و به هرهي نازاد

حڪمت صحه ده دگه ريم

له ميڙوودا ناشكرايه كه وا ، رياليزم ، دڙي ريبازي " هونر بؤ هونر " چه كه ره ي هونري كردووه و به ره به ره ، بووه به خونچه و پشكوتووشه . چه كه ره كردنه كه ش ، له جيها نئ شه ده به وه نه بووه ، به لكو له ناو هونري ويند كيشانه وه بووه . (گوستاف كوربه ۱۸۱۹ - ۱۸۷۷) په كه مين هونر مند بووه ، نالاي دڙايه تي كردن ريبازي (هونر بؤ هونر) ي به ريبازي ريالستي ، به رز كردوته وه و شه وسا گووتويه تي : تاما نئ هونر بؤ هونر بئ هووده و بوچه .

زايگاي رياليزم ، فاره نسايه . كه رياليزم كرايه ريبازي هونري ، ده بوو بئ چه ندو چون بگري به گڙ ريبازي رومانسيزم دا و سه ريش بخري ريبازي چونكه شه وگاته ريبازي يا وي شه ده بياتي جيهان ، رومانسيزم بووه . كاري واش بو شه وسه رده مه گه لي گران بووه ، باري گرانكه شه به وه دڙوار بووه كه نووسه ري گه وره و كه له نووسه راني شه وسه رده مانه ، شانبيان نه داوه ته به رنه ركه كه به لكو نووسه ره ناوه نجيه كان نه ركه كه يان گرتوته شه ستو . وه كو : شانفلوري ، مورژه ، ده ورائتي . دياره ، بوئهم نووسه رانه ، له به راه به ر نووسه ره كه له كاني وه كو : هوگو ، گول ، موسه ، گوئي و دون ژوان . . . تاد به ره نستي كردن ، چووني ميرووله به گڙ قولله ي قاف دا بووه ! به لام له به ر شه وه ي رياليزم زاده ي ربالي راسته قينه ي خلك بووه ، خه لكيكي زورتر پشتگيريان كردووه ، هه تا (بالزاک و شيستاندال) ي گوره هه لكو وتوون و داکوگيان له رياليزم كردوته سوپهري سه رخستني ريبازي كه .

ورده ورده رياليزم په ره ي بو ميله تاني ديکه سه ندووه و نووسه راني ناسراوي زور په بيه وي يان ليكردووه و ، يه ك وولاتي سه رما په داري نئ يه ، به هره مه ندي رياليزمي تيا هه لنه كه وتبن ، به تايبه تي رياليزمي ره خه يي ، كه ده توانري رووسياي تزار ي به گرنگستين مه لبه ندي كه له نووسه راني ريبازي رياليزم بزائري ، به تايبه تي له روماني رياليزم دا .
نموونه كانيشيان : تورگنيف و تولستوي و گوگول و گونچارف و . . . ته نانه ت دستوفسكيش رياليزم و ده روون ناسي بليمه تانه ثابته كرد . دواي هه موو شه وانه (مه كسيم گوركي) پيش

به یا بوونی ریالیزمی سوشالیزم ، ریالیزمی ره خنهی کاربگه رتر به ست وه به کیشهی کومه لایه تی و خه باتی چینایه تبه وه . ریالیزم له سه رده ست و سه رده می گورکی دا ، مژده ی پیش که وتسی زانستیانه ی پیوه ده رکه وت . ده ورانی گورکی (1868 - 1936) له کوره ی قینی خه لکی پیش نوکتوبه ر ده خولقا و به هره که ی ده برزا . بیست سالیس دوی نوکتوبه ر (1917) دریزه ی کیشا .

*** له دایک بوونی ریالیزمی سوشالیزم :

روودا وه چینایه تی و سیاسی کانی پیش نوکتوبه ر و پاش ته و ، هه تاها تووه پتر ثاوتیته ی فله سه فه ی سوشالیزمی زانستی بووه . نه ده کرا ، ریالیزم ته گه ر بو کریکاران وزه همه تکیشان بن ، جیا بگریته وه له فله سه فه ی چینایه تی و تامانجه سیاسی کانیا ن . هه لیه ته ته و ده مه ، پیش سوشالیزم ، له به رامه ر رژیم تزاردا ، دیموکراسی و تازادی خه لک ، کیشهی چاره نووس سازبووه ، بویه ، تازادی ، هه وینی ریالیزم و سوشالیزمیش تامانجسی بووه . هه رگیز تازادی و سوشالیزم ، چ وه گو زه مینه ی پیشینه ی کومه لایه تی سه ره لداتی ریالیزم له فله سه فا وچ دوی ته وه ی سوشالیزمیش خه ملی ، لیک جودا نه کرانه وه . کاتی که له نووسه رانی ریالیزم ، ریبازی ریالیزمیان تامانجی هونه ریان دژی هونه ری بوورزا و ثوروستوکرته کان ، که متر سیاست و هه ماسه تی تاراسته کراوی حیزبایه تی بایه خی هه بووه و دوی بایه خ به یداکردنیشیان ، هینده ی حیزبایه سیاسی نه نیسیه کان پیویستیان به نووسه ره ناسراوه کان و به ره مه کانیا ن هه بووه ، نیو هینده نووسه ره کان پیویستیان به ریبه رانی حیزبه کان نه بووه . به لام که شورس سه رکه وت و بولشویکه کان هاتنه سه ر کارو ... کایه ی سیاسی ، وه گو تیزی ریالیزمی سوشالیزم تیوریزه ی هه ده سی نه وا و کرا ، ده سه لاتی سیاسی وردده خزایه نا و ریبازه که وکردیانه تامرازی سیاست و بگره هسی ده سه لات و ده سه لاتدارینش . تالیره دا ، ده توانری به دلنیا یی به وه بگوتری که وا :

تیوریزه کردنی ریالیزم له ته ک سوشالیزم دا له یه ک قالبی ته ده پیدا .

له سه ر بنه مای دیموکراسی و تازادی به هره ، بو زیاتر هاندلی به هره ی تازاد وه ره چه ر - خانیکی ته ده بی - سیاسی کاربگه ر بوو . ده بوو په یامی ته م وه ره چه رخا نه تازادی به ی ریالیزمی سوشالیزمی تازاد ، پاریزبا و په ره پیدراپا ، وه لی به داخه وه ، زورتر هه ولی پیچه وانه که ی دراوه ، ریالیزمی سوشالیزم کراوه ته شیوازی سیاسی به رته سک بو به رگری لیکردنی ده سه لات و ... ده سه لاته که ش که وتوته ده ست دیکتا توری ، به ناوی کریکاران ، که ریالیزمی سوشالیزم ریبازی ته ده بیانه . له وساشه وه وه گو هه ولدراوه سیسته می شورسی سوشالیستی نوکتوبه ر بشیوتندری ، هه ره به وشیه به ش ریالیزمی سوشالیزم شه مزیندراوه ، وه گو له سوشالیزم لادراوه ، پتگومان ریبازه ته ده بیه که ش پیشیل کراوه ... چون ؟!

*** ستالین و تازادی به هره !

ده رکه وت ، به لکوسه لمیندراویشه که وا ، له سه رده می دیکتا توریه تی ره های ستالین دا ،

کوشتن و گرتن ، دوورخستن و زیندان ، نه شکه نجه و بیه رنگوون کردن ، نه ک خه لکی بیی
 خه تا ، بگره نه ک نه ندام و کادران ، به لکو کومیتة ی ناوه ندی و مه کته بی سیاسی حیزی
 بولشه و یکسیتی ته نیوه ته وه . که هیچی نه و روودا وانه له سرده می لینین دا نه بوون ، که سایه تیه
 به ناوبانگه کانی ئوپوزسیون دژی لینین ، وه کو : (بلیخانوف ، ترۆتسکی ، بوخارین
 بوگدانوف و مساسلوف و ... تاد) له گول کالتریان له سره ره لویتستی جیا وز و مل ملانسی ی
 نازادله سایه ی لینین دا ، پی نه گوتراوه . که چی له سرده می ستالین دا ته فروتونا کراون .
 جگه له وه بواره کانی فلهسه فه ، میژوو ، پهروه رده ، سایکولوژی و سوسیولوژی و ... تاد ، له
 قالبی ته سک دراون . چاکه ، ده بی بیرسین ، داخله سیبه ری دیکتا توریه ت دا ، ده کرسی
 خه یالسی وایکرتی گوایه ، نه وهه موو روودا وه دژی نازادی به سه پیندراوین ، به لام پریشکی
 ستالینیه ت نه ده ب و نه دیب و باقی به هره کانی نه گرتیته وه ؟ بنگومان .... نه خیر .
 باوه ری وا که له سیبه ری دیکتا توریه ت دا ، نازادی به هره و به هره ی نازاد هه بوین ، به ناوی
 نازادیه وه ، دژایه تی گردنی نازادی به ، سرده می ستالینیش ، گه واهی به لگه نه ویست
 ده دا به ده سته وه که وا ، به هره ی به هره مه ندان شیوندراوون و تا که نووسه ریکیش نی به ،
 توانیبشی راسته و خودژی هه زاران تاوانی ستالین به هره ی خوئی نه شیویتنی . نه گهر
 شتوکه به کیش ، له هه ندی به ره م هه گوتراوین ، ناراسته و خو و ته مومزاوی داربژراوون .
 دیاره نه به سته که بو شوره وی به نه ک بیی نه هره وه ی شوره وی .

ناکامی دیکتا توریه ت و بیروکراتیه تی بیوتنه ی سیاسه تی سیسته مه به ناوشیالیست کان ،
 ده یان سال مروقاته تی له به هره ی دا هینرا و بی بدش کرد . ته ناه ت ته وپه تابه به جورنکی
 دیکه چین و ده وله تانی ژیررکیفی ویشی ته نه و پترکه شورشی " روشنبیری " "زه قترین
 به لگی ته وراستیه ن . له ژیر په رده ی " شورشی روشنبیری " و دژایه تی روشنبیری
 بورژوازی به ریباری پرولیتاریا و ریالیزمی سوشالیزم ، کاری ته وتو کراوون ، که مایه ی
 شه ره زاری کاری به ده ستانی ته و به ناوشور شه ن ! شورشی روشنبیری : ئوپیرا ، بالیه ، سیمفونیا
 قه ده غه ده کات و به ره مه کانی شکسپیر و که له نووسه رانی شورشی بورژوازی ده پیچته وه ،
 به نیازی ته وه ی ته ده ب و به ره مه ی ره سه نی کریکاران بچه سپتنی ... !! شورشی وا بو
 تیگ دانی شارستانیه ته ، نه ک بوپه ره پیدانی .

لینین ... هوگری به ره مه کلاسیکی و ریالیزمه کانی پیش شوکتوبه بووه ، به رده وام
 کتیه کانی : پوشکین ، شیقان ، شورگنیف ، تولستوی ، له میل زولا ، هوگو ، گوته ، بساریف
 و ... تاد ، ده خوینده وه که هیچیان کومونیست نه بوون . نه سلن ریالیزمی سوشالیزم له
 سرده مه که شیان دا نه خولقا بوو . به لکو هه ندیکیان ته شراف زاده و دژی کومونیزمیش بوون ،
 به لام چونکه لینین ده یزانی نرخ و بایه خی به ره مه کانیان چهند به رز و مه زنه ، هوگریان
 بووه . پاش شوکتوبه ریش ده رویشی شیعره کانی پوشکین و دژی شیعره کانی مایاکوفسکی
 بووه ... به حساب مایکوفسکی کرابوه شوره سواری شیعری پرولیتاریاش . به مدوا دوا یه ،
 توژی سوژی لینین به رامه ر مایاکوفسکی بزوا . نه م سوزه ش له به ر ته وه بووه مایاکوفسکی

شيعری دژى بيروکراتيه تى (شوراگان) ی شورە وى نووسيه وه ، نه ک پيايانيدا هه لـداينـ .
مه زنى لينين له مه دايه پيا هه لدانى پى ناخوش و ره خه ي پى خوش بووه .

بيگومان سياسه تى ستالين و شورشى روشنيرى و کارى يان له سه ره به هره زيانتيكى
گه وره ي گه ياندووه (هه قه بزائين ته وسياسه تانه به خورا سهريان هه لئه داوه و ته مه ره گى
مئينه يان هه يه) هه روا به ناسانى ميخائيل گوربا تشوف نه يگوتووه : " ناستى نزمى هه ندى
له نووسراوه ته ده بيه كان و به رنامه ي ته له فيزيوى و فيلمه سينه ماييه كان كه نه ك ته نها له
بيري روشن و جوانى ، به لكو له زه وقى سه ليهيش خالين ، ره خه ي ره وا ده ورورئين "

ته مه چى ده سه لمئى ؟ كين به رپرسياراسى ته وه ره مه مانه ؟... چون به ره مه كان بلاو
ده كرانه وه ؟... وه رامى ته م پرسيارانه وهى ته وانى ديگه ش ، ده چنه وه سه ر سه رچاوه ي
راستيه كان ، ته ويش ، نه بوونى ديموکراسى و نازادى به ، كه به ره مى و ناست نزم ، پى
ره خه و ليكولينه وه تپه رن . هه لئه ته له مئزه ته وه ره مه مانه ، ره خه لينگريان هه بوون ،
وه كى گوئى يان لئيه گيرى چى بكن ؟... ته وانه ، جگه له به هه له دابردنى سه دان حيزب و
ريكخراوه هه زاران نووسه رو به هره مه نديشيان كه دواى هه للاكه كه وتبوون ! به لام ، زه مانه
سه لماندى كه وا : هه رگيز به ره مى كه م بايه خ ، به زور ناكرى به شاكار ، ته گه ره زار جار
تيشكى رى اليزمى سوشيا ليزمى بها ورته سه ر .

به ستن و به سته وه ي به هره مه ندان و به به ك ريباز و به ك بريار و به ك ههست وه هلوئى
ديار كراوى حيزبايه تى ، به هره مه ندان هه لئا سئى و هه وئى به هره يان ده شيونى .
* خه لك و به هره ي نازاد !

خه لك ته نها و ته نها به داين كردنى پيوستى پيدا ويسته نابورىه كانى ژيانى نازى .
ژيانى خه لك ، گه لى تينوى پيوستى ديگه به . تينوى راست و زانبارى زورتره . تينوى
تاوتوى كردنى نهئيه سا يكلوژيه گانه . تينوى ناسوده يى گيانى به ، تينوى هه زاران ناره زوى
ديار و نادياره كه هه ره مووشيان پيوستيان به خزمهت و بوژانده وه به ، به هاندان و
به روه رده به ، به ره خساندى زه مينه ي كومه لايه تى و سياسى به ره سه ندى نه .. ته وانه ش
نايه نه دى ، به پى تيزوانينى ها و چه رخانه ي ژيان ، ته م ها و چه رخي ش ، ته و به رى نازادى
و سه ربه ستى ده وى . به تا ييه تى له بواره كانى به هره دا . نه ك حيزب و حيزبايه تى رتبه رو
رتبه رايه تى ، به دوا حوكمى ژيان و داين كه رى ته وا وى پيوستيه كانى خه لك بزائى .

نازادى و سه ربه ستيش ناكرى به بريارى حيزبى به ستور رتبه قالى سوشيا ليزمى سياسى
و نابورى سيسته مه سيا سيه كان ، بيانوى به رگرى ليكردى (پروليتاريا) دژى (بورژوا)
به ستاوتنى ته وا وى ديارده كانى ژيان . به تا ييه تى له قوناعى ديموکراسى و سوشيا ليزميش دا
به بريارى حيزبى پروليتاريا مه حاله مه و حيزبه ولايه نگره كانى كه م به هره ده گات و گه لى
حه ز و ناره زوى خه لك سه ركوتر ده كرين . سه ركوتر كردن و سه ركوتر كردن ، ماوه به ك له ژير
شه پولى خرؤشوى سه ركه وتن و سوزى كوئرا نه و دوژمنايه تى دوژمنى سه ره كى ، ده چنه سه ر ،
به لام وه كو هه موو به تا يه ك ، ناكام زيانه كه ي ده رده كه وى .

به حوکمی شه وهی شه ده ب له ناو به شه کانی دیکه ی سه رخان دا ، سه ربه خوئی یه کی تاییه تی هه یه ، وه کو ده سه لاته کانی دا وه ری و یا ساریژی ، ناسه پیندری ... شه سه ربه خوئییه تاییه تیه ، په یوه ندی به هه ست و نه ست و به ناخی مرووف و ... به ناخی خه لکه وه هه یه . بویه ده بی شه ده ب و هونه ر ، نازادیه که شی تاییه تمه ندیتی سه ربه خوئیان هه بی ، که شه ویش : نازادی بی سنووره ، نازادی بی شه ته ک و شهرت ، بی کۆسی سیاسی وته گه ری عه سکه ری ، هه ربه مه ش ، ته واوی خه لک دلخوش ده بن و جه زوئاره زوویان په نگه قینه به رایه تی ناخوات . ته نها به مه ش ، په بیره وانی (ریالیزمی سوشیالیزم) ، ده توانن خزمه تی راسته قینه ی زه حمه تکیشان بکه ن و بیا نووش به ده ست دوژمنانی سوشیالیزمه وه که م ده که ن .

نازادیش له به رته وهی به شیکه له دیموکراسی ، که دیموکراسی نه بی نازادیش نابی ، که دیموکراسی و نازادیش هه بوو ، که واته ، پیویسته سایه و سیه ریان ، جگه له په بیره وانی ریالیزمی سوشیالیزم ، په بیره وانی ریپا زه سیاسی و شه ده بیه کانی دیکه ش بگریته وه . شه وانش ، له کاتی سه رکه وتتی کریکاران دا ، سه ربه ستانه هه لویتتی خوئیان ده برن . ته نها به مه په یامه راستگوگی کریکاران دیته دی ، که شه ویش په یامی دابین کردنی دیموکراسی شورشگیره ، له به رامه ر دیموکراسی بورژوا یانه ی نا شورشگیر دا .

ده سه کانی ده یان ساله ی شه زمونه کانی سوشیالیزم ، ده ریان خست که سه خفه سوشیالیزم له هه موو باریکدا ، له ناوکومه ل دا مچه سیی ، شه گه ر به چه شیکه شورشگیرانه ناوینته ی دیموکراسیه ت به چه مکه فراوانه که ی نه لری یان ده بی کریکاران شورشگیرترین چین نه بن ، یان که شورشگیرترین چین بن ، نابی له پیلین کردنی فراوانترین دیموکراسی بترسن .

کریکاران دلنیان له پاشه روژی ده سه لاته که یان ، له خه لکه که یان ، له راستی و دروستی سیاسی ته که یان ، هه رگیز له نازادی پیدانی نه یاره کان و به هره مه ندان ناترسن . بۆچی پیویسته کریکاران نازادی مه زهه ب و ناینه کان بدن ، به لام ری بگرن له نازادی به هره مه ندانه ی نا کریکار ؟ به ره می کام شه ده بی بورژوا گه ر لوتکه ی شاکاری شه ده بی بورژوا دژی ریالیزمی سوشیالیزم بی ، شه ندازه ی کتیه ناینه کان ، مه زهه ب و ته ریه ته کان دژی سوشیالیزم نا کوکن له ته ک فله سه فه ی کریکاراندا ؟ بیگومان هیچ به ره میکی بورژوا بی . شه وپه ره که ی سه دان به ره می وه کو (دکتور ژیفانگو) ی (باسترناک) یان باشترو خراپتر ده نووسرتین ... با بنووسرتین . نووسین و بلاو کردنه وهی سه دان و هه زاران به ره می وا ، گه لی به سوودتیه له سانسور کردنی تاکه به ره میکی له م چه شنه . هه تا نووسه رانی نا کوک له ته ک سوشیالیزم سه رکوت نه کرین و هه لنه یان بو هه نده ران ، دوژمنایه تی ودژایه تی کردنی سوشیالیزم که متر ده بی . خو شه گه ر دیموکراسی و نازادی راسته قینه هه بی و په بیره وانی ریالیزمی سوشیالیزم ، راسته وخو بکه ونه ویزه ی بیروکراتیه ت وک موکوره کانی رژیم سوشیالیستی ، نازیایانه و نازادانه هه ست و نه ستی به هره مه ندانه یان ده رده برن ،

ته و حله ، ریگای دژه کانی ریالیزی سوشیالیزی نازاد ته نگرته ده بی .

ده رخستی که م و کوری و خه تا و که م توانایی ، نیوراده ی نه ویزان له ده رخستنیان ره خنه ناوورژینی . زوربه ی هره زوری نووسینه کانی پاش شورشی توکتوبه ری لینین هه تا مه رگه ناوه خته که ی ، ره خنه له خوگرتن و ده رخستی که م و کوریه کانه ، پی داگرته له سوود لیوه رگرتنی که زموون و زانیاریه کانی سه رمایه داری ، هه لپه نه کردنه بژ دامه زرانندی ده وله تیگی سوشیالیستی .

ده رخستی سه رجه می راستیه کان ، به چاک و خراپیا نه وه ، به گش و خاموشیا نه وه ، به سه رکه وتن و ژیرکه وتنیا نه وه ، له خزمه تی پیش که وتن و پیش خستندایه . ته نهها شه وهش راست و ریالیسته ، نه وه ک ریالیزی حیزبایه تی ته سک .

ته و راستیا نه ، که ناچار چوارچیوه سیاسی که ی زه ق کراوه ، مه به ست شه وه به ، بزانری شورشی توکتوبه ر چون بووه و ریالیزی سوشیالیزیمیش چون له ناویا سه ری هه لدا وه ، هه تا خوینه ر زیاتر بنچینه ی دیارده که بکاته پیوانه ی پیوانی بوچونه کان ، که وایتی ، بیانویه ک به ده سته وه نامینی ری له ته دیان بگری ریبازه شه ده بیه که یان نه که نه تاوینه ی نواندنه وه ی راستیه ریالیستیه کان ، به گه شی و گرژیا نه وه . ره واش نی به شه دیه راستگوکان ، له هه موو دوخیک دا ، شه رکی راستگویا نه یان نازادان و نازیانه نه بین . شه وخوشی و ناخوشییه ی ده یاننه ژینی ، نه که ن به ه وینی به ره ره ی ریالیزی سوشیالیزی نازاد ، یا خودهی هه ر ریبازیکی دیکه ی که ده بی .

گر سیاسی کان بویان هه بی له سه ر دیارده سیاسی کان جاری و ده جار ره خنه بگرن ، شه وا به هره مدندان بویان هه به ، ده یان و مدندان هه ست و نه ست و سوزیان به وپه ری نازادی به ونه وه .

به هره مند ، ده بی نازادان بنووسی ، له پیناوی به دی هبنانی له کاتی بوونی نازادیش ، ده بی نازادان را ده ربیری .

ته مانه قابیلی ده ست لی به ردان و ده ست تیوه ردان نین . به هره مه سد ده سستی لیبه رдат به هره که ی ده دورینی و ده سلات داریش ده سستی تیوه رдат خوئی ده فه وتنینی !

محمد امین بوزنه رسه لان

سلام زهندی / له تورکی بهوه وه ریگپرا وه

محمد امین بوزنه رسه لان له ۱۵ ی ئیلولی ۱۹۲۴ له گوندیکی شاروچکه ی (لیجه) ی سه ربه شاری دیار به کر له دایک بووه . سالی ۱۹۶۰ به کتیبی " شیخا به تی - ناغایه تی له دیدی شیلامه وه " خوی وه ک نووسه رینک ناسله . ئه م کتیبه له سالی ۱۹۶۴ له ئه نقه ره بلاو بووه وه . دووه مین کتیبی که به نیوی " کیشه کانی روزنه لات " بووه . له ۱۹۶۶ له ئه نقه ره بلاو بووه وه . بوزنه رسه لان له م کتیبه یدا بویه که م جار سه ربه است کردنی زمانی کوردی و بلاو کردنه وه ی پروگرامی کوردی له رادیو و ههروه ها ده رکردنی روزانه و گوشاری کوردی ، ئه مه جگه له گۆرانی سیسته می فیکردن بۆ سه ر زمانی کوردی ، دیسانه وه چینه به رچا و . پاش ئه م دوو کتیبه ی که به تورکی نووسراون ، ده ستی به نویسی کتیبی کوردی کرد وه به که م کتیبی له م بواره دا " ئه لقا " ی کوردی بووه که له ۱۹۶۸ له ئستانبول بلاو بووه وه ، به م جووره ش به که م جار بووه که ئه لقای کوردی له تورکیا دا بلاو بکریته وه (ئه م کتیبه " ئه لقا " دووه م و سنیه م چاپی له سوید له سالانی ۱۹۸۰ و ۱۹۸۸ بلاو کرانه وه) . بوزنه رسه لان له به ر بلاو کردنه وه ی ئه م کتیبه زیندانی کرا و کتیبه که ش قه ده قه کرا . جگه له م چالاکیا نه ، نو سه ر داستانی " مه م وزین " ی شاعیری نه مر ئه حمه دی خانی له ئه لقای عه ره بی به وه گۆری به ئه لقای لاتینی ، ههروه ها گۆری به سه ر زمانی تورکی ش ، ده قه کوردیه که و تورکیه که شی له به ک کتیبدا له سالی ۱۹۸۸ له ئستانبول بلاوی کردنه وه (به که م جار قه ده قه کرا ، وه لئین به بریاری دا دگا سه ربه است کرایه وه . دووه م چاپی " مه م و زین " له سالی ۱۹۷۵ که له ئستانبول بلاو کرایه وه له لاین رژیمه وه قه ده قه کرایه وه . ههروه ها نووسه ر له سالی ۱۹۷۱ کتیبی مئزووینی به نیویانگی " شه ره ف نامه " که له سالی ۱۵۹۶ شه ره ف خانی میری بتلیس نویسه یه تی ، وه ریگپرا به سه ر زمانی تورکی (دووه مین چاپی له سالی ۱۹۷۵ بلاو کرایه وه) .

محمد امین بوزنه رسه لان به هۆی ئه م کتیبانه وه زۆر جار زیندانی کرا وه له سالانی ۱۹۷۱- ۱۹۷۴ که رژیمی کوده تای عه سکهری ۱۲- ی مارت حوکمی ده کرد نو سه ر له زیندانی عه سکهری

دیار به کر گیرا بوو ، جاله کونای سالی ۱۹۷۴ به نیونیشانی " شه وانه ی له ژووره وه نه و شه وانه ی له ده ره وه نه " کتیبکی بلاو کرده وه که بریتی بوو له چه ندچیرۆکنیکی سیاسی گالته جار ، باسی سته می رژیمی فاشیستی ۱۲ - ی مارت ده کات له " رۆژهلات " دا . (دووه مین چاپی شه م کتیبه له ۱۹۸۳ له سوید بلا بووه وه) . محمدا مین بوزنه رسه لان ههروه ها له سالی ۱۹۷۵ دا کتیبی " میژووی مه بیا فارقین و نامید " که له سه ده ی دوازده هه مدا له لاین ابن الازراق نوسراوه ته وه وه ریگنرایه سه زمانی تورکی به نیونیشانی " میژووی کوردانی مه روانی " به که مین جلدی بلاو کرده وه (دووه مین چاپی شه م کتیبه له ۱۹۸۳ له سوید ، سبیه مین چاپی له شه لمانی رۆژئاوا بلاو کړنه وه) . پاش شه مه ش کتیبی " کۆماری مها باد " ی گۆزییه سه زمانی تورکی که له لاین دیپلومات و نوسه ری شه مریکایی ولیم نیگلتن نوسراوه و له ئستانبول له ۱۹۷۶ بلاوی کرده وه (دووه مین چاپی له شه لمانیا له ۱۹۸۹ بلاو کړایه وه) . له سالی ۱۹۷۷ نوسه ر کتیبکی به نیونیشانی " ئانارشیسته کان " بلاو کرده وه که بریتیه له چیرۆکنیکی سیاسی درئیز .

بوزنه رسه لان له سالی ۱۹۷۸ کتیبی " الهدیه الحمیدیه فی اللغات الکرديه " که له سالی ۱۸۹۴ له لاین یوسف ضیاء الدین پاشا نوسراوه و پیشکه شی پادشای عوسمانی عبدالحمیدی دووه م کراوه و بریتیه له شه رهه نگیکی کوردی - عه ره بی ، وه ریگنرایه سه شه لغبای لاتینی و جگه له شه مه ش عه ره بیه کانی وه ریگنراوه سه ر تورکی و له ژیرنا و نیشانی " شه رهه نگی کوردی - تورکی " دا له ئستانبول بلاوی کرده وه له سالی ۱۹۷۹ کۆمه له چیرۆکی " مه یۆ " ی بلاو کرده وه و هه رخۆشی گۆزییه سه زمانی تورکی . شه م کتیبه بریتیه له (۱۰) چیرۆک و به یه که مین کۆمه له چیرۆکی کوردی ده ژمیردریت که له تورکیا بلاو کړایته وه ، ههروه ها دوا مین کتیبی نوسه ره له تورکیا دا چاپ کړای .

محمدا مین بوزنه رسه لان پاش سالی ۱۹۷۹ ئیدی له سوید ده ژیت . له ها وینی شه و ساله شه وه خه ریکی گۆقاری " ژین " بوه ، شه م گۆقاره که به کوردی و تورکی بووه له سالانی ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ له لاین " کوردستان تعالی جمعیه تی ، کۆمه له ی ته عالی کوردستان " وه له ئستانبول بلاو کړاوه ته وه . شه لبه ته شه م گۆقاره که ۲۵ ژماره ی لاین ده رچووه به شه لغبای عه ره بی له چاپ دراوه . بوزنه رسه لان گشت ژماره کانی شه م گۆقاره له شه لغبای عه ره بی به وه کوردوویه به شه لغبای لاتینی و له پینج جلدی بلاوی کوردوونه وه . بۆ شه م پینج جلده ش پیشه کی به کی نوسیوه که له بارودۆخی بزوتنه وه ی ته ته وای ته ی کورد له سالانی ۱۹۰۰ - ۱۹۲۰ به گشتی و به تاییه تیش له گۆقاری " ژین " ورده وه بووه ، شه م " پیشکیش - پیشه کی " به که نزیکی ۸۵ لاپه ره ده گرته وه کراوته تورکیش و له سه ره تای جلدی به که مدا بلاو کړاوتنه وه . شه م جالاکي به که م وینسه یه ی بوزنه رسه لان که نوسالی خایاندوه و هه ر پینج جله دکانی " ژین " ی له سوید بلاو کړنه وه ، هه م بو میژووی کورد وه هه م بۆ که لتوور و شه ده بیاتی کورد سه رچاوه به کی گه لی ده وله مه ند و گرنگه . شایانی باسه یه که مین و دووه مین جلدی گۆقاره که له ۱۹۸۵ و سبیه مین له ۱۹۸۶ او چواره مین له ۱۹۸۶ و پینجه مینیش له ۱۹۸۸ بلاو کړاوتنه وه . بوزنه رسه لان شان به شانی شه م کاره ده ستی به نوسینه وه ی حیکا به ته فولکلوریه کان و گالته وگه په کوردیه کان کردوه . نوسه ر پیشتتر

ئەم حىكايەت و گالت وگە پانەى لە دەمى خەلكى يەوە لە " رۆژھەلات " كۆى كوردبوونەو ،
 وەلى بە ھۆى قە دەغە بوونى زمانى كوردى و چە وساندندە وەى نەتە وایەتى نەیتوانى لە تورکیا
 ئەم کارە ئەنجام بەدات و ئەم فۆلكلورە بلاوبكاتە وە ، بۆیە لە سوید بە شیوەى كۆتیب دەستى بە
 بلاوكردنە وەیان كۆر . بوزنەرسەلان لەم بوارە دا لە ژیرنا و نیشانى " حىكايەتى ئازەل " زنجیرە
 كۆتیبى بلاوكردە وە كە بریتىە لە پینچ كۆتیب ، یەكە مینیان " میر زۆرۆ " ۱۹۸۱ ، دووہ مینیان
 " كۆرئى بلورقان " و سێیە مینیان " كێزخاتوون " لە ۱۹۸۲ ، چوارە مینیان " سەرکەتنامشكان "
 لە ۱۹۸۴ ، پینچە مینیان " پەپووك " لە ۱۹۸۵ . لە سالى ۱۹۸۶ دا نوسەر لە نوكتە كانى
 مەلانە سەرەدین كۆتیبكى بلاوكردە وە لە ژیر نیوى " مەلایى مەشهور " . لە پێشەكى ئەم كۆتیبە دا
 نوسەر دە یەوێ ئە وە بەسەلمىنى كە نوكتە كانى مەلای مەشهور لە بناغە دا فۆلكلورى ھا و بەشى ھەر
 چوار نەتە وە گەورە كانى رۆژھەلاتى ناوہ راستە .

بوزنەرسەلان پاش ئە و چالاكیانیەى كە باسكان دەستى بە بلاوكردنە وەى زنجیرەى " گالتە
 و گەپى خەلكى " كرد كە لە پینچ كۆتیب پینك ھا تووہ ، یەكە ميان " ماسیان بەژى " لە سالى
 ۱۹۸۷ بلاوبووہ وە . لە پێشەكى ئەم كۆتیبە دا بە درنژی باسى بە نرخى و جىگەى گالتە و
 گەپ لە فۆلكلورى كوردى دەكات ، ھەر وە ھا باسى ئە و پەيامانەش دەكات كە لە ھەندى لە و
 گالتە وگە پانە دا ھەن . دووہ مین كۆتیبە ئەم زنجیرە یە " ژدینان دینتر " لە ۱۹۸۸ ، سێیە مین
 " عیلاما تورىك " لە ۱۹۸۹ بلاوكرانە وە . بە گۆرەى پیرۆگرامى نوسەر چوارەم كۆتیبى ئەم
 زنجیرە یە لە سالى ۱۹۹۰ و پینچە مینى لە ۱۹۹۱ دا دیتە ئە و او بوون .

محمدكە مین بوزنەرسەلان لە سالى ۱۹۷۹ وە ئە ئەمى یە كۆتیبى نوسەرانى سویدە . لە سالى
 ۱۹۸۱ یش لە شارى لاھتى لە فنلندە بە شدارى كۆرئىكۆتیبە دەبى كرد كە زیاتر لە ۱۰۰ نوسەر لە
 لە ولاتانى جیا جیا بە شداریان تێدا كوردبوو ، بەبەشى كۆرە كەش " رۆلى ميسولۆژیا لە ئە دە بەدا "
 بوو . نووسەرى لە مەرخومان لەم كۆنفرانسە نۆینەتە وە یە یە نوسەرانی دا دووگوتارى خویندوہ
 كە لە ژیر نۆینەشانى " رۆلى ميسولۆژیا لە ئە دەبى كوردیدا " و " كۆسە كانى سەر رینى زمانى
 كوردى " .

پاش كۆدە تانى ئە سگەرى ۱۲ - ی ئە یلولى ۱۹۸۰ ، لە نوسەر دا وای گەرانە وە یۆ ولات كرا ،
 بە ئەم نوسەرە گەرا یە وە ئیدى پىسولەى ھا و ولاتى لى سەندرا ، ئیستەش وەك پەنا بە رینكى
 سیاسى لە سوید دە ژیت .

ئەمەش چا و پینكە و تێنگە لە گەل نوسەر كە لە گۆقارى (ئادملەر ، Adimlar) دا بلاوكرا وە ئە وە ،
 ژمارە (22 ، 23 ، 24 ، 25) .

*** **

رووہ وسە رچا وە كانى كە لتورى كورد

پ - سەر لە نوێ بلاوكردنە وەى گۆقارى " ژین " لە نیو كوردانى ئوروپا رودا وینكى گەورە بوو ،
 ھەر وە ھا لە ئەنجامى ئە ركبكى مەزەن ھا تەدى . . بىن زەحمەت لە مە رگۆقارى ژین شتىكمان بۆ

بوزنه رسلان : " ژین " له منځووی نزیکی نه ته وهی کوردا جینگه یه کی گرنگی هه یه ، هه روه ها وه ک گۆقاریکی نه ده بیس سه رچاوه یه کی به ترخه بۆکه لتوری کوردی . پاش شه پری جیهانی یه که م ، یه که م ژماره ی " ژین " له ۷- ی تشرینی دووه می ۱۹۱۸ له ئستانبول بلاوکراوه وه . له یه که م لاپه ره ی یه که م ژماره ی " ژین " له ژیر سه ردیتری " مقصدمان " دا ، نوسراوه :

" بلاوکردنه وه ی " ژین " مه به ستیکی شه خسی تیدانییه ، ئامانجی نه م گۆقاره بلاوکردنه وه ی نه و مه سه لانه یه که پنیوه ندییان به منځووی کورد و ماغه نه ته وه یی به گانیه وه هه یه ، هه روه ها باسکردنی باری کۆمه لایه تی و نه ده یی نه م نه ته وه یه که ده ها ساله ئیهمال کراون " . ژین به دوو زمان بلاوکراوه ته وه ، یه کوردی و به تورکی . بیست و پینجهه مین ژماره ی " ژین " که دوایین ژماره یه ریکه وتی ۲- ی تشرینی یه که می ۱۹۱۹ ی پنیوه یه . به پیشی هه ندی سه رچاوه " ژین " پاش نه م منځووه بووه به روژنامه و چه ند ژماره یه کیشی لئ بلاوکراوه ته وه .

به رنیوه به ر و لئیرسرا و سه روکی کاروباری نوسین له گۆقاری " ژین " دا یه کسن بوو له رونا کبیرو نشتمان به روه ره گانی کورد که ناوی " هه مزه یی مۆکس " بوو . نه م هه مزه ناوه له هه مان کاتدا یه کئی بوو له و سنی که سانه ی که " کوردستان تعالی جمعیه تی " یان " کۆمه له ی تعالی کوردستان " یان دامه زرانده بوو . هه مزه له م پله یه دامایه وه تا کۆ ژماره ی ۲۰- ی گۆقاری " ژین " . له ژماره ی ۲۱ تا ۲۵- یش " ممدوح سلیم وانلی " سه روکی کاروباری نوسین بوو .

نوسه ر و شاعوانی " ژین "

پ - کادرازی نه ده یی " ژین " کینگه ل بیون ؟

بوزنه رسلان : کادرازی " ژین " دوو گروپن ... یه که میان نه وانسه ن که به رده وام له م گۆقاره دا نه یاننوسی و دووه میشیان نه وانه ن که جارچاره له " ژین " نوسینه کانیان ده بیترا . له نوسه ره دا ییمیه گانی " ژین " ، " خه لیل بتلیسی " بوو . نه م خه لیل ناوه که نازناوی " کوردیا بتلیسی " به کارده هینا له نوسینه گانی ، له هه مان کاتدا نه نداسی دامه زرینیهری " کۆمه له ی تعالی کوردستان " یش بووه . کوردیا بتلیسی له نوسینه کانیان له مه ر منځوو و میسۆلۆژیا و سۆسۆلۆژیا و زمان و قه لسه فه ، به شیوه یه کی سه رنج راکتیشه ر ورد بووه وه . هه روه ها " که مال فه وزی هیزانی " که له سالی ۱۹۲۵ له دیاربه کر ئیعدام کرا ، له نوسه ره هه میسه یه کانی " ژین " بوو . نه و ناوچه کوردنشینه ی که سوپای روسیا له شه ری جیهانی یه که مدا داگیری کردن و بووه هۆی په ریشان ده ره ده ربوونی سه ده ها هه زار خیزانی کورد و بلاو بوونه وه یان له ناوچه جیا جیا کانی ئیمپراتۆری عوسمانی ، ببوووه خه مه سه ره کییه گانی که مال فه وزی و له " ژین " دا ره نگی داوه ته وه . به وینه ، سه ردیتری نه و گۆقاره ناگرنانه ی که مال فه وزی که ره خنه ی قورسی له حکومه تی نه وکاته گرتوووه ده رباره ی بارودۆخی نه وکورده کۆچه رانه ، نه مانه ن : " چاوان کویتن ، گوئیان که پرن ئاخۆ ؟ " ، " بۆ نه ولاده بئ که س و بئ چاره کانی نیشتمانی به فر " ، هه روه ها به بۆنه ی داگیرکردنی " بتلیسی " له لایه ن روسیا وه شیعریکی

له ژبین بلاوکردوته وه به نیونیشانی " به لده ی ویران " . که مال فه وزی بین له وه ی که نوسه ربووه شاعیرنکی پیرحه ما سیش بووه ، هه ره له وکات شدا دیوانیکی بلاوکردوته وه به نیونیشانی " گوله کانی " له م " که شیعلانه کی له چه ند ژماره یه کی " ژبین دا هه یه .

هه روه ها ، له نووسه ر و شاعیره دایمییه کانی " ژبین " عبدالرحیم ره حمی " یه که خه لکی هه کاری بووه . که وشاعرانه ی که له م گوڤاره دا بلاوکردوته ته وه هه مووی به کوردین . ته م زاته یه که م شانؤنا مه نوسی کورده له میژووی ته ده بی کوردان . ته م شانؤنا مه یه ش که له " ژبین " دا بلاو بووه ته وه نیونیشانی " مه می ئالان " . جگه له مه ش ، ره حمی کورته چیروکیکی له " ژبین " دا بلاوکردوته وه به نیوی " کاره کانی سه ره له به یانی مه حیوبه یه کی کورد " . له م چیرۆکه دا که به تورکی عوسمانی نوسراوه و به گۆرانی فولکلوری کوردیش را زینرا وه ته وه ، زۆربه جوانی تصویری هه وار و زۆزانی کورده واری گراوه .

ته له ته ممدوح سه لیم وانلی - ش له نوسه ره دایمییه کانی " ژبین " بووه و سه یاره ته به باری سیاسی و کۆمه لایه تی گوتاری نوسیوه . ته مانه ش سه ره دیری هه ندی له و گوتارانان که له بایه ته زۆر گرنگه کان ده دوتین : " خانمی کورد ، جه ره یانی ته ره ققی له نیوکوردا ، مه مه له ی کورد له ئستانبول دا ، یه ومی مخصوصی کاوه " .

له نوسه ره به رده واهه کانی دی " ژبین " هه زیز یا مولکی بووه که خه لکی سلیمانی یه . ته م زاته له مه پ میژووی کورد و به تاییه تیش سه باره کانی به " ده وله تی کوردی بابان " گوتاری زۆری نوسیوه .

" حلمی سیفه ره کی " و " لاوره شید " پیش له نوسه ره هه میسه یه کانی " ژبین " بوون . ته م دوو نوسه ره لاپه ره کانی ته م گوڤاره یان به قسه ی ته سینه قی کوردی رازاندووه و گه لئ شه رح و په را ویزیشیان بۆ نوسیوه . جگه له مه ش شیعرو نوسینیشیان له " ژبین " دا بلاوکردوته وه . له نوسه ره کانی دی " ژبین " که به رده وام نوسیویانه " توفیق سلیمانی " بووه . ته م زاته که له نیو کورداندا به " پیره میترد " به نیویانگه ، نوسه ری سرودی " نه وروز " ی ناسراوه . پیره میترد هه ندی گوتاری به تورکی عوسمانی نوسیوه . جگه له مه ش شیعری هه ندی له شاعیره کلاسیکیه کانی گۆزبویه ته سه زمانی تورکی و بلاوی کردونه ته وه .

هه ندی له ونوسه رانه ی که جارچاره له " ژبین " دا نوسینه کانیا ن بلاوکردوته وه ، ته مانه ن : شیحسان نوری ، کامه ران به درخان ، مسته فاشه وقی مها بادی ، محمد میهری ، حوزنی ده رسیی ، زاخویی ، میرزا جزیره یی ، فکری نجدت دیاربه کری ، کازم وه هبی ئیرگانه یی ، ته مین فهیزی سلیمانه یی ، نجم الدین حوسین که رکووی ، محمودنه زاد سلیمانه یی ، شیسماعیل ویداد سلیمانه یی ، ته سفه هانی ، یوسف سه بیری . شایانی باسه که شاعیر کازم وه هبی له مه رزولمو زۆری سه رده می " اتحاد و الترقی " عوسمانی شیعیرنکی زۆر شیرینی نوسیوه که نیونیشانی " حسی قبل الوقوع " . هه روه ها نوسیه ته کانی ته مین فهیزی ده رباره ی هتیزی عه سه گه ری ده وله تی بابان زانیاری گه لی به نرخنی ئیدان .

ته ورۆ ده رباره ی ژبانی زۆربه ی نوسه ر و شاعیرانی " ژبین " هه یچ نازانین . ته نانه ت

هه ندىكيان نازانين زائندهى كام ناوچەن ، له كورده نيشتمان پهروه ره كانى ته وسه ردهمه كه س له ژياندا نه ماوه . دواييين كه س كه له وسه ردهمه داژيا بوو ، پيش چه ندىسا ليك له پارييس كوچى دوايى كرد . كه م زاته نيشتمان پهروه ره كه پيشتر محامى بوو وه ته ندامى په رله مانى توركيا بوو نيوى "مسته قاره مزى سيفه ره كى" بوو . من نامه يه كم بؤ نوسى و تكاى هه ندى زانياريم لىن كرديوو له مەر كه سايه تى نوسه رو شاعيرانى "ژين" . ته وانيش له وه لامدا ته نها دوو له و نوسه رانه يان ده ناسى ، حيلسى سيفه ره كى و كوردىيا بتليسن . نيوى راسته قينهى يه كه ميان "فكرى ته قه ندى" بووه ، دووه ميشيان نيوى "خه ليل خه يالى" بووه .

چوارسه دهه زار كوچه رى كورد

پ - وه كه قه رموتان "ژين" سه رچاوه يه كى ميژووى گرنه ، نايا چيگه ل وه ك سه رچاوه له "ژين" فيرده بين ؟

بوژنه رسلان : بؤ ته م مه سه له يه ده توانين نموونهى زور بئينه وه گه لى بابته هه ن پيشتر هيج زانياريه كمان ده رباره يان نه بووه ، يان ته نها قسهى سه رزاران بوون به سى ته وهى هيج به لگه يه كى زانياريمان له مەر هه بى ، به ويته وه زعى كوچه ره كانى شه رى يه كه م . . . له م شه ره دا ناوچه كانى تاكو بتليسن له ژيزده سه لآتى روسياى تسارى بوون ، سه ده ها هه زار له دانيشتوانى كوردى ته و ناوچانه ناچارى كوچ كردن بوون . له نيوخه لكدا هه ميشه باسى ته م كوچه ده كرى ، ته نانه ت خودى خودى خوم به سهره كان چيزوكى ته و كوچه م بيستوو ، به لام ته نيا قسهى سه رزاران بووه و به س ، چ به لگه يه كى ته وتى نه بوو . وه لى ته نيستا ، سه باره ت به م كاره ساته له "ژين" دا نوسين و شيعرى گه لى زور ده خوئينه وه ، سه ره راي ته مه ش به پيشى ته و سه رژميريهى كه له ژمارهى (11) ي ژين دا بلا بووه ژمارهى كوچه ره كان 1854 . كه س بوون . به پيشى ته و گوته ريهى كه نيوى "له موها خيرون كان چه نده ماوه ته وه" ته م ده ربه ده رانه له شارانى نيوان "خه له ب" تاكو "سه مسون" ، وه له "خورفه" تا "تستانبول" بلا بوونه ته وه . ته له بت ته گه ر ته و راستيه له به رچا و بگرين كه له وسه ردهمه دانفوسى ناوچه كه كه م بووه ، ته وه مان بؤ ده رده كه وى كه ته م كوچه كاره ساتيكى گه وره بوو بؤخه لكى كورد . ئيدى به م جوړه "ژين" ته م تراژيدياتيهى به به لگه وه پاراستوو .

ره نكه سه رنج راكيشترين مه سه له كه له "ژين" دا فيتري ده بين ته وه بين كه ژنانى كورد هه ر له سالى 1919 وه خه ريكي خوژيگه ستن بوونه . له وساله دا بويه كه م جار له ميژووى كورد دا كومه له يه كى تاييه ت به ناقره تان دامه زرينت به نيوى "كومه لهى تعالى ژنانى كورد" . له "ژين" ده رباره ي ته م كومه له يه برى گوته ر بلا بوته وه ، ته نانه ت هه ندى له خاله كانى پرؤگرامى كومه له كه وه رگنراوه و له م گوته ر ده ها توونه ته هه له سه نگاندن . ته و گوته رانه ته وه ده رده خه ن كه نيشتمان پهروه رانى كورد گه لى بايه خيان به م ريخه راره يه ناوه و خوش كه يفى كردون . ممدوح سه ليم و عه زيزيا مولكى ده رباره ي ته م بايه ته گوته ريان بلا و كرده تته وه ، عبدالرحيم ره حميش شيعرينكى بؤ ته م كومه له يه نوسيوه به نيوى "ژبو جيقاتا دا يكان" ، له ژمارهى 22 - ي ته مووزى 1919 . ته م مه سه له يه ته وه ده رده خات كه ژنانى كورد هه ر له

سەردەمە وە توانیبە کۆشی دواکە و تەووی بەشکینی و بەخەیات جینی شیای خۆی دیاری بکات .
 ئەمە بۆئێمە کورد جینی شانازی و خوشیە . بەلام بە داخە و نیوی ئەندامانی ئەم کۆمەلە بە
 ئەزانراوە ، تەنھا ئەوە نەبیت کە بەبۆنە کردنە وە ی بارەگای ئەم ریکخراوە یەخاتو " ئەنجوم
 یامولکی گوتاریکی خۆیندوتە وە و لە " ژین " ییش بلاوکراوە تە وە . ئیدی بە پێی ئەوەی کە گوتاری
 کۆمەلە کە ی خۆیندوتە وە ، دەبێ سەرۆک بووبی .

هەر بەسایە " ژین " وە سەبارەت بە دامەزراندنی یە کە مین ریکخراوی لاوان لە میژووی
 کوردان زانیاریمان پێ ئەدری . نیوی ئەم ریکخراوە یە " جمعەتی هیقی تەلەبە ی کورد " ،
 بەلام ئەم ریکخراوە یە بە نیوی گوتی " هیقی ، هیوا " ناسراوە . پیشتر هەمیشە باسی ئەم
 ریکخراوە یە ی لاوان دەکرا بە سی ئەوە ی بەلگە یەکی نوسراوە مان وە دەستە وە هە سی . وە لە
 ئەمینتا لە " ژین " وە فێردەبەین کە میژووی دامەزراندنی ئەم ریکخراوە یە ۲۷ - ی تە مووزی
 ۱۹۱۲ یە . ریکخراوە ی نوسراوە لە ۱۹۱۲ دا گوکاریکی بە نیوی " روژی کورد " بلاوکردوتە وە .
 بە داخستنی ئەم گوکارە لە لایەن دەسەلاتدارانی " اتحاد و الترقی " ، ئەم جارە یان " هیوا "
 گوکاریکی دی بە نیوی " هەتاوی کورد " بلاوکردوتە وە . بە هەنگیرساندنی شەری جیهانی یە کە م
 بە رێوە بەران و ئەندامانی " هیوا " براون بۆ سەربازی و ئیدی دیارە چالاکییەکانی وە ستا وە .
 پاش کۆتایی شەر ، لە سالی ۱۹۱۹ دا کۆمەلە کاردی نو سەرلەنوێ " هیوا " یان دامەزراندووە
 و پرۆگرامی ئەم کۆمەلە یە شەم بە کوردی و هەم بە تورکی لە ژمارە ی ۲۱ و ۲۲ - ی " ژین " دا
 بلاوکراوە تە وە و بەم بۆنە یە ش " توفیق حەمید دیارە کەری " بە نیوی خۆیندکارانی کوردە وە لە
 کۆرتیکدا گوتاریکی خۆیندوتە وە .

یەکن لە رووداوە گەرنەکانی دی کە " ژین " روشتنی دەخاتە سەر ، دامەزراندنی
 کۆمەلە یەکی کە لتوری کوردە کە نیوی " جمعەتی تعمیمی معارف و نە شریاتی کوردی " بوووە .
 ئەم کۆمەلە یە لە مانگی یە کە می سالی ۱۹۱۹ دا دامەزراوە و لە ژمارە ی ۱۰ - ی " ژین "
 گوتاریکی درێژدەل پرۆگرامی کۆمەلە کە بلاوکراوە تە وە ، لە مەر کۆمەلە و نامانجەکانی و نوسراوە :
 " نامانجی دامەزراندنی کۆمەلە کە مان تەنھا چالاکسی سیاسی نییە ، بە لکودا بین کردنی هیز و
 توانای هاوچەرخ و پەروەردە کردنی لە سەربتاغە یەکی زانستی بۆنە تە وە کە مان " . پرۆگرامی
 ئەم کۆمەلە یە کە لە بیست ماددە پینکها توو ، لە " ژین " دا بلاووتە وە . لە ویست و خواستی
 ئەم ریکخراوە یە نامادە کردنی فەرھەنگینی کوردی و سەرلەنوێ بلاوکردنە وە ی کتیبە کلاسیکیەکان
 و نامادە کردنی کتیبی قوتا بخانە بە کوردی و لە چاپدانیان ، ئیدی پێشیا زی چالاکسی زۆرکراووە .
 یە کسەر پاش دامەزراندنی " کۆمەلە ی بلاوکردنە وە ی زانست و چاپە مەنی " دەستی بە چالاکسی
 کردووە و یە کە م جاریش " مە م و زین " شاعیری کوردی نە مروخاوەن فکر " ئەحمەدی خانی "
 لە چاپ دا بوو . ئەلبەت ئە و چاپە یە کە مین چاپی مە م و زین بوو و " هەمزە مکوسی " ییش کە
 لێرسراوی کاروباری نوسین بوو لە " ژین " پێشەکی بۆ نوسیووە . شایانی باسە ئەم
 پێشەکی یە کە بە کوردی بوو لە ژمارە ی ۱۹ - ی " ژین " ریکە وشی ۲۲ ی مایسی ۱۹۱۹ دا بلاو
 کراوە تە وە . هەر وە ها ئەم کۆمەلە یە لە مەر " کاوئە ئیھتلالی " کە لە میسولۆژیای کوردی پلە یەکی

تورگان بوو له سنوری تا که به ت ده وه سدا . پشتر چاوه اناهمه .
 کوردان وه ک به کئی له میلله ته کانی شمیرا توری عوسمانی تا چ راده به ک له ژیرتاوی ته وه هسته
 بوون به تایبه تیش رونا کبیرانی ؟ چیمان کرد ، چ جوړه ریکخواوه یان دامه زرانسدا ، کامه
 گوڅاریان ده رکرد و ته و که سانه کئی بوون ؟... من بو وه لام دانه وه ی ته م هه موو پرسسیارانه
 و روونکردنه وه ی ته و ده روازانه ته و پیشه کی به درنژهم به پیښو بست زانی . له بته "ژین" بیش
 به کی له به رهمه گرنکه کانی ته و سهرده مه بووه . دووه مین هوی ته م پیشه کی به ته وه به که له
 خویننه ر پاش خویندنه وه ی پیشه کی به که ناشنای با به ته کانی "ژین" بییت و به پره وانسی حالی
 بییت . له راستیدا ته م پیشه کی به گه لئی گرنگ بوو تاراده به ک که هه ندی له براده ران پیشنیاری
 ته وه یان کرد به جودا وه ک کتیبی بلاوی بکه مه وه .

تا که به ک کولیکسیون له هه موو دنیا دا

پ - ناخو "ژین" تان چوون ده سکه وت ؟ مه به ستمان ژماره ژورنال له کانی "ژین" ه ؟
 بوزنه رسه لان : له سالی ۱۹۶۸ دا به ریکه وت "ژین" م به رچا وک وت . پیشتر ، ده ربار وه ی
 ده رچوونی گوڅاریک به نیی "ژین" له سهرده منیکدا شتیکم بیستبوو ، وه لئ وه ک باس ده کرا ،
 ته م گوڅاره پاش قه ده غه کردنی زمانی کوردی ئیدی سوتیرا وله نیوبرا .
 له سالی ۱۹۶۸ دا ، بؤکتینیک ده گه رام که له سهرده می عوسمانیدا ده رچوو بوو ، سهردانی
 کتیبخانه به کم دا که پر له کتیبی گوڅاره لئوزاوی بوو ، ئیدی له نئوسه ده ها کتیبین توزه دلگرتوو
 ده ستم پشکنینی ته و کتیبه کرد ، له پر چاوه اناهمه کولیکسیون "مجموعه" به کی "ژین" که وت
 له به ک جلدا که هه ر بیست و پینج ژماره که له دوتوبیدا بوون . وه ک له پیشه کی به که شدا
 روونم کردوت وه ، هه ر ته وکات ته بریاری ته رجه ژماره کانی ته م گوڅاره م دا . هه رچونیک به ی
 ده به دیسانه وه "ژین" بریته وه . په ایمانم به خو لیکته م گوڅاره که ننوی له دلئ هه موو کورده
 نیشتمان په روه ره کاندای به سهرله نوئی بیژنیمه وه و به رده سستی گشت کورده به شه ره که ان بکه وئ .
 ته لیه ته ته و ته رکه ، یانی بلاوکردنه وه ی ژماره کونه کانی "ژین" ، کاری مانگ و سالنکینیبه و
 ته م ماوه زوره ش له تورکیا دا زورزه حمه ته . مه به ستم ، بی هیچ شه کی گه رله تورکیا دا ته م کاره
 ته نجام بده م پولیس ناگادار ده بی و تا که نوسخه ی "ژین" بیش ده فه وتینی . ته وه نده ی
 ناگادارم ، ته و نوسخه ی به ده ستم تا که نوسخه ی "ژین" ه له دنیا دا ، ئیدی تصوری خه ته ر-
 ناکئی ته م کاره ده کرئ . ته نانه ت ته گه ر ، پاش ته وه هه موو کاته و ته وه هه موو ته رکه ، پولیس
 پنی زانیا خونه مده توانی له تورکیا دا له چاپی بده م و بلاو بکریته وه . ئیدی له به ر ته م
 هویانه ته و کولیکسیونه م هه رله شوینی خوی جن هیشت تا کو له داها توودا ، له کات و شوینی
 موناسییدا ، بتوانم چالاکئی له سهر بکه م . ئیدی کات ها تووچوو ، چه ندجارنگ زیندانی کرام
 "ژین" بیش هه ر له شوینی خوندا ما بووه وه ، به که سم نه گوتبوو که شتیکئی واهه به . ته میستا
 بیری لئ ده که مه وه ته گه ر له وسهرده مانه دا شتیکم به سهرها تبا ناخو چاره نوسی ته و تا که
 نوسخه به چ ده بوو . به هه ر حال له کوتاییدا ، پاش نیشته جتی بوونم له سوئد ، به هوی سئ هاوړییم

ئە و كولىگسىۋنەم لە توركييا وە ھىنايە سوئد ولەھا وىنى ۱۹۷۹ بە سەلامەتى گە يىشتە دە ستم ، ھەر لە و كاتە شە وە دە ستم بە گۆزىنە وە ي کرد .

پ - ئەلبەت ئىئو ۋە ژمارە كانى " ژىن " تان بە ئەلقابى لاتىنى و بە شىئو ي توركىسى ئىئو دىسانە وە بلاوكردە وە ، ئىدى چ ھويك بو وى لىن كردن ژمارە ئوربىژنالا كانىشى بلاوېكە نەو ؟ بوزئەرسە لان : بە لىن ، ژمارە ئوربىژنالا كان كە بە پىتى عەرەبىن پاش ئە وە ي فلم كىشان دىسانە وە بلاوكردە وە . ھۆى بلاوكردە وە شىان ئە وە يە وە ك بە لگە نامە يە ك لە بەر دە ست بىت و وە ك بىرە وە رىبە كى ئە وە سە ر دە مە لە فە و تان رزگارى بىت ، ھەر وە ھا چنگى ئە و لىكولە رە وانە بگە وىت كە دە يانە وىت لە سەر نوسخە ئوربىژنالا كان توئىژىنە وە كانىان بىيات بىن .

ئەلبەت كالىتەى كاغەزە كانى ئە و سە ر دە مە چا ك ئە بوو ، ھەر وە ھا ژمارە كانى " ژىن " وە ك دە زانين لە ۱۹۱۸-۱۹۱۹ دا لە چاپ دراون ، ئىدى بۆيە ھەندى لاپەرە ھەن كە زۆر ئىكچوون ، ئە نائەت لە ھەندى شوئىدا من يە نام بە زەرەبىن برد بۆتە وە ي ستوانم بىخوئىنمە وە ، بەلام سەرەراى ئە مانە شى بلاوكردە وە ي ژمارە ئە صلبىيە كان بە سوئو بە پىئوئىستم زانى .

پ - ئەمىستا با بىئىنە سەر ياسى بوارە كانى دى چالاكىيە كانت ، وە ك ديارە لە ئوروپا بە كوردى گە لىن كىتەت بلاوكردۆتە وە ، ھەمووشىان فولكلورىن ، گەر دە كرى ئە ھندى روشناسى بە خەنە سەر ئە و چالاكىيانە تان .

بوزئەرسە لان : شان بە شانى چالاكىيە كانم لە سەر " ژىن " ، بايەخم بە فولكلورى مىللى و كالتە وگە پى كوردى دا وە ، بىشتر ئە و ھىكايە و فولكلورانەم لە دە مى خە لكە وە كوكر دىبوونە وە ، بە لام لە بەر ئە وە ي لە توركييا زمانى كوردى قە دە غە يە و ئىشارى لە سەرە ، ئىدى ئە متوانى لە توركييا نامادە يان بگە م و لە شىئو ي كىتەب بلاويان بگە مە وە . پاش نىشتە جى بوونم لە سوئد لە گە ل چالاكىيە كانى " ژىن " ، ھىكايە كانىشم لە سەربناغە ي با بە تە كانىان لە سنى پۇلدا جودا كردە وە و ھەر پۇلە ي لە زنجىرە كىتەبىدا بلاوكرانە وە . يانى سنى زنجىرە كىتەبى دە كرد . يە كە مىيان ، " فابىل " ، يانى ئە و ھىكايە تانە ي كە بە زمانى ھەيوانا تە وە دە گوئرى ، ئە م زنجىرە يە لە پىنج كىتەب پىك ھا توو ، يە كە مىيان " مىرزۆرو " يە كە لە ۱۹۸۱ دا بلابوو وە . دووە مىيان " گورگى بلوئىژەن " ، ئە وىش لە گە ل سىئە مىيان " كىچ خاتوون " لە ۱۹۸۲ دا بلابوونە وە . چوارە مىشان " سەر كە وئى مشكان " لە ۱۹۸۴ و دوايىن يان " پە پووك " لە ۱۹۸۵ دا .

پ - لە نىئو كىتەبە كانت كىتەبى " مە لانە سەرە دىن " ھە يە ، ئاخۆ پىئو ھندى مە لانە سەرە دىن بە كوردانە وە چى يە ؟

بوزئەرسە لان : نىئو ئە م زاتە لە نىئو كورداندا " مە لای مە شھورە " يە و منىش لە نوكتە كانى كىتەبىك بە كوردى لە ۱۹۸۶ دا بلاوكردە وە . دە ربارە ي پىئو ھندى مە لای بە كوردە وە ، من پىم وايە مە لای مە شھورە پىئو ھندى بە گشت مىللە تانى رۆژ ھە لاتى نىئو راستە وە ھە يە ، راستر ، ھە موو مىللە تانى رۆژ ھە لاتى نىئو راست پىئو ھندىيان بە مە لای مە شھورە وە ھە يە . من لە پىشە كى ئە م كىتەبە بە درىژى بۇچوونى خۇم لە مەر ئە م مە سە لە يە روون كر دۆتە وە ، ئىدى وە ك لـ ھـ

گرنگی هه یه ، کۆرتیکی به ستووه ، وه ده زیاره ی شه م کۆپه له ژماره ی ۲۵-ی "ژین" نوسراوه یه ک
بلاو بوته وه . نه وه نده ی بۆمان ده رکه وتوووه ، شه م کۆمه له یه دووه مین کۆمه له ی که لتوری کورده ،
یه که میان پاش شیخان کردنی " مشروطیه تی دووه م " * داعه زراوه و نینویشی " جمعیه تی
نه شری معارفی کوردی " بووه .

رودا و ویکتی دی گرنگ هه یه که " ژین " تۆماری کۆپوووه . له سالی ۱۹۱۳ دا دژیه حوکمرانی
" اتحاد و الترقی " له بتلیس دا راهه رینی به پا بووه ، پیشتریش ده زیاره ی شه م رودا وه هیچ
به لگه یه کی نوسراوه نه بووه جگه له لادانه وه یه ک که به کوردی بووه و له لایهن خه لکه وه هوسراوه و
یاسی هه لواسینی " شیخ شه مه دین و سیدعلی و محمد شیرین " ده کات له شاری بتلیس به لالم
ئیسته له سایه ی " ژین " دا ، چیرۆکی شه م راهه رینه هه ر له سه ره تا وه تا کۆتایی یاس کراوه .
شه م نوسراوه یه له ژماره ی ۱۶ و ۱۷-ی شه م گۆقاره دا به ئیمزای " لاوره شید " بلاو بوته وه .
سه ره رای شه مانه ش ، شائۆنامه ی " مه منی ئالان " پیش له ژماره ی ۱۵ و ۱۶-ی " ژین " دا
بلاو بوته وه . شه م شائۆنامه یه که به یه که مین شائۆنامه ی کوردی له مینۆو دا ده ژمیرداری له لایهن
" نه بدولره حیم ره حمی " به وه نوسراوه .

له " ژین " دا دوو به لگه نامه ی گرنگ هه ن ، یه که میان نامه یه کی دکتۆر " فوناد به رخۆ " یه
که خه لکی دیاره کر بووه و له سالی ۱۹۲۵ پیش له سی دا ره دراوه ، دووه میشیان نامه یه کی " یوسف
زیا " یه که بتلیسی بووه . نه وه نده ی ناگا دارین له م نووزانه ته نه شه م دوونا مه یه ما وه ته وه
بۆ مینۆو . نامه که ی دکتۆر فوناد له ژماره ی ۱۵ دا بلاو بوته وه و نامه که ی یوسف پاش له ژماره ی
۲۲ دا .

ئیدی له سه ره رۆشایی شه وانه ی با سمان کردن ده مه که وه ی که " ژین " ته نه شه گۆقارینک نیه ،
به لکو له هه مان کاتدا سه رچا وه یه کی که لێ ده وه له مه نه ره به نه رخه ، بۆیه به بلاو کردنه وه ی
ژماره کانی گۆقاری " ژین " ئیدی سه رچا وه یه کی زۆر ده وه له مه نده له ژین ده سستی کوردی
نیشتمان په روه ره وه و که سانه ی که سه یاره ت به کیشه ی کورد زانیاریان گه ره که .
پ - چالاکیه کانت له مه یانی زماندا چین ؟

بوزنه ره سلان : له راستیدا چالاکیه کانم له بواری زماندا زۆر قورس ده رۆن ، گه ریشی ، تا
ئیسته وه کو مندالینکی زپ ته ماشام کردوون . هه وه کانم له بواری گۆقاره کوردیه کۆنه کان گشت
کاتی لێ داگیر کردووم . به هه رحال شه م هه ولانه م له دوو به شدا خۆیان ده بیننه وه ، یه که میان :
و شه و فه ره نگی - ه که ساله هایه خه ریکیم و تا ئیسته ش له قۆناعی کۆکردنه وه ی و شه دا یه .
له به رته وه ی ده مه وه ی شه م فه ره نگی له سه ره بناغه ی زانستی پته و پیت ، بۆیه نامه وی په له ی
لێ بیکه .

پ - یاسی فه ره نگی کوردی - تورکی نامه ده که ن ؟

بوزنه ره سلان : نه خیر ، به نیازی نامه ده کردنی فه ره نگی کوردی - کوردی - بین . تا ئیسته
به چه ندر زمانیک فه ره نگی کوردی هه یه ، وه ک کوردی - تورکی ، کوردی - عه ره بی ، کوردی -
فارسی ، کوردی - فه ره نسایی ، کوردی - ئینگلیسی ، کوردی - روسی . به لام تا ئیسته فه ره نگی

کوردی - کوردی دەر نه چووہ .

دووہ م : بە شی چالاکییہ کانم لە بواری زماندا زمان تاسی بە کہ ئەمیش تانیستە ھەر لە قونانی کۆکردنە وە ی تینیسی دا بە . ھیوادارم پاش پرۆگرامی چالاکییہ کانم ، بۆ ئەم دوو بەشی زمان کانم ھەبێ .

پ - گەر دەر کرێ ھەندێ باسی چالاکییہ کانسی خۆتمان بۆیکە لە سەر " ژین " . چ جۆرە چالاکییە ک بوون ؟ .. ژیانە وە ی " ژین " چەندە ی خایاندنا سەر لە نوێ بلاوووہ وە ؟ بوزنە رسلان : پێشەکی گشت ژمارە کانسی " ژین " کہ بە ئەلفبای عەرەبی لە چاپ دراون ، رستە بە رستە گۆڕیمە سەر ئەلفبای لاتینی ، یانی " ترانسکرپسۆن " م کردن ، پاشان ئەو نوسین و شیعرانە ی کہ بە تورکی عوسمانی بوون گۆڕیمە سەر زمانسی تورکی نوێ ، دیارە کہ ئیستە زۆر کہ م کہ س دە توانی تورکی ئە وکاتە بخوینیتە وە و لینی تیگات . ئینجا ھەندێ بابەت ھە بوون بە تورکی عوسمانی بلاو بوون و منیش بۆ خوینە رانی کورد بە گرنگم دە زانین بۆیکە گەردمنە کوردی . بونوونە ش بیاننامە و پرۆگرامی " ھیوا " ھەر وہا نوسینە کانسی " کوردی بتلیسی " لە مەرزمانی بیاننامە و پرۆگرامی گۆمە لە ی " ھیوا " ھەر وہا نوسینە کانسی " کوردی بتلیسی " لە مەرزمانی کوردی . ئیدی ئە م جۆرە نوسینانە م کردە کوردی و تورکی نوێ . جگە لە مانە ش ، نوسینە کانسی " ژین " بۆ خویندە وارانی ئە م سەردە مە پنیوستیان بە ھەندێ تینیسی و پەراویزە یە ، بۆیکە منیش لە و جینگە یانە ی - بیوستم زانی تینیسی کانم (۱۵۵۰) تینیسی بوون . بیست و پینجە مین ژمارە ، ژمارە ی تینیسی کانم ، واتا لە ھاوینی ۱۹۷۹ دا دە ستم پێ کردوہ گشت ئە م چالاکییانە نو سال و شتیکی خایاند ، واتا لە ھاوینی ۱۹۷۹ دا دە ستم پێ کردوہ و لە پایزی ۱۹۸۰ دا تە و او بوون .

پ - ئە دی ئە و پێشەکی بە دەرێ کہ ۸۵ لاپەرە ی خۆی لە خۆیدا بە شتیکی گەرنگی ئە و چالاکییانە نین ؟ باشە ناخۆ پێشەکی بە کی بە م جۆرە پنیوست بوو ؟ بوزنە رسلان : بە لێ ئە م پێشەکی بە خۆی لە خۆیدا چالاکییە کی سەر بە خۆیە . وە ک دیارە ئە م پێشەکی بە ھە م بە کوردی و ھە م بە تورکی نوسیومە و لە جلدی بە کہ می " ژین " دا بلاوم کردوہ تە وە ، بۆ ھەر پینج جلدی " ژین " نوسراون . لە وە لامی ھۆی دەرێژی ئە م پێشەکی بە دە لیم ، لە م پێشەکی بە ھەدا ھە ولیم دا وە روشناسیی بە مە سەر ھە م بارودۆخی بزوتتە وە ی ناسیونا لیستی کورد لە سالانی نیوان " ۱۹۰۰-۱۹۲۰ " ، ھە م گوڤاری " ژین " لە گشت روویگە وە ینا سینم . وە ک دە زانین لە سەرە تایی ئە م سە دە یە دا ھە ستی نە تە وایە تی لە نیوان ئە و میللە تانە ی لە سنوری ئیمپراتۆری عوسمانیدا دە ژیان ، سەری ھە لدا . لە لایە کہ وە میللە تانی " بە لقان " و لە لایە کی دی عەرە بە کان دە ستیان بە جولانە وە کردبوو و دا وای جودا بوونە وە یان دە کرد و بۆ ئە م ئامانجە ش چە ند کۆمە لە و ریکخرا ویکیان دامە زرا ندبوو . تە نانە ت لە نیو تورکانیشدا کہ بربرە ی پشتی ئیمپراتۆری عوسمانی بوون ، ئە و جۆرە ھە ستە سەری ھە لدا بوو . " کۆمە لە ی اتحاد و الترقی " ییش لە ژینر ناوی ھە ستی نە تە وایە تیدا دامە زرا بوو ، ھەر وہا فکری " تۆرانیزم " ییش کہ ئامانجی کۆکردنە وە ی ھە موو

پیشه کی یه ش با سم کردووہ ، نوکته کانی مه لانه سرالدين له هه ر چوار زمانه سه ره کسيه کانی رۆژه لاتى نيوه راستا هه ن ، يانى تورکى ، کوردى ، فارسى ، عه ره بى . به شى له نوکته کان له هه ر چوار زمانه که دا هه ن ، ها و به شن ، به لام به شيكى دى تا بيه تن به ته نها يه ک زمان له و زمانه ، يانى له يه ک زماندا هه ن و له وانى دى نين . به وينه ، هه ندئى له ونوکتانه ته نيا به کوردى ده گوترين و ته نها بيا تى زمانى کوردى ده توانى نه و نوکتانه بگيتر ته خوى و به زمانه کانى دى به نوکته ناشين چونکه له گه ل شيوه ي نه و زمانه ن پريک ناکه ون . نه ليه ته هه مان راستى ده چه سپيته سه رسن زمانه که ي ديش . من پاش وردبوونه وه و شن کردنه وه ي نوکته کان و به را وردکردنيان له نتيوان نه و چوار زمانه دا نه وه م بو ده رکوت که ، ميلله تانى رۆژه لاتى نيوه راست بو ده بر بى هه ست و نه ستى خويان به رامه ر به ته ن گچه له مه ي ژيان نه و نوکتانه يان خولقا ندووہ . به شى له م نوکتانه نا وچه و نا وچه ، ده ما و ده مرؤشتون و بلا و بو نه ته وه و بوون به مولكى هه ر چوار نه ته وه که . به شيكى ديش ته نها له نيوه ک زماندا ما و نه ته وه و بوون به مولكى نه و نه ته وه يه به ته نها . به م جو ره خه لکانى رۆژه لاتى نيوه راست کا براه کى قسه خو ش و سينگ فرا وانيان خولقا ندووہ و کردوو يانه به خا وه نى نه وه سه رگوزه شته پينکه نين ناميزانه .

پ - جگه له و کتتيانه ، زنجيره کتتيى گالته وگه پى خه لکى کورد - يشتان بلا و کردو ته وه . نه و ايه ؟

بوزنه رسلان: لا به لى دروسته ، زنجيره ي گالته وگه پى خه لکى کوردم ناماده کردووہ که سنى دانه يان بلا و بوونه ته وه و دوو دانه شيان ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱ دا ناماده ده بن و بلا و ده کرينه وه ، و اتا نه م زنجيره يه ش له پينج کتيب پينکها توو يه که ميان " ماسيهه تينووه کان " له ۱۹۸۷ دا بلا و بووه وه ، دووه ميان " له شيت شيتتر " ، ۱۹۸۸ ، سيبه ميان " عيلمى جانتا " له ۱۹۸۹ ، بلا و کرانه وه . دوانه که ي ديش نياز و ايه له ۱۹۹۰ ، ۱۹۹۱ دا له چاپ بدرين . هه ليه ته بو نه م زنجيره يه ش پيشه کى يه کى تيروته سه لم نوسيوه و له کتتيى يه که ميشدا بلاوم کردو ته وه .

پ - چاکه له مه و دوا له پرؤگرامى کارکردنتاندا چى هه يه ؟

بوزنه رسلان : پاش نيشته جى بوون له سوئد پرؤگرامى مئىکى بيست ساله م دانا بؤ کاره کانم ، له ۱۹۸۰ تا کو ۲۰۰۰ . به شى گرنگى نه م پرؤگرامه ژيانه وه ي گو قاره کونه کانى کورده ، نه ليه ته " ژين " که گو قارىکى کوردى کونه ، يه کنى بوو له وگو قارانه که (۹) سالى گه ره ک بوو تا ته و او بوو ... گو قاره کونه کانى دى نه مانه ن :

له نتيوان سالانى ۱۸۹۸ - ۱۹۰۲ يه که مين روزنامه ي کوردى له ميروودا به نيوى " کوردستان " بلا و بووه وه ، له راستيدا " کوردستان " يازده رۆژ جارنيک بلا و ده بووه وه ، يانى گو قارى بووه ، وه لى دامه زرينه ر و به ريوه به رى نيوى " جريده " ي لى نا وه بؤ يه منيش ده ليم رۆژنامه . م رۆژنامه يه يه که م جار له " ميسر " پاشان له سويسرا و شينگلتره به رده و ام بووه . دامه زرينه ر و يه که م به ريوه به رى " کوردستان " ، " مقدادمدحت به درخان " بووه ، پاشان به هؤى نه خو شى نه م ته رکه ي دا وه ته براه ي " عه بدولره حمان به درخان " . يه که م جار ته نها به کوردى ده رده چوو پاشان به تورکيش بلا و بو ته وه . زوربه ي به شه تورکى يه که ي له ره خنه ي قورس و پاشکرا له پادشاهى

عوسمانى " عبدالحميدى دووهم " پىنكها تووه . ئىدى بۆيە ئەم رۇژنامە يەلە نىئوسنورى ئىمپىراتورى
عوسمانى لەلايەن عبدالحميدە وه . قەدە غە كرايوو ، بەلام خودى عبدالرحمن بە درخان پىسوولەي
ها وولاتى لىن وه رنە گىرا بوو .

دووهم مەن گۇقار لە پروگرامە كەمدا " رۇژنامەي تعاون و تەرەققى كوردى " يەكە پاش
اعلانى " دووهم مەن مشروطىيە " لە ۱۹۰۸ لە استان بۆلۈم تە وه . لە و كاتەدا لە ئىستان بۆلۈم
كۆمەلە يەككى كوردى دامە زرا بوو بە نىئوى " كۆمەلەي تەرەققى كورد " ، ئەم رۇژنامە يەش
لەلايەن ئەم كۆمەلە يە وه دەركرا وه . لە نىئو نوسەرانى ئەم رۇژنامە يە " بديع الزمان سعيدى
كردى " بە نىئوبانگ هە بوو لە پاشان نىئوى كرد بە " سعيدى نورى " . ئەم زاتە لە و سەردەمە
تانو (۱۹۲۰) ، كەن نىشتان پەرۋەرىكى بە حەماس بوو .

سىيە مەن و چوارە مەن گۇقارىش كەلە پروگرامى چالاكىيە كائىمان " رۇژى كورد " و " هەتاوى
كرد " كە سالى ۱۹۱۳ يەك لە دواي يەك بلا بوونە وه لەلايەن كۆمەلەي " هيو " كەلە ۱۹۱۲
دامە زرا بوو .

دواي مەن گۇقارىش لە پروگرامە كەمدا گۇقارى " كوردستان " ، كەتە مەش وه كو " زىن " لەلايەن
" جمعىيەتى تعالى كوردستان " وه وه دەركرا وه لە ۱۹۱۹ - ۱۹۲۰ دا . " كوردستان " زياتر
گۇقارىكى هەوال و دەنگۇباسە بەلام " زىن " گۇقارىكى كەلتورىيە . ئەلەتە ئەم گۇقارانە
هەموز بە كوردى و توركىن ، مەش نىئو نىئو ، بىانگۇرە سەر پىتى لاشىنى و وه كو " زىن " مەش
بە پىشەكى و تىن بىنى و روونكرتە وه وه بلا بوونە بىكە مە . شايانى باسە كە نىيەتە وه شەم هە يە
سەرلە نىئو لە " مەم و زىن " وردبىمە وه وه بە كوردى و توركى بلاوى بىكە مە وه ، هەروەها كىتىبى
مىژوويى " شەرقنامە " كەلە ۱۹۷۱ دا لە ئىستان بۆلۈم تە مەكردو وه دەمەوى دىسانە وه كارى تىندا
بىكەم و بلاوى بىكە مە وه . نىيازى ئە وه شەم هە يەكە پىشەكى يەككى دوور و دىرئىش بۇ هەرىكە يان
بنوسم و هەم نوسەرە كائىان و هەم ئەم دووكتىبە بە چاكى بنا سىنم . ئىدى ئەگەر كىشە و
تەخۇشى رىنگەم لىن نەگرن ئەم پروژە يەم لە سالى ۲۰۰۰ دا تەوا و دە بىن .

پ - بەشى سەرەكى پروگرامە كە تان تەرخان كرا وه بۇ گۇقارە كۆنە كانى كورد ، باشە لە و
گۇقارانە فكرى وا هە يەكە تائىستە زىندوو ما بىن و داكوكى لى بىكرىت ؟

بوزتەرسە لان : لە راستىدا ئەم مەسەلە يە مەسەلەي مەن نىيە ، ئە وه ي بەلاي مەنە وه گىرنە
ئە وه يە ئەم گۇقارانە سەرچا وه يەككى بە تەرخان لە قەوتان بىار بىزىن ، ئەم گۇقارانە زۇر شەت
روون دەكەنە وه ئەك تەنھا بۇ مىللەتتى كورد بە تەنھا بەلكو بۆتە وانەي لە كىشەي كورد
دەكۆلنە وه و لەشى كوردولوزى كاردەكەن . لەم گۇقارانەدا ئە وه مان بۇدەردەكە وئى كە هەستى
نەتە واپەتتى تاچ رادە يەك كارى لە نەتە وه ي كورد كوردو وه ، ئەم هەستەي كەلە سەرەتاي ئەم
سەنە يەدا لە رۇژھەلاتى نىئو راستىدا سەرى هەلدا وه . هەروەها دووهم مەن هۆي بلاو كوردە وه م بۇ
ئەم گۇقارانە ئە وه يەكە لاوانى كورد سەرچا وه ي رابردووي خۇيان و مىژووي نىزىكى نەتە وه كىيان
لە بەردە ستدا بىت . خويندە وارىكى كورد لە كوردستانى توركىيا بە وئىنە ، دە زانى كە يەكە مەن
رۇژنامەي توركى " تەرجمانى ئە حوال " ، و " تاغائە فەندى " دەرىكردو وه ، بەلام نازانى كە

به که مین روژنامه ی کوردی " کوردستان " ه و خاوه نه که شی " مقداد مدحت به درخان " ه .
خویندکارینکی کورد له قوتا بخانه فیژری شه وه ی ناکرئ که " فوئاد تیمۆ وانلی " یه کی که له
چیرۆکنوو سه را ئیده کانی کورد . ئیدی به م جوړه به بلاوکردنه وه ی شه م گوڤاران ه خه لکی کورد
به سه رچا وه ی گرنگ بو میژووی نزیکگی نه ته وه که ی چا وه کانی شاد ده بیته وه .

(پاشان نووسه ر له وه لامی گوڤاره که باسی سیاسه تی تۆننه وه ی میلیه تی کورد له لایه ن
رژیمی تورکیا وه ده کات ، هه روه ها باسی سیاسه تی ره گه زپه رستانه ی رژیمی بلغارستان
ده کات دژبه که مایه تی تورک له و ولاته و شه مهش له گه ل سیاسه تی ره گه زپه رستانه ی رژیمی
تورکیا دژبه کورد به راورد ده کات و کتییبه به نیۆبانگه که ی نووسه ری به رژیز " عه زیزنه سین ئیش
دئینیه وه یاد که له پایزی ۱۹۸۹ دا به نیوی " تورکه کان له بلغارستان ، کورده کان له تورکیا "
بلاوکرایه وه له تورکیا . شه م باسه زۆر تاییه تن به کیشه کانی کوردستانی تورکیا له گه ل رژیمی
ثانقه ره دا و زۆر به شی باسی ورده کارییه کانی عه و کیشه نه ده کات ، به وینه باسی دوو ماده ده ی
۱۴۱ ، ۱۴۲ - ی ده ستوری تورکیا ده کات که به ره سمی باسی ره نکرده وه ی کورد و قه ده غه
کردنی چا په مه نی به کوردی ده کات) .

هه و نامه ی کتیب

په یمان

جه وهه ر کرمانج

کانی په ک و کچیک و کوریک
 په یمان ه خوینیکیان ویکرا به ست
 تا مردن به کتریان خوشبوئ و
 به ک سیرین له دووتوئی یه ک مه به ست
 کانی به که ،
 له کوشی گوندیکی بناردا
 روون وه کو تا وینه ی بووک و ابوو
 شه وانه .. بۆجلوه و تریفه ی ،
 شه ستیره و مانگ شانوی سه ما بوو
 له سایه ی گا به ردئ ..
 وه ک شه شکى چاوانى دایکانى کور شه هید
 ده رده بوو
 ده مئیک بوو هۆگری شه م گونده و
 دراوسنی نازیزی به رده بوو
 به گۆته ی خه لکه که شه م ناوه ی لئیرا بوو
 ده نا خۆی په یکه ری خوا بئ بوو
 له ئاودا تا شرا بوو
 کچه که ش به بالآ وه ک شووشه و
 به ره وت و روینیش ئاسک بوو
 گونای وه ک خه رمانه و
 پرچیشی هیلانه ی ،

سه ر په نجه ی ئاسک بوو
 له هه مووش گرتگر ،
 دلئى شه و بۆ دووکه س جۆلانه ی ئاوات بوو
 په کیکیان کوره بوو
 شه وی دیش ،
 کورده ئاش شه سپیکى سه رکیش و
 دوژمنى لغاو و سئدم بوو
 له سه ختى و دژواری ..
 وه ک قه لای دم .. دم بوو
 له رینگای کانیه وه ئاشنای عیشتیکی پارا و بوو
 کانیش بوو .. له نئوان هه ردوکیان
 وه ک پردیک پئنا و بوو
 هه موو ده م به یانى و شئوانیک
 کچه که ده چوو بۆ سه ر کانی
 دواى شه وه ی به چاوی دلئیه وه
 هه تالئى تیرده بوو سه رنجى تئیده برى و
 له جوانى ی ده روانى
 ده مى خۆی ده نا په نئو ده مى و
 شيله ی سه ر دوولئوى هه لده مژى
 کانیه که ش به په یژه ی نا و له پى کچه دا

وهك لائو لائو سه رده كه وت

چوار پينج جار

به شلپه و ده ننگيكي تاشقانه

ياداشتي روزانه ي به شه پؤل

له كولمي كاغه زي كچه دا ده نووسي

پاشانيش كوره لائو

سالدانه .. سالدانه ده هات و

كچه كه ش پرچي خؤي وهك سات

بؤ لئوو چاواني هه لده داو

به سؤزي شه شقيكي تاسماني

به كيان راده مووسي

كانيه كه روزانه ،

په يماني دلداري ،

له كوره و گراوي شوخ ده بيست

كه شه وان به چيه ،

كؤتري ناو ركه ي ده روونيان

بؤلاي يهك هه لده فراند

شه و كوئچكه ي گه واهي و ديروكي هه لده خست

ووشه به وشه ي شه و دوانه ي

به تاوي بلوورين

له سينكي تاشه به رد هه لده گرانده

* * *

ئينواره بوو .. دره ننگ .. دره ننگ

كه ژاوه ي خؤر .. عه يامينك بوو

مه وداي زه ميني بربيوو

لوتكه ي چيا ..

تاراي دوا يادگاري زه رده ي

تيشكي هه تاوي دربيوو

بالنده كان به ته ما بوون

چاوي چؤلگه ريان لينك بنئين

گفتي دواي نا هه ننگيكي

پرله چريوه وسه ما بوون

تاريكايي ..

به سه رشاني پيره چيا كان

پارسه ننگيكي نيوه باربوو

شه وه ي ته نيا ..

وهك بامزنيكي راوچي گاز

ئينشك گرو نؤبه تدار بوو

كوئچكه ي كانسي و

دلي كچه و

چاواني كوره ي دلداربوو

شه م بؤچيه و

شه و بؤسؤزي عه شقي پرله دلخوره ي و

شه وه ي ديشيان

بؤخؤشه ويستي هه ردوكيان

* * *

شه وئينواره .. شه ستيره ومانگ

چاويان به رايمي نه ده دا

هه لبئين له رقي شه وه زه ننگ ،

بؤره چيا ..

نه يانده بيست بيسته دالده

بؤ ريبواري نامؤي دره ننگ

شه و ئينواره ..

له داويني لاي ريزه وه ي

شه م گونده ي مه لبه ندي عيشقه و

مه يله وشاره

شريخژنيك ،

بن ده ننگي له خه و راپه ران

كؤمه لينك تانك ووزرنيپوش

به پيي دزه ..

به سه رشان و ملي گردو

زورگ وته لانان هه لنگه ران

چه ندين هه زار جووته بوستال

كوئيرانه كه وته شيلاني

هه و الناملي

چیمه ن وگیای دؤل و قه دیال ،
یه که م ده سترتیز ،
دلی کچه ی بؤسؤراخی کوره لاهه که را چله کان
کانی گویچکه ی پیربوو له قین
سه گی تاوایی را تره قین
بالند. کان ..

ته رین له کوشی هیلاننه و ،
کوره ره خت و فیشه کدانی له خۆبه ست و
دهستی دایه پهللی تفهنگ ،
به شه سپایی ..
هه ردوو ویکرا به سه ر پشتی هه ورازکه وتن
به ره و تاسوی ،

ک و دیو تاریکی و شه وه زهنگ ،
ته و شه و یان بۆبه یانی
کچه .. وه ک شیت و ته ریده
به هه شتا و چوه سه رکانی
هه وائی کوره ی ده پرسی
ده گه را .. ده رگه به ده رگه
به لام هه موو ده رگه یه کان
به چیه به گوی یان دادا :
کوره که بۆته پیشمه رگه
له و رۆژه وه ش ،

کانی .. ده ست و پینی زنجیره وه بهی ده نگه
تاسمانی گوندیش هه میشه
تاریکی چوار ده وری دا وه و
دیلی دهستی شه وه زهنگه .

* * *

له ولا کچه

هه ردوو قاجی

هه ردوو چاوی

له ئۆردوگا یه کی دووردا کۆت کرا بوون

به سیم و تهلی درکاوی

به لام پیروهوش و هزری
به بی سنوور

ده فربین به شوین کوره لاهه که ی بزری
هه موو رۆژی تا ئینواره

روه و ته و کتیوه ده وه ستا

کوره ی پیدا سه رکه وتبوو

ده تگوت بالاکه ی لی دیاره ،

لیزه ش کوره ،

ده تگوت هه لۆبه کی کره

له ناوته و سه نگره به رده ی

نبوه ی تاوه و ..

تهوی دی ته نیایی و قوره ،

به گولله ی سوور

نامه ی عه شتیکی بی ریای تۆمار ده کرد

بۆکانی و گوندی به خسیرو

بۆته و کچه خۆشه ویسته ی

له ژیر چا دریکی شردا

رۆژی به سال هژمار ده کرد

* * *

نامه به خۆنی دووری ده نووسرا

بۆته و ولاته ی ،

خۆشه ویستی تیا ، یاساخ کرا بوو

له و ولاته ی که ،

یه ک ده نگه ده بیسترا

ته ویش هه ر ده نگه و زایه له ی ناخ بوو

هه موو کره با و شنه ی شه مالتیک

ده نگی بنیزاری کچه یان ته دا به گوی ی کوره دا

کوره ش به نووکی گولله له سینگی دوژمن

ده یینوسی :

ده زانم ، گویچکه ت عه ودالن به شوین

ده نگی هه والتیک ..

نیگات ته وه نده ی سه رسام پروانن

وه ك ئاسمانىكى بىن ئەستىرەنە
چاوانت وه ك دوو بالندەى وتىل و
هتيلانە رووخا و

شەيداي دىتسى من وئىرەنە ،
ئىستاش من هەرئە و كورە بە دەستەم
لە پىيالەى چاوى خومارى تۆۋە
پىتىكى دىدەنى تۇوخاك قىردە كەم
ئە و خۇشەويستەم ،

لىنوم بە ماچى فرمىسكى كۆستى
زگماكى تەر دە كەم
گرىمان ئە وا . . .

ئە م عەشقە سەرى پىن هەلگىرتەم و
دە ستىم لە تەنگ ترازا و وه ك شىت
بۇلاى تۇ هاتم

ئە م خۇشەويستەم چۈن نە مەر دە بىئە ؟
بۇ تۇ بىرىم و

بە تالان بىرى خۇلى ولاتم
چۈن دل بە ر دە ست كا

لە سا يەى كۆت و زنجىر و وتىلى
سەرم بگە مە قورىانى دلەم و
گومان وه ك كاسن

دە روون و ناخى بروام بىكىلى
وەرە . . . با هەردوو دەستى يەك بگرىن
تە نىا رىنگە بىن شك دە بە م ئە وىش
ئە وە يە پىكرا ،

بە يادى عەشقى كانىيە كە بمرىن
* * *

دە لىن حوسىنىى حە زرە تى عەلى
لە كووفەى خويىن دا
بىرىن چۇللانەى را يە ل كىردبوو
بۇ ژانى دلنى

يە ك يە زىد شايى مەرگى ئە وى بوو
لە م رە شە كۆستەى

پە نجە يە ك نە بوو بە زە بىى تىابىن و
سارىژ كات جەستەى
حوسىن حە للاجىش
كە سووتا لە رىئى

ئە و عەشقە گە و رەى پە بىژەى مە بەستەى
بوو يە نە و رۆزى و كۆل و كۆى سووتا
تە نىا خەلىفە پىن ي سەرنە وى بوو
كە چى ئىستا كە لە م مەرگەى من دا

هە زار يە زىدو بۆرە خەلىفە
دەستىان لە پىشى چە قۇى دوژمن دا
ئە گەر بوئىرم زمان بگىرىم

زات بگەم دەنگ و سە دام هەلنىم
من لە م رۆژگارە ئاستەنگەى خۆم دا
هەردوو حوسىنىم

هە موو پاشاكان بۇمن يە زىدن
بۇمن خەلىفەن

كشت ولتانى ئالاشە كا وە ش
لە بىدى من دا

هە موو وه ك كووفەن
* * *

كە رىبىت و دووبارە
سەركە مە با وە شى كانىيە كەى كۆرىنم
وەكو مە م . . . بۇم بىلوى
كۆى هەلخەم

بۇرا زو گلە بىى تۆى زىنم
گەر لە سوئىى دوورىتا

سۇما بىم دانە بىن و زوو نە مرم
دېئە وە و

بە خۇلى سووتاوى گوندى كەى وىرانم
دە ستىوئىژى عە شقىكى نوو دەگرم
بە لاوى جىم هتېشتى و
بە پىرى دېئە وە

تائىنىش وە ك كانى دىرىنمان

ھەوالتنامەى
بىر

هیچ بایهک په ی نابا به م بالا که نه فته م
جگه له و بای بسکه ی
له کانی جار اندا
به رame ی عه شقی توم بو دینی

۱۹۹۰/۷/۱
سـهـقـز

نه مری هه لقولنی له چا وگه و،
برینی پرسوت و سومه وه
تانه نین به پیری
هه وای عیشق دل نابا و نا هیتی
شه وه تام به و عومره ش
ده روونم باخیکی نومیده و
گول چاوی سبه ی تیا هه لدینی

هه و نامه ی کیتب

شهی دیوار
شهی ده ری شاس
شهی کوره کلور و ژنه
و شهی وینه ی خه مگین و
قاچاخ
وهک به لاقوکی نه پینی
که له پینا وی دا تامی مهرگم کردووه
ثایا ده زانی
میوانانم
تدره پیوازیان بو هیناوم
و سگاری بو ندار
ثایا ده زانی
به هار
ته نی له باوه شی نیشتمان بوون دایه ؟
ه شه صد عارف ه

ژبیر نه که

شحمهد قهره نی

هنداف نجیری شولی ...

...

ژبیر نه که

ههر دهر گه هی

تو دا تیخی

ژووره گا دی

ژ یادگار ان دی رایخی ..

...

ژبیر نه که

ج جریکا شه ده یه شه ،

پارچین وه ختی

ژ عهری خوه دی دزیه شه ..

...

ژبیر نه که

گه لهک جار ان

توزا بیلاقین کار کهری

وهک نازکیا

لیقین خوه بین بر گرنژین

رهش ربحانین

هزر کرنی سه غبیر بکه ...

هندی خه ملا

بهژنا خوه یا دیمه ن خه وین

خیشه رهنگین

سه غبیر کرنی لی فیتر بکه ...

وهک شربنا

ماچین مه بین شهقین گهرم

هزر بکه و

هزرین بلند ژبیر نه که ...

...

ژبیر نه که

خوه شترین حنیرا دلی

راوه سته شه ،

مهزنتره

ژمه رجانين تاجي سهرى ...

ژبير نهكه

ههجي دلي توفتي بيستي لي شين ببه

باغي جاكبي

ژبه ر جاقين خوداني وي

بي بين دبه ...

ژبير نهكه

ل واري مه ، چليل هه نه

كهنگي خلك هه موو كرنه چنه !!

هنگي شين

ناف خهونين خوه ، نه دژنده نه ...

ژبير نهكه

ژ زانا بين پر جورشه تارا

شهقين تاري رهوشن هه نه

دنبا مهزن بچوك دبه

ژبير نهكه

ج وهلاتي هه لېژيري ،

خه مو خهونان

هندا ق ناگري

غوربه ته كي

دي وه رگيري ،

چا هري بي

بي به نائي واري بهري

تهف كه سهرين دويريا گران

تيډا بهيڙي ..

ژبير نهكه

تهو جفانا

ته زي تيډا سيڙه هه به

لي بخهسته و بهيشته هه ره

گه ر جفات چوو

تو ما بهقه

ناما بهيا خوه بخوبنه قه ..

ژبير نهكه

خه ما گران رويا ره كه ،

شه گه ر گولا به خه وه ري

به ر كنارين وي شين نه به !؟

هه ر چاره كي

به ميا خوه شي ،

دي قېډا هيت

شه قرو نه بيت نه كو سوبه ...

ژبير نهكه

گه ر هه ر كه هك

وه ختي سا فا .. شيري بهيژيت

وه ختي مهزن ... راستي بهيژيت

به لي هه ر بهك

جيها نه كه وه

وهك خوه دژيت .....

هه و نامه ي
چيگر

ژبیر نه که

هه چیی شیای

دافین زه مانی ههلجنین

شه وه هاتی

سینن باغی

هه سره تا من بو دیتنا ته

ژ خواه را جنین

ژبیر نه که

گه هاتمه

ناف بیستانی جوانیا ته و

هه ناره کا

سدره پهل و دنا فدا شه کر

من لی ژیکر

مرادا من

رهنگی وی سور قورمزی

دگهل روئیا ، ناسویه کا

تژی هیقی تیکههل بکه م

ژ تا ما وی

جهن شه را بین ره شه ترانی

بو شهقین خواه

بی چی بکه م

شه گهر هاتو

دهندکین وی رزینه شه و خواه شینکرن

ههر نه ما مهک

جهن بلند بیت ، بر خه مل بیت

بیریا شهقینیا من ژی فیتر دبیت

جهوا جاره کا دی بهره ف

باغی جیلی ری بکه قبت

هوا شهقین

بهر سیدرا جوانیا ته

ههر دژیت و قهت نامریت

جوانیا ته

زیرینه گوللیه گه نم بن

شهقینیا من ،

نالوکه که دی دروینت

جوانیا ته

زه بجاره کسی هار و هوق بیت

شهقینیا من ،

بلویره که

بهر ناوازان ، دی لهیزینیت

جوانیا ته

بهر خه کسی ساقایی خن بیت

شهقینا من

زاروکه که

ناک مبرگاندا دی جهرینیت

هه و النامه ی

ناڤ چەپەرین ئازادیددا
 دئی یکار ئینیت . . . .
 . . . .
 ئەئینیا من
 جیاپەگە ،
 بەر تەرازووا جوانیا خو
 هەئەنگ بەگە . . . .؟!
 جوانیا تە
 بەر تیرەکا نیشان گەزە
 بەگەقان ئەئینیا من
 بۆ ئارمانجین ژینەکا نوی
 بەر تەنگ بەگە . . . .

دایسە
 ج جیاپە

دلدا دکەلم ،
 ناڤ تاراتیا
 هەموو خەمان
 ئولگانەکا
 هەرا هەلم . . . .

جوانیا تە
 نەهنگەکی گولگولی بیت
 ئەئینیا من
 دەریا پەگە
 ناڤ تەپولین گیانی خو دا
 دئی حەوینیت . . . .
 جوانیا تە
 سۆر گولەکا دیرسمی بیت
 ئەئینیا من
 بلبەکی جیا بەرئە
 رەنگ و بێنن ، تەڤ سۆر گولان
 دنا وازین دەنگی خو دا
 دئی لورینیت . . . .
 . . . .
 جوانیا تە
 تەهنگەکا دار شوپشە بیت
 ئەئینیا من
 بێشمەرگەگە

chalakmuhammad@gmail.com

برایانی چروی

شهینیا تسیو بوتیتا

وه رگپړاني: شهيووبه کړ خوښا و

شاعیرې ښتالی " شهینیا تسیو بوتیتا " له مهر خوی ده لسی:
((نریکی هفتا سالم کردووه (مهستی کاتی نووسنی شه و شانه به) به شکی
دنیا دیوه ، ملیونان مروی ورو درشم ناسی و قسم له گدل کردن ، له هیله گم
دان ، له نا و جیشت دا کولاندمن و رازی و رازی واده زانم ، هدرگیزنا توانم یوتان
بگرمدوه ، شه گهر بخوازم بیجان سلیم ، پاچا رم تاره کهم ، ولانده کهم به چی سلیم .
کاتیکش نه توانم شنه ساده کاستان بی سلیم ، چون ده توانم راستی به گرنه
کاستان بو بدرکیم؟ لی گهرین ، باغی خوی بکیم ، شه گهر سلیم: ژم خوش
دهوین ، که شه راستی به ، شه بی ده کهن . و انورده که شه وه که (بوتیتا) بونی
به خنده ی لی دی و بی بکشی له مهر روخی مهرگ دانه ، شهرم ساکا؟ به لام هر
خومانس ، شه مه دان بیدانانکی دوستانه به ، فکری لی بکه شه وه ، شه گهر بموبستا
شه مانه به قه شه سلیم ، چی ده سوو؟ له واته سوو هر گویشی لی رانه کرتام ، بگوشی
شه رستانه زور ترو بار اوو شاعرانه: ژم خوش دهوین! هر وه ک گورانی
جوانی به کانی سروشت .

هر وه ها ده توانم سلیم: حزم له ده ریا به ، ده توانم سلیم: حزم له هه تا وه
ده توانم سلیم: حزم له فاسمانی روژه و حزم له فاسمانی پر له شه تیره به .
ده توانم شه مانه سلیم و سهران شتی دیکه ، به لام شه گهر سلیم: حزم له ژانه ،
ده به گالته جار) .

((کروکی مه سه له که چی به؟ شه وه به : شه و شانه ی ده کری بگوشی زور له و
شانه ی ساکری بگوشی زور ترن . له یازده سالم دا سیورت له پشت میز راده و -
هستام ، سیورت ، برجی شانه کراو و مودیل ، قاپیسی سپی ، ژم خوشی دهوین ، ده هاتنه
دوکان : ((سه ت گرام کالاس)) ، ((سه ت گرام به نر)) ، کالاسم ده سری ، به نبرم

دهسری، دهستی خوشم دهسری، شون سربنهگان کیشناس به دهستهوه ماون، له
ژنهگان رادهمام، بایهخم به کیشان نهدهدا و ههلهم دهکرد.)) .
(بیش شهوهی زه ماوهند بگم، مانگی ههگوسم لهگهله سیره ژینگی شهفانهسی
دا راوارده تههتیتان بی بالیم، جهندان شههمن ساگری پیتان سلیم، سو
سهووه: شهو کیز سو، بوتهگان تاهه زمانی مرو دین، دهخوریس وه
دهخلیکسه ساو زگ)) .

((ساوی ژنهکه - فلیجه - سوو، ساوکی بهخیار، وهک بهعانی دانراوه، ریک لهکاتی
خویدا دهگهشت، دوستکی خیرا بهکشی لهیاوه شهپشله بهکی می، من که له
پشت ده رگا جا وهروان سووم، هه رکه ماو ساوه کهم گوی لی دهسوو، ده رگام ده کرد
هوه، پشله بهکی شهتیتان سوو، بهلام شاگای لهههچ نه سوو، جون دهگرا بزاسی که
ژنهگان دهسی بزای شهو کاره ی ده کهن، بدههوه؟ شهگه سا سابه، شهوان به حکومت
دهگا؟ شهگه سبرده، که شهوان بهتاوان وهه مگری، دهکوزی؟ شهه مهسه له خالوزانه
لهسو بهشلان دانسن، ههتا ههچ بهرگری بهک لهته رهف لهلای شهوان، لهکاه دانسی به
سرباره کانیان لهته رته خته بهک داده سین، پشلهگان به ههگاوی ریک و بسک
دهگهسه حی ژوان، تارام، خریوه خریوه شهسیره گانش دی! پشله جاوه ری و
به زمان سملی تهه دهگا، کلکی به دهگاته وهو بهلکه زرسه ی بی دروست دهگا))
(به هه حال، پشله می که سی شهوه ی خوی بزاسی، هاوهشی تاوان سوو، لهته ره شهوه ی
شهگه ر - فلیجه - خانم لهکاتی لهخادوه به بهه وه دا تووشی ئاشابهک سووبا،
سیا سووی بدهه شهوه سوو: پشله کهم رای گرت سوو! پشله کهش شاگای لهههچ به سوو
پهحه به کیشی دهخووانده بهرو پوته لاک، ریسوارش ساوه ری ده کرد، دریزه ی به
قهه کانی دهدا و لهو نیوه دا پشله شهده دا و ده سوو! و پاشان دههاته ژوو ری،،
لهگهله پشله که ....

((یازده سالیک لهیشت میز دانیشتم، سیری لی بکه شهوه، دهسی چهه جار انیم
دهستی خو سیری و چهه جار بهرم خسته به ژیر دوشی همام، دهلسن ئاوفینک
دهگاته وه، شهه ما بهک دهه فینک دهگاته وه، (تا) ده میسی ....
(به که مین دوزینه وه گانم لهته رده می مندالیم، دهستی کرد، بی قوتابخانه وی
ماموستا، لههه کهم نهدهدان، قبول نهده سوومه وه، بهلام لههوشم دا دهمانه وهو
بناغه یان داده رشت، وهختی باهم پی گوتم: کی دلی بو خه لکی دی ده سووتی و
ئاماده به گوشتی خوی بداته کسوکان، من لهمانای قهه کانی نهده گهیشتم، باهم
شههشی گوته بی باب سووم و قهت که سیک پارووه نانیکی نهدا می. دایکم به
عیزه تی نهفس گه و ره ی کردم، باهم نهخوینده وار سووه و من پاشان تی گهیشتم که
دهردو ئازار ههستی مرو دهرووشین و پیاو لهنیو دههه ن، بی دادیم له سیمای
کللهانه وه ده رگ کرد، له بیی خواستی مندالان، له ژبانی شهو کوخت نیشینانه ی که

تاریک و روونان نه تیشووی سرکه بیازیک و بارووه نانک ده جن و شهوان
ماندوو مردوو دسهوه . وه سیرم دی: روزیک ، پیایک له دوکان وه زوور کهوت و
داوای کارتوسکی به تالی کرد . به مروانیه سیمای ، سلام باشان تی که شتم جسی
ده قهومی ، دیم کارتوسکه خستوته سر سه ریو کیزوله یک به ره و گورستان ده ما
شو باو کک سوو: مردوو یک سووه ، مردوو یکی به کول دادا سوو .))
(بم جوره شانقی خه لکی زه حه تکش سووم ، شه ما هیشتا سوو سالیزم له کابه
دانه سوو) .

((له مهر ناخوشی به کان ده سووم و سو شهوی نا شو مید بهم ، له مه زورتر ده ستم
سشان نادهم . هندی وهخت ده جمه به رداسی دوسته کاتم که به کنگان (مارسو) .
شستی نا شو میدی شهغه لهوی له مه بدان جا وه ریمه ، له قاهه خانه دانیش تووه و
کلاوه کهی تا به رجاوی داگرتووه ، دوستیکی دیم ، سه کیکه ، بیی ده لیمین سه گی مردوان
به رتا به ری گوید ، به دوای ناسی که رواوی و به ما وهی خوار دسی ما به کانداه ده گهتری
به لام شه مهر زهنگی کلسای سو مردوو ان گوی لی سی ، شه و هیکه ی ده بی گوشته که ی
لی سکا شهوه ، حی دیلی و راده کاتا له شاشتی مرووه که دا به شداری سکا ، به
به ره وزیر وه گهل ده که وی ، ده گرتی به لام به شیوهی کسوکان . (مارسو) ، شه و شسته
نا شو میدی شه شش هه مان کار ده کار شه مهر له ری و ره می شاردنه وه دا ، کور ، با
کیزی مردوو وه که ناماده نه سن ، رولی کورمان کیزی مردوو وه که ده بیی و به
ده ردو حه مه وه له گهل یان ده ناخفی: به باب و دایک ساگیان ده کاه!)) .

ههوانده و کینر

جامه ی برایی جروی:

ده مه وی داستانی برایی جروی به ده نگ بگرمه وه ، داستانی هفت به برای
جووتیار ، که له سبت و هشتی کانونی به که می سالی ۱۹۴۳ دا له (رحونه سلیا)
به ده ستی فاشته کان گولله باران کران . باب هیشتا نه مردوو وه * . دایک له هه مان
وه زگی دا ، جوار سیوه زن و یازده مندالیان له پاش به حیمما ، داستانیکی راسته
قیسه به ، وه سیرستان بی * .

- * له کاتی سووینی جامه که دا ، باوکیان هیشتا زیندوو سووه . . (و)
- ** له کوردستانیش دا ، چندان سراو خوشک و کوپو باب و دلدارو دایک و کوریه ،
یان خیزانیک ، یان به ره له به ری گویدیک له لایهن رژیمی فاشتی عبرته وه .
گولله باران کران ، له سیداره دران ، سوو تیران ، یان به گازی کیمیایی
شه هید کران . . (وه رگتیر) .

فاشته‌گان کوشتیانن

له‌میدانی داران له (رجو)

له‌یاد ناچیته‌وه ،

سه‌و رۆژه‌ی هه‌تکیان به‌شته‌ پیرۆزه‌گان کرد .

قه‌شه‌یه‌کی ساخته

له‌سه‌ر رینگای سردن ، پی‌وده‌گوتن :

((دان به‌ گونا‌هه‌گانتان بنین

هه‌تا خودا ، ده‌رگای مه‌رتان له‌روودا بکاته‌وه)) .

سراکان له‌ وه‌رام دا ده‌یانگوت :

((با‌وه‌رمان به‌ ئازادی به ،

ده‌یی (دان بئدانان) له‌فاشته‌گان وه‌رگبری

که‌ با‌وه‌ر ده‌کوژن)) .

فاشته‌گان ده‌یانگوت :

((گه‌ر مردستان بیتی خوش‌نی به :

ده‌ست له‌با‌وه‌رمان هه‌لگری و

سه‌ فاست)) .

وه‌رامان ده‌دا‌یه‌وه ، به‌سه‌فره‌ت

((خوینی ئه‌م‌لبایی له‌ره‌گه‌گانماندا به‌جی‌وولتی

له‌ره‌هه‌دتی دلی و ده‌ستی خو بئس‌ناکه‌یین !))

جی‌روی‌مه‌گان ئاشقی ئازادی سوون ، نیشتمانی خۆیان خوش‌ده‌وست ، به‌شه‌ش‌وه‌ژده‌وه

کاربان ده‌کرد .

زه‌وی بان ده‌کیلا

به‌بته‌وه‌ری سوئی

گه‌روو باب‌جووتیار سوون

بئی کوئخا ، بئی سه‌رۆک

له‌هه‌مان کئنگه‌ش‌دا ده‌ژبان

ته‌ساو به‌کسان

باب ، دایک ، گه‌روو سووکه‌گان

بئی سوکه‌ر ، بئی ئاغای !

به‌کئک خه‌ریکی تمهاری و لاغه‌گان سوو

شەوی دی لەبیری شت کپین لەبازار
بەگیکش خەریکی کاری نا و کۆگا که
شەوی دیش، کازیوه ئاماده لەکێلگە

شەوان، لەسەر مێزێکی خێر
ئەندێشەکانیان وەبەردیئا
بەخوێندنەوهی گتێنیک ،
لەسەر را بردوو، و ئێستا !

هەمووان، ئافەریسیان بێ دەگوتن
لەتاریکی سەردەمکی خراب
بەلام فاشتەکان بێ سێ و دوو
بە دوزمنیان دادەیان.

خایانی نیشمان
گالشیان بە جرویەکان دەکرد
چونکە شەوان ئیتالیا بەکی گەبەندەیان دەخواست

۳

شەوان لەبەگەمین ئەو کەسانەبوون کە دەستە پارتیزانیان دروست کرد، خەلکیان
چەگدار کرد: هەلاتوو، زیندانی و تەواوی خەوانەیی دەیانویست ئیتالیا لە ژێر
ستەمی ئەلمان و فاشستەکان رزگار بکە.

وختی، هەشتی ئەیلوول بوو
کێلگە

سوو بووه بەناگای هەلاتوووان:
بەگ دەهات، شەوی دی هەلێدەهات ،
کەسێ کە خواربەری ئازادی سوو
بۆسەر زەوی ئیتالیا
دەبرایە چیاکان
بۆشەری پارتیزانی

فاشتەکان، لەگەشت و گەپان دا
کێلگەیان گەمارۆ دا ،
شەویکی ئەنگوستە جا و بوو،
تەمبیش ، بەردەبوو .

— شەوی ۲۵ی تشرینی دوووەمی ۱۹۴۳ —

جگه له باب و دایک
کورپه کان و نه وه کان و بوو که کان
له وئ، هم مو بیگانه و خه لکی ولات
خه و تسوون .

سه رباریکي خه لکی کالاسریا
بهک مندالی بارتیزان
دوو روسی و شینگلیزی بهک و
شهرتکی شه مریکایی .
فاشته کان ، سستان نه فخر
سه خو و نه زیله وه هاتس
دهستان کرده ته قه کردن
ههروهک گیانی نه فخره تلئ کراو ! .
بابی جروی، شه و سه ر کرده میلی به
سه ها وارنکی سه بارنر - گوئی؛
شستا ، کینگه
سه تده می سورکان !

دوای سه عاتی ته قه کردن
فاشته کان، شه و نامردانه
له ترسی شه لواریان ،
کادینان شاعر تی بهردا .

جه و نامه ی کتیب

((ته سلیم نام)) ، بیژره میرد بانگی کرد:
((باشتره سووتنم ولتره دا گیان داننم !)) ،
شه ما کورپه که ی ، (شالدو)
به دلنکی بی له خه م ، گوئی:
((با به گیان ، کورپه کاسمان
له با وه شی دایکه کاندان
منیش ده مه وئ گیان داننم
ههروهک تو له نئو شاکردا)) .

به ددان دهستی خوئی ده گه ست
باوک ، جا وای داده خا
به سیمای باریک و زهردی .

شوددم، قاره مانه کان ته سلیم بوون
چ لیک دایرانیکی خه مبارانه : باب ، دایک و
کورو بووکه کان به کدیان ده گرتنه با و هوش
له و به ریشانی و به شوکانه دا .

۴

شوان به منداله کان و دایکیان گوت : فرمیسک مه پیزن ، دینسه وه ، ده شیانزانی
هر گیز ناگه ریشنه وه .

ختیانه زیندان
زوریک سوپاب و کوره کان
باوکیک و هفت کور
هفت سووس و باوکیک

زور ، زورنه سوو
هیلانه دهردان سوو
هموو نهو بانگ کردن
هموو نهو نه شکسته !

باوک له زورور
ده بیسی دینه وه
نهله شی سوودرا و و
خویناوی
سینه کانی ده شووتن
له باوه شی ده گرتن
ده یخسته سر خگا
هر وه ک دایک

رایده مووسین و به ماچان
دهم و چاو و دهستی ته پ ده بوون
و خوینی کوره کان
گه رووی ده سووتاند .

نه گهر شوان ده سووستن ، واگابوو
گوئی له ناله بیان ده گرت
سوشاردنه وه ی گریه و هاواریش
چاوی داده خست و ددانی ده قپساند .

هه و نامه ی کتیب

بست و ههشتی کانونی به کم
دوا مانگی له خراپکاری
فاشتهکان سپنده بهک ده رکه وتن
به سیمای وهک که متیار

جهلادان نه راندیان :
چرووی بهکان بینه ده ر، بینه ده ر
هه ر جهوت لهش ،
بهک زنجیر له مه چهک

باوک دیته بیئ :

((بو کوئیان ده بهن ؟))

فاشتهک ده لئی :

((بو بارما ، دادگا)) .

شه مانه ، بو گولله باران کردن ، سردیان .

باوک له زووری

وهک میوان بو زیارت هاتنی

له خه یالی دا ،

دادگای دانا سو

وای له زیندانه وان ده برسی :

((چه تداوه ی بی ده چی ؟))

زیندانوان ، بی دهنگ و

شه شکه جهش دوو شه وهنده !

۵

کاتی باوک له زیندان تازاد ده کری ، نازانی کوره کانی گولله باران کراون .
له مائی ، هجی بی نالین ، زن و بووکه کان و نه وه کان رهش نابوشن . دایکی بیه
هتواش هتواش کب ده بی و ده م داده جه قیننی . رازو ده رده که ی ده دل دا ده هیللی و
رکابه ری خه م ده کا .

شه گه ر راز دوو مانگان له دل دا

بمینی

باو مه شخه له کان

گولتی شاگر

هه میشه له دللی بیا ودا به که شاوه بی ده هیلنه وه

به سووکه کانی ده گوت :

((له بهرام بهری دا فرمیک مه پښتن !

نه خوښه و هه وال ده توانی

له هیکرا ، سکوزی)) .

بیست و هښک سترازی ، هیجی دی نه ماسوو

هیجشی له ده ست نه ده هات :

کاتی نه وه کانی ماح ده کرد

بی ده کانی ، تا کرسی به روښ کا ،

هه رکاتی له ژووری به تنی ده ما وه

دهرگا کی له بهر خوی دا ده خست

خیکای کوره کانی ،

بهک به بهک رنک ده خست !

هالی ده گرتن و جاری دی دا بنده سان

چند ساعات ، هه ر شه وه کاری

خه یالی و بهریشان

ده سبسی رووه و خوړ ده کرده وه .

له یاتان ده یژمارد

هه موو ته خته کان

ناوی کوره کان

تا هفت جار ده یژمارد ،

بهک (شه نوره) ، دوو (شه ویدیو) ...

تا هفتیان ده یژمارد

شه گه ریش ده یژمارد ، ژماره

قهت و قهت هه ر ته وا و نه ده سوو .

کوره کانی زوړ تر سوون

هوت به هوت له ژووری

دا یکیش رو له کانی ده یژمارد

ده یخسته نک بهک و له بهر به کی دا ده نان .

ره شایی کوره کان

هزاران ... و ملیونان

چ گوشتا ریک جهنده خوین
چ گهردا ویکی مهن !

بیر له باری دایکی چروی به کان بکهنه وه . خو مندالنه کان له ههراجاننه ناکر درین ،
له قوولایی ده ریا وه راونا کرین . به راستی ههرا هیسک و بیست ما بووه . سینه ریک
بوو روو له کوزانه وه ، به سینه : دایکی حهفت کور کوزراو ! له دلنا دا ،
قوولایی کاره سات بیئون !

رۆژی ، کوژی ،
کله زۆر دووره وه هاتوو
له سهرا خوینان بیشته وه
به پروسائی ئاوه لا له سهرا گوئه گهنه کان

بایی چروی ، بو دلنا وه
بایکی زنه کهی ده کا ، بته ده ری :
ده لی : (جنوفا)
به بیکک هاتوو !

((ئه م کویره نیشانهی ئه وه به

مدرسی تی به ری
ئه کهر ته بان بی گرابا ، ده بانگوت :
کوربه کانتان زیندوون)) .

ئه م وتانه
سهه و دلی جنوفا بایان لیک هه لته کاند
له باو خه زمانان دا هاواری کرد :
((ئه وان کوربه کانتان کوستم !))

خه رب کوربان لی کوستین
له هه موو کنگه کان شیوهن بوو
ده بیسی له ئاسما وه ده باری
خوین و به فر ، سرووسکه و تریشقه

خوین و به فر ، له ئاسمان و زهوی دا
ههرا دره خنیک خا چیک بوو
گازی کوربه کاسی ده کرد ،
به ده گش خوینی هه لده ستاند

له گه ل شوه نی دایک
 نه وه و بوو که کان
 هه رایان کرده کیلگه وه
 دلنی خوئیانیان ده کیلا
 سه ره نحام ، سو مردووه کانیان
 له م دنیا شاه لایه دا ده گریان :
 گه م له سر خوخته کان
 لئغه یه ک بوو ، روئدک !

بایی جروی ، جاییه
 جاییه کی پر له به فر :
 مات ، جا وئک له نه وه کانی ده کاو
 کوره کانی به ز بسد وئتی ده سینتی

شم دهم کوستان
 ساری سبی بلند کردو کوتی :
 ((له گه ل کوری کوره کاسم
 زورتر له حاران ، به ره م دئین)) .

۷

جروی به کان جووتیارانی توانا سوون ، به بانی کاربان ده کرد ، ده یانگوت : ئیمه وا
 به تواناسن و شاشقی شازادی ، وجهه هوشیارانه گیاسیان فیدا کرد .

له گوره بایی مه رگ دا
 به رله وهی گیاسیان بسیرنه ریژندی گولله
 به دهستی به ز نحیره وه
 به کدیان ماج ده کردو ده گرتنه باوهش .

له گه ل ریژندی گولله
 (خالدو) هاواری کرد :
 (نامرین ! ، نامرین !)
 راستیشی کرد ، نه مردن .

سو مردووان ، مردوون
 سو زیندووان ، زیندوون

ساوه پرو شه شقیان ،

دیدى جبهانه .

له لای باسیان زیندوون

که نه وه د سالی خسته کوډ و

ده یانسینى هم موو دم

گه وره تر ده بن .

ته وان ، وه ختی سووستی دى

ده لى له بهرامه رى دا ، ده یانسینى

را زونیا زیان له گه ل ده کا

وه ک شمانداریک له گه ل بیا و جا کان

تاریک و روون ، که جارکی دی راده سى

سمنج و دیوار ناسی

نه ما مندا له کاسی له سو جه رگه ی کنگه وه ده سى

عه ر جهوتیان خه ریکن .

شاه ، له مالى ج ده رديکه !

عشتا گڼو به ريشانه (جنوقفا)

له سينه ی دا جهوت خه نخره و

خوښيش فيجقه ی دى ! .

***

ه هم جامه يه ، له کومه له شعری : (روایت زادبوم) ته رحه مہی کاظم فرهادی و

فرهاد خرمند) تهران ۱۳۶۶ ، وه رگيردرا وه .

هه و النامه ی کتیب

دوو خوزی

رمضان عسی

(۱)

خوزی شهه .. شهز
پیلدهک بامه
ژبیلند زئی
ب شهفتی خری
من قوچ ل کهفرا دابان
دگهل که لهکا چا فرهش
بههفرا دابان
نهکو شهز
شهه بامه
نهکو من .. هوسا
کهرب خواربا
زههر شهخواربا
کوفان زابان .. !

* * *

(۲)

خوزی شهز .. شهه
کهفراک بامه

ههوانامهی کتیب

بلا شہنرو
سہری شہیدہ کی
کور دینی
لہ سہر سینگے من
تہنا .. بی نشتی بایہ
نہ کو .. وہ
شہیدا جقین دابان
نہرہ شہ
مدنہ ہیلی
نہ کو .. شہنرو کہ شہز
کربامہ کیٹہ
لدور سہرہ کانیا شیلی
کربامہ بہر جان
باوہر بکن
دا بھہ
بلند ترین کیلی .. !!

۱۹۹۰/۱۲/۱۵

مہوا نامہ کی کتاب

یاداشتی مرۆقیکی ون

نووسی : یوسف مستهفا

وه رگپراسی : زیاد مولود

" بيشكهش به ههردوو

سجوله ، سازان و حهسان "

سازانه کهم ..

ئهی ئه و مناله سجوله بهی ههردوو ئهوی وهکو ئهستهره بهکی گز ، له نیوان بههک گهشتنی ههردوو بروکا مندا دهخهوی ، مینش به فرمسیکی گه ر م م ده تشوم و نوش ، به به نهج ناسک و تهنگه و ت باری به زانگه کام ده کهی .. ده لسی ده زانی بزانه کام کات و زه مان و تالیان به سه ر مندا کیشا وه و ... جا وه کاسیم دوو به نهج ره ن به رووی حهسانکی . ئی کراونه ته وه و سه رنجی تیزیان ده بره شوینیکی دووری به مهی ..

سازانه کهم ..

ئهی ئه و خوشه و بسته سچوو کهی به تاه وه نامه زرو تم ، که گه وه سووی و بیهگه بته ده مخه بته نا و بوخه ی باده کانه وه ؟! کاتی نیشانه و تابه ته بته دی کجیتی ده سه به سه ر جهسته تا ده گری ، وهکو کپوه سه به سه رزه کانی کوردستانه لیدی ، بان دارخورما برج سه وه کانی نا وه راست و باشوور ؟!

سازان ..

خوشم ده ویی ، خوشه و بسته که خوشه و بستی تری به دواره به به . تابه بهک وه کو زیران سه ره و لای تو له خویم ده ئالینی .. تابه زرو بیهک وهکو لافا و به ره و لای تو رامده پیجی .. ته نیاییم له م نامویه بی نر خه دا .. فاح ! خورگه له م ده ره ده ری و نامویه دا مانای ته نیاییت ده زانی ؟! وا ههست ده کهم کاتی له مه مکت دا ده برن ، دووریت له دا بکت و به یوه بته دی بچرانت له گه ل سا وایه تی ، ده بیته جو ری نامویی ئه م نامویه دووه م نامویه که مـ

به لکه زیرینه و تشک و پرشگی رهنگا و رهکی دلنشینه .. لهم گهردوونسه دا
هموو شتیکه و گهردوونیش له بهرامهر جوانی و زیساییدا دهسته و شهژنوسه

... سازان ..

چارکی دی بهردانت دهکهم ، له خوکه و گیانه بهدهکان دهتیاریم — زم ،
دیم و له کوزاندنه وهی تاگری نهخوسه که تفریات دهکهومو به هاوارته وه
دیم و بهره و حیسانی بههشت ، حیسانی بر له شادی و قاساس و بهخته وهری
له باوهشت دهکهم ... دوا ی شهه باوهر به به قهکام دهکی ؟!

گوتی : باوهرم به شعره ، به شوقه ،
به مهرگه

هم لهم رووه دروسته وهیه که باوهرم به
نه مری یه

دیژیک ده نووسم ، دنیا بهک ده نووسم ؛

من بوونم ههیه ، دنیا بوونی ههیه
رووباریک له نووکی شهنگوستی گچکه مه وه
هه لده قوولئی

شاسمان هفت جار ان شینه

شم پاکیه دیمان بهکه مین راستی ،

دوا خواستمه

ه یانینس ریتسوس ه

رازه کانم ده در کینم

ته رسلان بايز

يايزنكي زووسوو، هيشتا ديهاتنه كان وه كو يئويست خويان سازدو شامادهي وه رزي به فرو سهولنه بداني رستان نه كزديو، حله و خهران هر له گورتي دايوون، هونه وه هوارى كوينا نه كان شاهدان وه هيشتا نه گه راسوونه وه گوند و داوئى جياكان، چند به له هوارى سبي له م لاو شه ولاي شامانا به سدا سوون وه له ماوه به كي كورت دا نه كي گرت شه و دره گاني له پير، وه ك كارنكي هر گيز جا وه پروان نه كراو، به فرنگي بي شه دازه دايكردو، دهشت و دهري دئي كه ياني دايوشى .

دهنگ له دئي به دايوون، هونه وه هواره كان كه وتونه ته زير به فرو، چندين منال و شافرهت گيانان سيار دووه، سهرو مالآت قيريوون، شه گهر فرابان نه كه ون ، به گنگيان ده راز ناس ، به بيجه وانى راسردو، شه مجارهبان گه نحاني دئي كو سوونه وه ، سپاربان دا هر جزئي بي فرباي كوستانه كان بكه ون .

سيئده به كي ساردسوو، هواره دئي لوتكه گاني به ردا سوو، جلوره ي گوئنه بانه كان رووه و خوار كارنه بان كردسوو، شه ميش له بهر تروسكي چراكه خوئي به ست و تفهنگه كه ي به شانا كرد، چند نوردسي نان و پئخوري خسته توره كه كه ، به به له ولاخه كه ي ده ره شانا و جووه گوپه ياني ديارى كراوى دئي . نسو به عاتى نه بريد، گه نحاني دئي شه وانى له خويان راده ديت و شاماده سوون، به ك به دواي به ك كو سوونه وه ، دواي راوتزيكي كورت و به ريتي، هه مووبه دواي به كا به توله رنگا بيچا و بيجه كه ي بشتى دئي، به ووره و هيوابه كي به رز، به هه و رازه كه رووه و كوستان كه وتنه ري .

كاره ساته ميژوويه كان . وه ك قليمنكي تراژيدباي ترسناك به خه ياليا كوزه ري كرد :

پیش نه مانیش، سالنی زوو، له روژانی قاتی و قری و لئی قهومانا، باوونا بیران
چهن دین خار هر شهو توله ریگا به بیان گرتیووه بهر، به لام شینتا و شینستاش
هر ده پوئن و گه رانه وه بیان بو نیه. خه لکی دیش هر له جاوه روانی دان.

دوای پرینی گرده کهی بستی دئی، له دوولته کهی رووکاری شهو دیوا. به کاروانه
دیهاتیه کاتی تر گه بشتن. شهو انیش به همان نیاز به ره و لوتکه ههنگای به
به له و بی نامانسان هه لده ما. شه گهرچی شهوو هه موویان به بیاری کیووه که دا
سرپوئن و به سه ر ئاسوگه که دا به ره و کوشتانه کان هه لکشین. به لام له هه لئاردنی
ریگا به کانگیر به یوون، بگره به رووی به گیشا هه لشاخان، به مهش تووی به که مین
گرفتیاں خسته به ره ونی خوین. گهرچی هر کاروانه و به ته عیا ته کانی ددها
و هه ولئی ددها پیش شه وانی تر ریگا ته مهزلگا، به لام سختی و به هه ولته ندانی
ریگا که نه بده هشت هج کاسکیان له حفزی جوار جیوه به کی دیاری کرا و به ره و
بیشتر سپوات. هر چوئی بوو کاروان ههنگا و به ههنگا و هه وراره کهی به حی
ده هشت، له گه ل پرینی هر بیجکیش ووره بیان به ته و ترو له ئاسوگه که تریکتر
ده سووه و، زیاتر ده که وتنه تولایی دوئل و باوه شی هزار به هزاری جا که .
شهو روژه و شهوه شهنگوسته چو کهی هر ئاژوتیان، له سووی شه ودا دوای پاک
کرده وهی ده ورو به ری کاسه که له ئاژوتیان و جیلکه کانی له ریگا دا له گه ل خوین
هیا سوویان، ئاگرکی خوینان کرده و، خوینان باش گهرم کرده و دو جایان دشم
دانان و جایه کی بائسان حواردو شر هه به که و به ده وری ئاگره که له ته
جادرکی داخت و دوو دوو جوونه زهر به پیرک و لئی راکمان، به لام لسه
به زمانا تا به یانی جونهی ددانیاں ده هات. به گهر خاره خاره سورزا سن و
جاویان جووسته خه و.

تاریک و روونی به یانی لئی هه لسانه وه. به ره له نوی که وتنه وه ریگا، به شاش
روشتیکی باش له دوو ریانیگا ریکه ونی کاروانیکی ناموو، زور له خوینان مه زن
تریان کرده، بیشتر هیدی هیدی کاروانه دیهاتیه کانی ناوجه که به بی شه وهی به
خوینان بزاسن حله وی کاروانه کانی خوینان له ده ست ده رجوو، گهر خاران کاروانه
جوجه کان له به ره هه لگرتنه وهی چله داریکی ریگا، منت و تریان بکرده به، شه و
دوای تیکه لایو سوون له گه ل کاروانه گهروه که ورته بیان له ده م ده ره ده هات، گهر
خار خاره شریواریکی کاروانه که سیوتابه؛
- تم کاروانه به شمه نامویه، به ریگایه کی هه له دا ده مان سات، تم ریگایه
نامان گه به تیه ته مهزلگا .

شه وایه کی که لاه لاو شه و لا هر له خویه وه به لاقرتی بیی ده ووت؛
- توله م هه موو ریوارانه خاره زاو شاخه وانتری؟
هه موو کاروانه کانی شه و روژه، دوورو تریک به دوای به کا شریته بیان به ستا بوو

هواى ناوجهگهش ورده ورده دهگورا، هه وریکی سپی دوسدی جیاکانی گرت، له گهل هه ره ههنگاویکی کاروانه که دا هه وره کانش به همنی و بهی شه وه دهنگبان لیه بهیت با شتر ریزه کانی خوبان بهک ده خست و سکیان له تا ویرو ره وه زو سوکی دوله کان گیر ده کرد، له نیوه روی شه و روژه دا به خر کلو کلو له تا سمانا هیرشان بو بهر زهوی ده هینا، جار ناچارهش زریانکی جه قو تا نا گیزه نی به کلوی به فیره کان ده دا، شتر رسوارانی کاروانه که بهر بیی خوبان نه ده دیت، کار له وه دا نه ما بو له راستی و ناراستی ریگا که بیرسن، بویه کاروان بی شرا ده و به جوری جه واشه سوو بوو خوشان نه یان ده زانی رووه و ج چاره سوکی نادیار ده رون، قاچکیان به لای راست و شه و بتریان به لای جهب دا قری ده دا، له گهل هه ره ههنگا و هه لیبان کیشا ریگا که ی به ره ده میان در بوتر ده بو بویه، گیزه لوو که ی به خرو زریان وه ک دیوه به یه کی ناقولا سواری سکیان سوو سوو، هه نا به و هیوا ی لی برسوون، رسواره کان شتر ورده ورده به روازه سوون، هه زوو به شکیان قاچیان به دوا دا نه هات و له کاروانه که به خی مان شه وانفش که بیتنه بناری شاخه که ته کانبان به ره و تا سو ده دا.

شریخه به کی گه وره، رنوی به قری ده روازه رکه که ی به توزو گه رده لوولیکه وه به ره و داوین هه نا و حوله ی له کاروانه که به شه وانفش زووتر گه شتوونه ده ره وه که ده رباز سوون، شه وانفش که ما سوونه وه گه فته کارو له نا و جوون، دهنگ له دی و ناوجه که پیدا بوو:

— کاروانی شه مجارهش به هه مان شیوه، له هه مان بۆینی دیرینه به ده ردی کاروانه —
نهکانی پیشوو چوو،

شین و قور بیوان و واوه یلا له دی پیدا بوو، به لام کار له کار تراز سوو، هه ج شتیک دادی نه ده دان .

تا سو، کاتی چاوی کرده وه، له ژوو ریکی بچوکی نزم و شیداری تاریک له سه ره هه زالیک که وتسوو، دوو سی که سی ها و زمان، به لام نه دیتی و نه ناسی ده وریان دا بوو، نه بیده زانی چهن و سوچی له وینه، هیزی شه وه شی نه سوو بیرسی، چاوی به م لاهو به و لای خودا گیرا، بهیریکی بنمچی ژوو ره که ی کرد، له بیباوه کان ورد بووه وه، ههستی له خوی راگرت و بهک بهک شه ندا مانی جهسته ی خوی پشکنی، کوتری خه یالی چینه ی له روژه کانی را بردوو کردو تی گه یشت که کاری کراوه، چاوه کانی خسته وه سه ریهک و جهند فرمیسیکی بو لی قهوماوی کاروانه که و خوی هه لرشت .

ده ورو به ره که ی دلیان دایه وه

— روله ! بهرخی نیر بو بهر برینه .

— سوار له کاروانا ده گلی .

پیره ریش سپی به کهش سیکاره که ی له ده م کرده وه و له بهر خو ووتی:

- راسته هم کاروانه‌ش گلا، به‌لام ژیان خسات و کوشته، گلان و هلسانه‌وه به .
همیش توزه به‌کی لبوه هات، له‌دلی خویا به‌دووری ده‌بینی چاریکی تر کراوان
هدروا زوو بکه‌ویتته‌وه ریگا، خوشی هه‌لسیته‌وه سه‌ری، جار چاره‌ش دلنه‌وایی
خوی ده‌کرد:

- قه‌یدی چیه، هه‌زاران همن به‌قاچیک ده‌روئن!

له‌بر کسه‌یک‌له ده‌روونیه‌وه هه‌له‌ه‌ستا:

- خوسم پیش‌چهند روزیک به‌هه‌ردوو قاخی خوم ده‌رویشتم، جیم به‌سه‌ر هات .
سه‌ری هه‌لسری و رووی تی کردن:

- خومان به‌خومان کرد، به‌د مه‌خاس .

باش‌دوو روز له‌دی‌به‌کی دوور ته‌سیکی میلی‌بان سو هینا، ما‌وه‌به‌که‌ه قار و
سابون سۆی داشوری، دوا‌ی ئازاریکی زور سی گرتته‌وه، له‌کاتی ریکه‌ه‌ه‌وه‌ی
قیسقه‌کان لبوی خوی راده‌گرت و له‌ئازاره‌کانی که‌م ده‌سووه‌وه، دوا‌ی ئازاریکی
زور هینا به‌وه‌ه حیگای خوی سوی گرتته‌وه، بائشان چهند هیلکه‌به‌کی خسته‌ه
خامیک و به‌چهند به‌له‌قامشیک توند به‌جایه‌وه، خانه‌خوی و دانسته‌وانی
زوو ره‌که‌ی راسیارد:

- ته‌سی جل روز له‌سه‌ر گاری به‌ش‌ه‌خوی و نه‌جولی، دووه‌سه‌رس به‌هه‌ه ژیر
نکته‌که‌ی، خوشم هه‌ر ده روز چاریک به‌دانی ده‌که‌م .

ئاسۆ، سی ده‌سته‌لات، گزو مه‌لول راکشان و ئازاری هینده زور سوو، له‌که‌ل
بجوکترین جوله ده‌سورا به‌وه و له‌هوش خوی ده‌هه‌وه .

چهند روزیک به‌سه‌ر چوو، ئاسوی ره‌نگ زه‌رد و له‌س دا‌هه‌زرا و له‌دلی خویا سه‌ری
له‌وه ده‌کرده‌وه، ژیان گه‌لی شیوو هه‌روازی به‌ختی ته‌دایه، مروف له‌ه‌کاتی
گیان ساغی و توانای دا کیو له‌س دسی، به‌لام له‌ماری ناله‌ماری ولی قه‌ومان .
پشا له‌مه‌الیکی ساوا، سی ده‌سته‌لات و دل ناسکتر ده‌بیت، نا‌توانی بجوکترین
ئازاره‌زووه‌کانی خوی وه‌دی سنی، سو به‌ مروف له‌وکاتانه‌دا له‌ه‌موو کاتکی تر
زیاتر بیویستی به‌جا و دبیری و دی‌راگرتن و خزه‌تگوزاری هه‌به، جا و له‌ده‌رگا
نا‌تروکینی تاخمی، دوستی، ناسیای سینه‌ سه‌ردانی و له‌ده‌ردو ئازاره‌کانی
که‌م که‌ه‌وه، دلوفانی و دلنه‌وایی شه‌و روزانه وه‌کو نه‌ختی به‌ره‌رد تا
عمیام ره‌مانیکی زور شوینه‌واری هه‌ر ده‌بینی .

ئاسو له‌م ده‌ره‌به‌ده‌ری و غه‌ریسه‌دا له‌وه‌موو عه‌تف و دلنه‌وایی به‌سی به‌ش
سوو، ته‌نیا تروسکه‌یک، که‌چه ته‌سه‌ریکی که‌تم ره‌نگی چاوره‌شی به‌ژن و بالا‌مام
نا‌وه‌ندی که‌می له‌ره‌به‌لام دلوفانو ده‌م به‌هه‌کین و زمان شیرین سوو، جار
چاره له‌نوبه‌تی نان هینانا له‌سوزی خوی ده‌ئالاندو، ده‌رگای عه‌تفی ده‌روونی
خوی سو ئاواله ده‌کردو، له‌کوئیکی که‌رمی ده‌روونی خویا ده‌یلاوانده‌وه .

ئەو مېھرەيانىيە وەك شەنەي فېنكى شەمالى قزچەي نېوهرۆي گەر مە سېر بوو .
بو تەيانىكى هېلاک و پىشت کوما وەي ناوتەبارە گەنمىكى دەشتى (گەندىناوا) .
دېارە هەر گەسە بەدېدى تايىبەتى خۆي دەروانىيە سووکی هەلېزار دەي خەيالى
خۆي، ئەم تى روانىنەش لەبەكەك بو بەكېكى تر دەگوریت، ئەگەر ئەوان تەنیا
رەنگ و حورە گولیکيان لاجوان و بەسند بېت، ئەوا لەلای ئاسو هەموو رەنگ و
گولیک جوانى و تام و جېزى خۆي هەيە .

ئەو ئىوارە بەش وەکو زور بەي ئىوارە کانى تر، دە و روبرۆي چول بوو، ئاوارە يى
و سى دە ماخى درندە بەكى سامناک و چىنوکی لەناخ و هەستيا گېر کردبوو .
تەنیا جاوەر وانى ئىوارە نوبەتى (خامى ئازەرى) فېنکايەكى بە دەروونى
دە بەخشى، سوبە برزانیگى جاوہ کانى کردبوو، سېبە و نیشانى لەسېلەي دەرگا
کە گرتبوو، بەلام لە جاوہ روانيا جاوی کال بوو، وە، هەنا بە بەكى حەسرەت قامېزى
هەلکېشا و بېلوی جاوہ کانى قورس بوون .

گەر ما بەك لە هەسەي بەيدا بوو، بە زور بېلوی جاوہ کانى کردەو، بەرى سېي
بوو، ئاسمان بەك دەستى خستوو، سەر سو جاوانى و چاوی لە جاوانى نە
دە تر و کاند، دەربای بە بەكا **دەروانىيە** لاجووی مېھرەيانى ئەو جووتە جاوانە و وورەي
دەدایەو، نەرو، خەرىكە گولى هەيەي دەگەياند، سەي ئەو بە خۆي بزانی
لەناو ئەپولە کانى ئەو جاوانە گوم بوو، لە زېندانى تەلبەند کراوی دەرونيا
گېرما بەو، ئەویش بە نازو زەر دە خەنەكەو، لېو تەنكە کانى ترازاند؛
- ئەمرو چۆي؟! تەسب هاتە سەرت؟! . چۆي ووت؟، نە سووت کەي دەردە چیت و
دەگەر بېتەو؟ .

ئەمىر لە تى روانىنيا مەست و، قوفلى رازە بەنەبانە کەي خۆي بو کردەو .
- ئەو روزانەي ئېرىشە ئاسا خوت لەبىتى هەورە کانا حەشار دەدەي، بەزە برى
بەتخەي دەستەگانم مېلى بەعات دە جولىم، ئەوانم لى دەبېتە شەوى بەلدا .
ئەو روزانەش وەکو بروسکە دەردە کەو، سونى سوتکەو مېخەكى خەناو کەي
گەردەت مەستم دەکا، هەست بە ئاسودەي دەگەم .

سەر لەبەيانى تەسب هاتە سەرم، سى پەلە قامېشى دەرهینا، ووتى:

- دوو بەيانى دەردە چیت و، دەتوانى بگەر بېتەو .

ئەویش بە هەردوو دەست دەستى گوشى و، چەند فرمىسکىک بە سەر روومەتە گەنم
رەنگ بە کەي دا هاتە خوارەو، دەسما لىكى لەگېرفان دەرهینا و، لە نېوچاوانى
بەست و، دوا مالئا وایى لى کرد .

شاعیر... .

ناخی وه کوو سه ماوه ره کهی قولپ ده د ا

گوندی

لاماندا یو ناو بازاره تیجراوه که ، هر کومه له که سگ حفزکیان بسک
هینا بوو و کوانووی حوره مامه له به کیان هه لختسوو ، هر چونک سی
هه شامه ته که مان شه قار کردو که بختنه به رده م دوکانیک ، من خه ریکی به سفتک
کرین بووم . هه قاله که تم دوو سی ههنگاو له ولاتر وه ستا بوو ، سی به سفتک
که رامه وه لای . دوو سی ههنگای تر خپوه جوو ، ناوریکی دای و گوتی : بادوو
سی ده قه پشویک سده یو جایک خپونه وه به بیی گه مانده به ر سیلایی به که و .
باشان ده ریکی نایلوئی کرده وه و وه زوور که پشتر . سیش به دوایدا . .

زووریکی بچوک ، دوو سه کوی به بلوک و قور دروست کرا و له م به ر بو
نه و به ری من دوو دیواری لاجب و راستی له حیاتی کورسی و نه سکه میل
دریژ کراسونه وه و به چند پارچه کارتویک فهرش کراسوون . هه ربه که و
میزیکی دارینه و دریژیله ی باریک به دریژایی بان له به ر راکیش کراسوو ،
دیواره کاشی حوره ها وینه ی رهنگاورهنگ و بوسته ری حورا و حوریان له به ر
بووه دیار سوو دوو که ل ره گیایی شیواند سوو . له به ریتی له کونجی ده سته -
راستی ده رگا که سه کوبه کی تری به رزی جوارگوشه هه بوو ، سه ماوه ریک و خوانجه -
به کی بر سنیکان و قوتوویکی شه کرو بادی به که که ورده پاره ی تیدا سوو
له به ر دانرا سوو . خویشی ((جاجی)) به که فانیکی نابوو به ر قه راخی
سه کوه و پالی دابوو ، دیار سوو جاوه روانی جابخورانی ده کرد بجه ده ری
تا هی تر سینه زووری .

دوو به رداخ جای له پیش داناین ، نه نا به خیر هاتنی لی کردین .
گه نجکی سی و هندی سالان ، زراو که به کی بالا م ناوهندی . له قاقاری
چه ناگهی مووی سپی که وتبووه نیو ردینی .

دوو لوچ به هردوو لا روومتهی هاتبوونه خواری ، کورتهک و شلواریکسی
خاکی ، سی شووتک ، له بهری دابوو ، کلاو گوره بهکی قاوه بی عهجه مانیشی
نابوو بهر. جار نا جار ته میکی خهفت به سیمایدا ههله دکشا و بهنگسی
به چاوه کانی ده دا ...

پاکه تیکي جگه ره ی سومه ر ده رهینا و جگه ره بهکی بی کردو له وسه ری سه کوکهی
نزیک سه ماوه ره که روونشت . لوولاقی خسته سه ر بهک . تاویک بزافسی
نه کرد ، پاشان شانیشکی خسته سه ر جوکی و جهناگهی نابه ناو له بی دهستی
راستی و بهنجه ی له سیمله تنک و زراوه کانی وه رده هینا ، جار حاریش بهنجه -
بهکی ده که یانده لاجانگی و بی ده خوراند. ده گوت له گهل میشکدا که وتسوه
گیرمه بهک ... چاوی بریسووه خالیک ، له هیکرا ههلسا و دهستی برده گیرفان و
قله سیکي سی قهباخی ده رهینا و پشتی له شیمه کردو خوی چه مانده وه سه ر شه
سه کوکهی سه ماوه ره که ی له سه ر سوو و ، خه ریکي نووسین سوو .

له و ده می سی کهس وه ژووور کهوتن ، له گهل سلاو کردن به کیکیان سه کوکویه -
کی کردو گوتی ، ده لپی روی فانگ ده دن ! هه رسیکیان له سه ر امه رمان
روونشتن شاوریکي داسی ، به لام خهرا سه رنجی خوی راکیشی سه ر کاخه ره که ی
کرد . پاشان قهله مه که ی نابه سه ر سه کوکوه سی هج دا وابهک ، سی بهردا خ
جای له گهل به خه رهینانیا ن خسته سه ر ده هینان و زوو گه رانه وه لای کاغزه ز و
قله مه که ی . دیار سوو له ((حسابات)) ه که ی سووه وه قهله مه که ی خسته
گیرفان و بهک دوو ههنگاوی به ره و ده رگا که ره سا ، تاویک وه ستا ؟ چوووه
ده ره وه . شه وه بنده ی دوو ده قه گیرمه سوو هاته وه ژوووو سی شه وه ی له هه ج
کامیکیان رامسی له سه ر خویه وه گوتی: یا سا !! ... شاری سی یا سا ... یا سا به کی
سه ره ! وه ره به قاچاخ فروش ج شهلین و کریاریش بگرن ؟!

قه دا لوی باژیری بکهفت

وه کو خانی ... وه کو مزگهفت

وه کو کولان ..

شوتیل و خان

خر قله سن

وه کو مروف

ب فیتیا بین و ب فیتیا بجن

نان و نانالی ب ته شقه له سن.

دوو سی قسه ی تری له م بابه تانه فری دا . دوو که لی نه رازیبوونیا ن لی
هه لده ستا ، هه ستم کرد ناخی وولانیکي سی سنووری ((یاخی سوونه)) قسه کانی شی
له گهل کارو سه رو سیمای ناته با سوون . ویستم بیدوینم به لام له و ده می

چوار پینج کھسی تر وه ژوور کهوتن و شیمهش ههستاین - ههقی جاخواردنه که -
 مان دایی . دهستی خسته بادییه که و ههندی ورده پارهی وه رگرت ، له وکاتهی
 خهریکی ههژماردن بوو ، له من راما و دیتی جاوم بریووته کاغزه که - ههقی ،
 دهستیکی بو دریز کردو به زه به که وه نایه دهستم و برسی : شیعری دوستی ؟
 منیش ههز به خهنده وه وه لام دایه وه : نه خیر ! به خشان دوستم !
 بیکهتی و گوئی : که واته لیک نزیکیمن .
 که هاتینه دهره وه . له هه مقاله کم برسی : ثم براده ره کی به ؟
 گوئی : ناشنا به تيم له گه دا نی به ، به لام دهزانم ره مهزان به - ههقی
 شاعیره .

هه و القمهلی کیتب
 ۱۰ بۆرگه اوغداکی
 به کیتی نووسه راجه کوردستان
 شماره - ۵۹ -

به هاتینه ،
 هه و ره و نه ندهستی نووسه

نووسپینی : خه و خه
 به کیتی : سه ره

بوکوزانه وه م... چهند سه ده یهک بن دهنگی

هوشهنگ

نبوه شهوی سه ری سالان...

بست بهستی شم جیهانه، نوو له ملیونان بهستی شم ده کهن، سه داو دهنگی
چهلنه ریزان، سه ماگردان.. هه شه رین و گلویی زهردو.. سوور.. سهوز، هۆل به هۆل
مالئاوایی له تراژیدیای سالی لاران ده کهن. عاشقان.. دۆستان، هم وه تهمان
.. هه تاگره له ئاوارهی و نامۆ شهو شهیدا، له وولانی خوئن و چهرم و پروو
دامالئینیدا، دهست ده خه نه گهردهی لواندی به کترو ((ماج)) بنی نایهت.
ساده نوئی .. قاقای پر به قورگی شادیه رو به لاران تیکه له به ئاوازی سئی مه ترسی و
چاودیری ده سئی! بفره و به رمیزی رازاوه له زیندانیدا جیهانگی ئازاد
ده خو لئینی و تهلقی تهرمی سالی کۆن به گهت زمانی.. به هموو سئوازی
ده درئی و شتر به عهت و به رین له کۆت و تهلقی سالی بار ده کرت و سال
ده بیته ((گۆر هه لگهی)) سال .

تاسه حه ر بهر هه لئینی، به رمی مهستان، سئی گله بی و زوئر سوون و سئی زاری،
به رکرده و به رگهشی شه و شهون و به رمای بهخت و دژوارو شهخته ته زئینی
هه وای کلێسه و شار، ده بیته بیخه فی گهرمی سال گۆرس و کهس له کهس
ناره سئی و هه رچی کای و کۆن و حسابه ده خه رته بهت گۆتجه ماسی پر سووی
گۆلی سئی سنور .

به لئ شهوی تازه .. به رئی کردنی زان و به زاره بی و ئیش و ئازاره کسان
ده کرتته بهیره وی بیا ده کراوی هه موو دلئ .. بهو شهوه ده گوترئ ((شهوی
مرو ئایه تی))... ((شهوی ماف))... ((ئازادی ... ئاشتی)) .. شتر وورده
وورده شه فق ده ست له ملی هوشیار سوونه وهی ئازیزان ده کات و هه ره شه شه
به رجه می ویزدانی ئازادی و ئاشتی خوازانه ی ((مه سیح)) .. ئای جه نده

به رزی .. چند پیروژو ره سنی ئهی ((نازادی)) .. هتا شه گهر نه سها
بو یهک شه ویش بیت .

* * *

نیو سده یه ...

له هه مان شه و جوړه شه وانهدا ، بو من .. منی له بادکراوی بی سر زه مینسی
سه ستوور دار و گورگه لوقی کراو .. منی کوردی بی شه و روژ .. بی شه و
شاهنگی سر سال ، منی ته له ته قنهری شه ریکی ((هشت ساله)) .. شه ریکی
تری بهنجا ساله .. بو کروژیکم لی ده چی له ((چیرنوبیل)) ره شه داگه پراوتره .
له هه مان شه و جوړه شه وانهدا ، بو من ... م ... ن ... ی ... کوردستانی !
دیواری خوین مه یووی سر سور ناهزی و دوژمنی بی ره گی نه سها — راوی
((ناسوبیل)) ی مالا م نوقل و شه کراو به راتی بی نه (بو یه شه ویش
فریادی تووره سی لی بووه ته شاهنگ و گوراسی سری سال و ده زانی عاشقی
چین ! نیو سده یه .. له هزاران شهو ..

وهک بیره دار گوژی رامده ژین ... هه موو سالی .. سه روینی هه موو سالی
به هار ، هاوس ... بائیز .. به تان وهکو لووله نامیشی ده مه گنن ... له
هر جهی .. هر سر سالی ، هه و ناهمی موو پر به رگ و پشه ی دا کو تراومدا ده وه شن و که چی
ته ورکی جوارده می موو پر به رگ و پشه ی دا کو تراومدا ده وه شن و که چی
هشتا دلی زیندوومو له دووریشدا .. له بی باوکی و هزاری و سی که سیشدا
مه رجه کاسی عشقی خاک و خوئی عشق نام مریش ...
بو نه ناچار ... سر ی سالم ، سر ی جهی ((هه له سحه)) بی .. روژو شه و ی
شاهنگ و سها و هه له به ریم بن بر کردی ((کیمیا)) و ((خه رده ل)) و
((شخته)) بی .

* * *

به لام ... شه و ی سر ی شه سال ..

روو لهو حبه نه سجووک و به رته نگه ده که مو کرمی دلم له هون به هونلی
شاهنگیزان دا ده گترم و بیان ده لیم — به ریزان .. شه سال هزار عومری
گوران و هه وری باراساوم به چاوی خه لکاسی تره وه سینی ، که چی روژه لاتیکی
بی دادو فریاد نه هاته دی ، که س به تیله چاوشکی پر له مه لوه سه پری
شکو مه ندی به کردم ، نه به ((رهش)) بان ناساندمو نه به ((سبی)) بشان
هه لیزارتم ...

وهک مرواریتیکی ... سر ی شه سال ..

هتا ویک له دوور ، که متیک نه ریکی سر ستوری من سر ی هه لئنا و به به نه
زیرینه کاسی ته رمی ((جهگی سارد)) ی ناشت .. که چی هشتا به سر که رده نی

باریکی منهوه ((شهړه جھقو)) به .
جهژنی شمسال ..

بهوه شاد بووم ، زهړده خهني ((پيروستروژيكا)) دهستی کبې و بې دهنگی
خسته نېو ههناوې سووتاوی من و دهزوی ثارهزووه کانهی هه ل جنیه وه ، سړی
نه ما ... دیواری ((برلین)) رما ... ((مانديلا)) ش تازاد کرا ... سو
تهرازوو هاوسهنگش ، منیش بهقده مردووه هه میسه زیندووه کانی ((شوکته به -
را)) و ((دوان یوان تو)) ، دلی زیندووم له ((دایان)) و ((دولی سماقولی)) و
((شیخ وه سان)) و ((بالیان)) و ((بازی)) دا ژیر خاک کردووه و بهره سالان
جهژنه پيروژه و دهسته گول و که ژاوهی تهراوه یان سو ریز دهکهم ..
له جهژنی سال گوژینی شمهاره شدا ..

لیم بې دهنگ و ماتن ... نه خیر ... نه لکو تازه بهرمهستی نه خسهی ووردتر
کردنه وه من و سایانه وی شه و چوار جیابه ش پرمی و موری دهست کردی
سوری شهخته تهزین سرته وه و بهر زه میسی دیرینی منیش بیته وولات ..
وولاتکی بې تهرمو خوئن .. وولاتکی ((زهینه فون)) بهزین .. وولاتکی
به شاتیانهی ((هاوس)) و هاوسهرد و زه من یارنیز له دایک بیته . جهنده -
خوشه .. شهگه ته مه نی شمالي دها توومان ..

((شاهنامه)) ی کوردیک .. کوردستانک ، وهکو به رجاوهی کانیایوی ((خوری
زینده)) ته من به خشی هه نا هه نایه ی تله کلان بې .. جهندین ساله ..
له جهندین جهژنی له دایک بوون و بهری بیال دا ..
وهکو شه منک .. دووشه م .. سه د .. هزار .. بیته و بیته ملتون شه م خوم
داده گیرستم و سو شاهنگ گبران جاوه روا تم قوی کوژانه وهی نوی بوونه وه م
لی نکرې .. که چی .. داخ گران زور به حیا .. به بیته تی کردن و پرو وهر -
گبران ... جهند سه ده بهک بهک به دوا بهک لیم بې دهنگ و کب و ماتن ..
هه قه بلیم .. شهی به ریزان .. :-

سوچ سو کوژاننده وهی شه می له دایک سوونی
نیو و بهری سالان سه ده بهک لیم بې دهنگ و
سرو ماتن .

ورمی

۱۹۹۱/ ۱/ ۱

ئاوارەیی

رنکار ئەحمەد

چاران کە دەستتە ئال دەسوو، سەرداسی ئەم خزم یا ئەو سزادەرت دەکرد، باغود دەجووێتە گازینۆنگ و ئەو جەند کاژنرەتە سەر دەبرد. بەلام لێرە دەلێی داری ئاقانە، ئەو کە ئۆنی خزمشی لێتوێی، شکی نابەیت. ئەو مەندەت هات و جۆی ئەو جەند شوێنە کردووە، کە ئۆی دەلێن مائە سزادەرو ئاسنا، ئیتر ئاوی قاجت و شکی کردووە و لەرۆد نابەیت، بەم زووانە روویان تی بگە، ئەمڕۆ، وەک رۆژانی رابردوو سەر شکی ئۆ سزادەرت، بەلام هێندە دەکەیت هەنگاوە کانت بۆ دەستەمۆ ئاکرێت، خێرا رۆستت بێتوێ دیاردە ئۆ، ئەو جەند سائەتی کە لە (کیتو) یسوویت، کارێکی سەپەلە و خێرا هەسوانە، بەتۆیان دەسپارد. جاری واهبوو، ئەوانی دیکە دەکەوتتە مقۆ مقۆ:

((- دیارە هەر ئەو جێگەیی متمانە!))

+ قەت ئەم دەزانی لێرەش حیاوازی هەبە !!

x چاکی لێ دەزانی، ماستا و..... !!

* ئەگەر باوەر بە ئێمە ناکەن، ئەدی ئەو... درانەمان لە جی؟!))

تۆش کە گوێت لەوانە دەسوو، بە دەست خۆت نەبوو، سوور هەلنە گەرا بێت و دەکەوتیە پرتە و بۆلە، هەندێ جارێش وا توو پرە دەبوویت، سوێندت دەخوارد ئەنجامی نە دەیت. بەلام فەرماندە، هەر زوو ساردی دەکردیتەو و بە ئەوانی دیکەشی دەگوت:

+ مانای وانێیە کە تەنیا ئەو جێگەیی متمانە بەو ئێتوێش هیچ!، حەز ناکەم بەم شیۆیە بێر بکەنەو، بەلام وەک خۆشتان دەزانن، لەرێ و بانان ماندوو نایێ و نازانێ هێدی رۆبێشتن جیە !! دەلێی ئاوی لەس پێیدا گەراو، هەر وەک ئەو خۆشەزۆکە سێبە کە سەرە و دوتراو.

شهوكات شهوانيش له قاقاي بيگه نسيان دهد او ته مي گومانيان دهره ويهوه .
 شهسپوش ، ههر ده لئي کارئكي گرنگت يي ده سيتردرئ ، له نيو شه وئاپوره يدا
 گورج و بهله ز هنگاو هه لده گريت و قاچه کانت به به کتري راناگن ، به
 ماوه به کي کورت شه سرو شه و سهری بازار ليکده ده يت ، دوايي به کپراست يو
 پارک ، شه و بش ده پيويت ، له و شه وه شوقره ناگريت و ناسره ويت ، به به سرت
 ديته وه : ((باغه کاني دهورو سهری شاره شويني باشن يو کات به سر بردن)) .
 شه وسا حله وي هنگاوت وه رده سوريني و له نزيکترين باغ خوت ده دوزيته وه .
 باغ له هه وارئكي کشومات ده جي ، زور به ي داره کان ، باه ته واپوي کنجسي
 خويان دارسووه ، با خه ربيکي رووت سوونه وه . زه وي خوئي به گه لاي وه ريو
 داپوشوه . ختيه ي گه لاي ژئر قاچه کانت سه مفوني ي دنيا ئي ديکته يو لي
 ده دن . سهرنج له و گه لايانه گير ده کيت که ناريانه ده ست له ژيان شوئن و
 سهره و خوار سته وه . قه دي دارئک ده هه ژي نيت ، سده بان گه لاي ، به تالو و که و
 هه لده او مالشا واپوي ده کن و داده بارئن . ناراني ناوه خت ويکت ديته وه و
 سوچرکئي پر سام ده ت تاسئي و ده تگه رتته وه يو دووسال له مه وه ر ،
 [له گه ل چند ها ورئ به کت له شه سه گه رئي ليو تکه به ک به چاوي زه ق ستره تل
 گرتووه و درو تنه ي شه و بيگورانه ده کن کده باه وي سه گه ره که تان لي
 ستنه وه ، سويه تده رئي باش شه قاقاره ده بنژن ، دواي هات وها وارئي
 له راده سهر ، هه مو شئي ده گه رتته وه يو دوخي جاراني خوئي . شتوهش
 هه لده سه وه ، گوئي هه لده خن ، به لام کب و نا موشي ليو تکه و قه ديال و
 به تاه که داده يوشي . چند خوله کي ديکته له سهر به ک کو ده سته وه ، شه وسا
 له ناکا و به له هه ورئي چکن ناسمان راده داو تووي مهرگ ده بارئسي و ..
 ده بارئسي ، ههر شهوکاته زه وي له ژئر بختانه وه دره ده کا و ده کشتته وه ،
 تا له درگه زي سنووران ها و ديوتان ده کا و له م شا واره يي به دا ده تان جيئي] .
 ههر چند ده توئن ناراني زيندوو کردنه وي شه و سره وه ربه چند ده خايه ني ،
 به لام له ير له گه ل ده نكي ختيه به ک راده جه نيت ، شا ورئک ده ده يتته وه ، زه لامئي
 جوار تانه ، هئي هئي گه وره تر خوئي ده نويني و يو لاي تو هه لده کشي ، توئن
 ده ست به روئيشن ده کيت ، باش چند جرکه به ک ، شا ورئک ده ده يتته وه .. ده بيني
 شه و بش له سهر خو هنگاو ده ني و به دواته وه به . هنگاو و کانت گه وره تر ده که ي
 ، زوري بي نا چيت شا ورئي ديکته ده ده يتته وه ، ده بيني هنگاو و کانتسي
 گه وره تر کردووه و چند شه قايکي ماوه سگاتئ . زور له خوت ده که يت سناسي
 ، دواي چند شه يولي سبرو که ي خيرا ، وه سرت ديته وه ، شهوکاته ي که تو له
 پارک پيا به ت ده کرد ، شهوت که و ته به رچا و که له سهر کورسي به ک دانيشتوو .
 شه گه رجي تو هه ستت يي نه کرده به لام به ديقت هنگاو و کاني توئي خستوو

زیرجا و دیری ، که چی تو رانده و ستایت و دریزه ت به رویشنی خوت دده دا .
 گوی تو دهنگی پی هله ده خیت . . نریک و نریکتر ده پیته وه ، دلست دا
 ده خوربی ، که چی تاور ناده پیته وه و له خوته وه همت به شله ژان ده که پیست .
 بانگ ده کا . . خوت که یز ده که پیست . حاریکی دیکه : (له گهل تومه ، سورانا وه ستیت
 ؟!) ، به لام دیسان وه رامی ناده پیته وه و قاچه کانت له سر رویشتن سوورتر
 دهن میر له زور شت ده که پیته وه ، له بیر شالوه ته زوو چه مخاچه لیده دات و
 توش خیرا ده ست تو بهر پشتینه که ت ده پیست ، له و کاته دا گه رده لولوی خیال
 هلمت دینی و گرت دده دا .

[شیواری روژیکی ده پاییز له مه وه بهر ، ده مانچه که ت خسته بهر پشتین و
 به سازی شه خاندانی شه و کارهی که پیست سیر درابوو ، له مال وه دهر که وتی .
 هینتا چند هنگا و تکت مابوو بگه پیته بهر شه قامه که ، دهنگی وه بخر خستی
 ترومیلتیک خرابه یازهی گویتته وه . تاور تکت دایه وه ، سیله ی جاوت له سر
 تمه ره به کی گی شلی سوور گیر سایه وه . شه گهر چی وه کو روژانی دی قاسایی
 نه سوویت و ده وایه له شه ری خوت ه لویتنه ت بگردایه و گویت سو تری به ی
 دلی خوت ه لختایه ، به لام نازام بو هه روا سووکه جاوتکت پیا خشان دو
 به له کامر ای دیدت و هر گپرا که له شه قامه که ده راز سوویت ، بنیت به
 شه بیایی به ته که وه ره ت ده پی ، به لام دیسان بنوانه ت سو به کردوو به هیچت
 هله گرت . هینتا چند مه تریک مابوو بگه پیته شه و شونه ی که ده وایه
 له وی جا وه روایی ها و ری شه که ت بگه پیست ، سیلین دوو ترومیلت لنگیان دا وه و
 شه ناوه بوته تیک رزاسکی شه و تو که به سه ری دباره و نه نی . بوته
 راه ستان له نیو شه و تابوره به به به ست نه زانی و هنواش هینواش به
 بنجه وایه تیراسای شه قامه که که ونه هنگا و هله گرت . چند هنگا و تکت
 دوور که ونه وه ، دیمه نی گی شله سووره که جا وه کانی شه له ق کردیت به لام
 شه و چاره بان لئخوره که ی حامه کانی پاک ده کرده وه و ماژوره که شی زور به هینواشی
 کاری ده کردو دهنگیکی نزمی لیته ده هات . دلست دا خوریا ، به لام دیسان وه
 بابه خکی شه و تو ت پی نه دا و پی پسانه وه دریزه ت به رویشنی خوت دا و
 قده ریکی دیکه شه ره ت سوویت ، شه و سا ه لویتنه پیه کت کردو به ریته وه
 شه به ری شه قامه که . له ناخی دلته وه جهرت ده کرد ، چی زووتره ها وریکست
 وه دیار بگه ویت و توش به ته وای له و شوته دوور بگه ویتته وه . له نیو
 لیکدانه وه ی شه و جزو قاره زووانه ت دا سوویت که تیلهی جاوتکت له ده روازه ی
 سو و برزانت ها و دیو کردو به ریکی ده سته چه پی خوت کردو جاوت له سر
 گی شله سووره که گیر سایه وه . شه و چاره بان له قولایی ده روونه وه زهنگی
 دلست زور به توندی زرنگایه وه و بو بگه مین جار به ره ده زووی گومانیت

ده و نامه
 کیشتر

بدهستهوه گرت (دهئیی له سۆراحی من دانهئیت ...!) . دوایی وه ک بئیی
 بهشیمان بوستهوه ، بهشتتیی کردو زێرداگه پراست . جگره زیمتری کارێره کهت
 جهت . جولی دیکه ی خوارده وه و تۆش جهت شهقاوی دیکه زێرداگه پراست . شه کهرچی
 به بارێر دوه ههنگاوت ههنگه گرت و وینه ی لێخوره کهت دههنا به وه بهر بهر ده ی
 بسن . له ساکا و سۆ جارێکی دیکه شگی ئێله سووره که جاوه کاسی لێ زیت
 کرد به وه . له شه که و ره که ی وه ک جزووی زهر کهت به ک جزا به سۆ جا و استه وه .
 به لām شه و خاره ههسووه شه م بهری به قامه و سۆسته که ی هه لدراسه سووه و
 ل خوره که سی بهری به هه ردا خۆر کرد سووه وه وه ده بیسی شه وه رده دا . شه وه
 باره مان سانه راوکی ، ده زووی گومانت سوندر هه لو بترسی و به نه سیاسی
 دزه کهت سۆ کردو خۆ خراشه ناوه سی شه و گۆلانه تێگه ره ی که رنگ
 هه شه وه سۆ سانی سار . که له بهر زێسی سانی سار ده ر سار سوویت ، به شووب
 هه شه وه خرو شه سووه تر سوویت . و سۆ بهر سۆ ساج و سۆ ساج سۆیی
 هه ل سۆت . به لām ددکی شه و سۆیی که که لآ وه رسوه کاسی به خا وارو سالیسه
 شه سوو . کوشکه کاسی پێ فو لاج کردیت . نا و پرکت دان وه . ره لāmکی جوار
 سانی که شه کهت به هه سناوی شه و ان وه سوو . سزا که کات به ک دوو خا سار
 سانه کاسان له به کتر خا ساد ، شه و سۆ سانی سازه ی سلیله ی جا وه کات تر او ان
 به سوو و کرا شه وه . نا سته وه ، ل سۆری کێ ئێله سووره که سوو . شه و کات
 به وه واوی دلسا سوویت که له سۆراحی نو دا به . بهر ته ده ر سار سوون کرد وه
 به لām کاسی هه کات به کات گه و ره تر کرد ، سانی کردیت . جۆ لایی که پر کرد

هه و نه ناوه ی
 کوشکه کاسی

شه و سانی به سووره سی به وه تیی خوریت :
 (نه گه ل سۆنه ، سۆ رانا وه سۆتیت ؟!) .

که سووکی به نه کت گه به شه بهر ده مانجه که ، شاکه ک سوویت و ک لآ
 رۆزه ی دلت شه ککی گه رمی به ره لدا] .

که ده سانه بهر بهشتنه کهت ده گه تریت ، هه نانه سارد ده سوت ، شه کهرچی
 سانه پێ جۆت به سینه ده ست فه ده ر . به لām به راده کهت و به ده شه و ئی سۆسی
 هه لاس ساره راست . سرباری به کلاکه ره وه وه رده گه ریت و به لیش ده ده سته (شه کهر
 به جیگه پنه سۆیی ، ده سۆی باریزگاری له خۆم بکه م .. ده سۆی له نا و ره سی و
 سۆنندا ره بهری له گه ل چاره نوویدا بکه م و خۆم به ده م به ده سته وه) .
 شه و سانی سووکه نا و پرکت ده ده سته وه .

- خه لکی شه و دیوی ، واسی به ؟! -

کاسرا وات سۆی ده لئیت . تۆش وه لاسی ده ده سته وه ..

+ به ئی ...!

- سه حل و نه رگما دياربوو .

نه رسا قهده رنک دوش داده ميني و ، ليوه کاسي ده کرؤزي ، دراپسي وهک
نه وارنکي بجر بجر ديتنه گؤ :

- نه .. که .. رووم .. جي .. له .. رووم .. نا .. به .. نه .. لا .. م .. کر .. ئي .. دل ..
من .. سو .. ده .. که .. به .. وه ..

درنسي دو ، له گهل شو ماشنه زلانهي که نه فهر ده کوار سه ده ، هاتم سز
شيره ، نه گهم حاره رتم ده که ديتنه شيره . کاسي ديا نارنگ داها ت ، و ستم
سه خدرنگ سکتم ، جاوه کاسم ليکنا ، جا نارام جاوم جوو بووه خهز ، سان
هتسا هدر گورنگه خه سووم ! ، که شسوي ماشنه که نه کاسکي بيئاس .
جاوه کاسم دا گرتنه وه ، سه ره سه ري نه ياسي که شينه شيره ، سه لاه ج که شيني
!! نه جا سا گهم ماسور ، نه کرفاسم . شسما به سونم ، شيره نه سه سوو شيره
سه ساره ده کرؤ ، شير ستم نه ها .. و .. کا .. ري .. تو .. جه .. به !

شيوه نه جووتنه ده که دونه ههنگاو ههنگرس و ، ورد ورد ده دورن ، سه لاه
سه کاس کؤنا ناس و هي نيکه سه دواي حواسه وه بدلکنن ده کسن ، سه روا
سه کاس سه ماشه وه سه ساره که ده کسن و ، درنيزه درنيزه ده سه وه ،
ک شوار سه دايي وه که دور ساره سو زووره که ده سه په سه وه .

۱۹۶۵/۵

هه وه انامهي کتیب

تدلياك

حه كيم مئالاح

هەر كه له دووره وه بيشم سه رحي بوخوي كيش كردم ، بس نه وه ي چاوي لس كه لايكه م به ره و رووي روشتم .. گه شتمه به رده بس ، زور به وردى كه وتمه سه بيرگردنى .

« ته مئى له (٧٤) سال تير مندوو ، بالاي كورت و لاواز له توى تى تى جلى چلكن و پلكن تا .. ريشكى سى كه نه لاسه ، تالى كورى تيا به دى نه كرا .. ده ، و جاوى چرچ و لوج و خوربدوو .. چەند پە لە بە كى توله لوت به راي كه ي ته نيوو .. نوگه لس جگه ره له ريكى هه ر دوو كونه لووتى زه ر د كړديو *

ئینجا كه وتمه پشتيه وه بو كه به ي چاودبرى هه موو بهاس و كه وتيشى كه م ، چونكه شه و روزانه له بىرى نووسينى كورته خيرو كينا بووم به ناوتيشانى (خویشى ماء بارام وون تايى) . بو كه سىكى وه ها شه گرام كه وه خى - مام بارام - پاله وانى چيروكه كه ي لس ده رينيم . هيدى هيدى شويى پييم هه لگرت و كه وتمه به رنجدانى .

نه وه ده رچوو كه من ويستم . دلام له وه نه چين شه م بس كه س بيت ، " نام بارام هه ر كه له ر كيشه ي زه وه كه ي پشت جوگه خويناى كرده كاسه ، به كسه ر چەند لاويك له كور و كوره زاو كچه زا سه نگرى توله سه نده وه بيان گرت . "

شه م دياره هه ر به همهن شك شه ات .. بويه له گه رانه وه كه پيدا هه ر كه نيك شه بينى كه شيوه ي له خه لكى ناوچه ي خويان بكات لسى شه پيرسى :

- تەرى باوانه كه م .. كوريكى جوان خاسى بالابه رزى چاوشينت له م نه ورو به ره دانه ديوه .. ناوى به همهن بى .. به همهن .

كه سه كه ش بى نه وه ي حسانيك بو كه كه ي بكات ، يا لاي لسى نه شه كرده وه يا به لالوتيكه وه شه بووت ؟ نه ، .

چەند هه نگا وىكى تر روشتم دياروو ماندوو بوون زورى بوهينا .. بويه خوى كوتا بو كه نارى جاده كه .

ته م بی هیزیه ی له مام بارام نه نه چوو . " نه ویش نه گرجی هه مان ته مه نی هه بوو به لام نه وه نده ی وزه له بهر نه بریبوو . نه و روژه ی خیلنی عه ولانده م شر له بهری مزگه وئا کردیانه فه رته نه ، نه و وه کو گنجی هه ره شه ی نه کرد و په لاماری نه دا . شه ویش که ساردیان کرده وه هه لیان بو هه لکه وت . "

که دوا هه نگاوی گه شته که ناری جاده که پائی دا به دیواره که وه و دانیشته . چهنده هه ناسه یه که که سه رسنگیان قورس کردبوو دایه وه ، شینجا ده سستی برد کیسه وسه بیله که یله بهر پشتوینه که ی کرده وه و له سه ر رانی داینا ، پیش نه وه ی جگه ره یه که بپنجیت وه هه رد ووده سستی بهر ز کرده وه و له گه لیدا سه ری بو ئاسمان هه لبری و نه راندی :

- پیرخدری شاهو قه رزاری فاتحیات نیم به و کوره شادم که یته وه .. ئای .. ئای ئای به همن گیان چیت پی کردم .. چون به تیخی ته م دوریه جهرگم شه قارنه که ی ... وه یسی قه رنه ی هانام وه لات وه بهر مه وه نه ماوه .

به و کروزانه وه یه نه وه نده ی تر به زه یی جولاندم ، خه ریک بوو به ته نیشته وه دانیشم بو نه وه ی هه ندی له خه مه که ی له گه لدا به ش که م ، به لام نه مکرد و ههروام به چاک زانی که جارئ سه رنجی بده م و گوئی ی لی بگرم تا بزانه به ره و کوی نه چی .

گیروگرفته که ی ته م له وه ی مام بارام گه وره تره . " نه و .. پارچه زه ویه کی بچکوله بوو به دهم جوگه که یه وه ، جوگه له که ی ته نگ کردبوو و چهنده به ره زیکی تیا ناشتوو ، خیلنی عه ولانده م شر به وه رازی نه بوون و ره زه کانیاان هه لکه کردبوو ، له سه ر نه وه ماوه یه که بوو به کیشه یان ،

خه لکی دهم سپی و مه لای ئاوا یی که وتنه به یینه وه به لام بویان چاره سه رنه کرا ، چونکه مام بارام چهنده بنیکی تری ناشته وه و ههروه ها کونه قلیشکیکی که له به ینا بوو هه لیدا یه وه . " که جگه ره که ی پینچایه وه به تاسه وه که وته مژلیدانی .. ته ت ووت حه زبه وه ته کادوکه له که ی بچی به سه روچاویا .. یا هه ناسه ی نه وه نده به تین نه بوو هه لیدا و له خوی دوور خاته وه .

هه نگاوی دوور به ته نیشته وه وه ک نره خت له جی ی خوم داچه قییوم ، هه سه رنجم نه دا و خه یال له میشکما خولی نه خوارد ، جوله م لی برابوو ، ته نه اته وه نه بی که په نجه بهرانه م نه هینا به سمیلما و تالیکم نه خسته نیوان دوو دانمه وه و ته مقرتاند .

که جگه ره که ی ته وا و کرد کیسه وسه بیله که ی خسته بهر پشتوینه که ی ، دیاربوو ماندوو بوون زال بوو بوو به سه ریا بوو سه ری به لای شانی راستیدا شو ربویه وه .

" مام بارام هاته وه بهرچا و که نه وشه وه له مال وه شانی دا دابویه سه ر پشتیه کی په ر و جگه ره ی پی نه کرد . سه رمه سستی خه یال و لیکدانه وه بوو ، تازمه یه که خوی و میمکه خه جیجی خیزانی راچله کاند ، خیرا په لاماری لیسه که ی دا و به ره وده رگا روشت ، زه لامیکی سه ر وچا و هه لپچرا و ده سستی هینا و خه نجه ریکی له سکی رادا . "

ته میش که خه و برده یه وه .. وه نه وزیکی دا .. له گه ل وه نه وزه که دا راچله کی وه په لاماری گا گوله که ی دا ، هه ناسه یه کی قولنی هه لکیشا و شایه تومانیکی به حه قی هینا .. ئیتر بو شه وه ی خه و به سه ریا زال نه بیت :

- یا نه لا ..

هه ستایه سه رپی ، هه مدیسان ده ستی هه لبری ، نزاگه ی دوویاره کرده وه و له گه لیا وتی :
- خوای گه وره .. هه مه ونیمه بزنه به له هه مس شک نه به م شه ویش مه ولودییی به مه رجیی
به هه مه تم به یته وه .

پنیش نه وه ی هه نگا و بگوازیته وه شه م لاویایه کی کرد ، منی به رچا وکه وت ، هه ردوویری ته واو
هه لبری و سه بیریکی کردم . لیوه وشکه کانی له یه ک ترازان ، نیازی بوو له منیش بیرسی :
- نه ری باوانه کم ..

نه م هیشت قسه که ی ته واو بکات له ده میم وه رگرت .

- نه و کوره ی تو به دوایدا شه گه ری ی ...

- شی .. شی .

رووی گه شایه وه ، زه رده خه نه یه ک که وته سه رلیوی ، ده ستی به رزگرده وه وخسته سه رشانم ،
هیژی بو په یدا بوو گویشمی به خویه وه . له خوشیدا خه ریک بوو شاگه شکه بکا .

- نه و کوره ی تو به دوایدا شه گه ری ی من نایناسم ... به لام بۆکوی شه چیت دیم له گه لئا ...
پرسیار شه که بین تاته ی دووزینه وه وازنا هینین .

- شه ی خوا بکا به قوربانته .. به لام روله گیان دلم خوش بوو وامزانی شه یناسیت .

شه و له من گیزتر که وتینه ری .. پرسیار شه دوا ی پرسیار لیم کرد ، تا بوم ده رکه وت که ناوی
مام شه حمه ده و باوه جانیه ، به هه نی کوری شه سال له مه وه رهاتوه بۆکرما شان بۆ کاسیی
کردن ، تا بری بول بیکه وه بنی و ژنی بوبینی به لام له وکاته وه بی سه روشینه وچندجاری تر
هاتوه گه راوه و سوراخی نه کرده ، تا شه م جار هه کابری شه کی ناشانی پی ی ووتوه که له مه یدانسی
نازادی دیوبه تی و له گه لیا نه هاتوه ته وه . .

به ده م قسه و پرسیاره وه گه یشتینه سه رمه یدان .

هه زاری و ته مه نی زور له لایه ک و بیکه سی له لایه کی تره وه ، هه رسی گه له کومه که بیان لی
گردبوو ، سی قولی به ربوو بوونه گیانی و نازاریان شه دا ، به تاییه تی گورزی بی که سیه که ی
چاک شه بیکوتایه وه ، شه گه ر شه میمش وه کو مام بارام کاس و کاری بوا یه شیشی ته فره ی
نه که خوارد .

" ک و هه ر شه وشه و کور و کوره زا و کچه زای هاتن به ده م ها وار و ناغاروی ته نکیا نه وه .
ده ست وبرد روشن بکوژی خویان له خویا گه وزاند . شه وشه وه تاریکه یان کرد به روژی روناک ،
هه رچی له خیلی شه ولاده م شر شه که وته به رده ستیان شل کوتیان شه کرد ، خه لک و مه لابه قورخانه وه
که وتته به بین و له یه کیان جیا کردنه وه .

شینجا هاتنه وه به ریزه مالی خویان و ده ست به کوه ت و خه نجر ، شه وانیش هه روه ها
به ره و مالی خویان ، به لام بین هیتر ، چونکه شه وان هه ر شه وره حمانی بکوژی مام بارامیان
هه بوو کارامه بیت شه ویش سه ری تیا چوو . "

وه ستا پشویه ک بدا . سه ری به رزگرده وه و چاوه کزه کانی بریه خور و به ده ستیکی چهند

جاری دای به سه رسنگیا و دوو پژمه ی کرد، ورده تف و لیک که وتنه هه ردووده ستیه وه که له ده می نژیکی کردبوونه وه . هینانی به یه کدا و ئینجا ووتی :
- جه ختی هینا .. ته وه هومیدم په یاکرد له سه ر خوا ته یدۆزینه وه .
قوربانت بم چاوبگیزه .. وردورد ته هفرنج بده من چاوم باش نایکا ، به لکو ته مه خویسه شییه .

- خه مت نه بی مامه گیان هه ر لیره بی ته یدۆزینه وه .
به ده م رۆبشته وه . که وتینه چاوگیزان ... شان شانی و ژاوه ژاویک بوو بی ته وه ی که سه به که سه وه بیت ته هاتن و ته چوون . زۆره ی هه رزوریان به تال و حه تال جاده یان ته پیوا ....
چه ندین گه نجیان تیا بوو ده ستیان له موله و پان ته کرده وه ، تا ته نیکیان له خیرخوایه ک وه ره گرت ده یان جار روویان ته شکا و ته ربق ته کرانه وه . هه ندیک ور و کاسی تلیاک و گه ردویی و هه ندیکی تر چاوی دزی و گزی یان به لاولادا ته گیزا .

گه شتینه به ر ده رگا یه کی ئاسنین ، دوومه تر پان و هه ره وه نده ش به رز ، به لایه کیسه وه بویاخی ره ش دیره نوسینیکی به خه تنی سور کورژا ندبویه وه ، هه موو پیته کان ره ش یوش کرا بوون وه ک چاره نوسی ته وه موو خه لکه ی به وناوه دا ته هاتن و ته چوون . مه گه ر زور وردیبویتا به ته وه تا ته و چه ند پیته بی نوزه ت بو بخویرا به ته وه . (م .. گ .. رژ .. خ .. ون) شه و لاکه ی تریشی زه لامیک له به ریا دانیشتیووون ، قه کاریکی ور و گیز ، له توی کراس و پانتولیکی شر و چلکن دا که هه ردوو ته ژنوی گرتبوه با وه شی ، ده سه سریکی له به رده میدا راخستبوو که توز و چلک ره نگه ته سلیه که ی له به ربریبوو ، چه ند سه ر ته قرانیکی له سه ربوو ، میش لی ی کو بووبوونه وه .

یه ک هه نگا و به لایدا ره ت بووین قرخه یه ک به رگویم که وت ، که ئاورم دایه وه سه بیر ته کم زه لاهه که یه و به روودا که وتوه ، زۆره کات له خوی هه لسیته وه ناتوانی .

گه رامه وه .. ده ستم دایه و به رزم کرده وه ، دوکانداره که ی ته نیشتی ده رگا که به روویه که وه که بونی بیزاری لی ته هات سه بیریکی کردم و ووتی :

- کوره لی ی گه ری .. به لکو خوابکا سه ر به رزنه کاته وه .

قه سه که یم زور بی ناخوش بوو .. له من وابوو ته وکوره نو قسانیه کی هه یه بویه په نای بردوته به سوال کردن .. ته گین گه نجیکی وا چ پیویست ته کات تا به وژیانه کوله مه رگیه رازی بیت .. که چاویکم پیا گیزا به وه نه مبینی کویربی یا شه ل و گۆچ .. به لام ره نگه دوو چاری نه خوشیه کی وها بووبیت برستی لی بریبی بوکار کردن ، بویه حالی ناخاله و چاوه ری ی ده سستی ته م و ته وه ته کات .

ته وه م لی بوو به پرسیار که ته وکا برایه بووای ووت .. بویه رووم تیکرد و پیتم ووت :

- خالو زور بی به زه بیت .. چون دلت بو شه و هه ژاره ناسوتی .. ؟

- نه وه لا قه ت قه ت دلم بوشتی وه ها ناسوتی ، تویش ته گه ربزانی ده ردی چیه هه رگیز به زه بیت پیا نایه ته وه .

- ناخر ..

- ناخر وازبینه .. به خوا ته و هه تیوه پاله وانیک بوو ته ماما پاله وان ، ته لاین خه لکی ته و ده وری باوه جانه به سنی سال له مه و به ر هات له و نانه وایی به دا دهستی کرد به کارکردن ، هه رته وه نده برنی پاره ی ده ستگیر بوو ئیتر هه تیو و مه تیوی ته م ناوه خویان دا له قهره ی و فیتری تلیاکیان کرد تا ناوا به وبه خت بوو .

جاریکی تر چاوم گیرایه وه سه ری و لسی ورد بوومه وه .. چومه وه نزیک کا برا ولیم پرسی :

- تو ناوا ته ینا سیت ... زه حمه ت نه بی پیم بلنی ناوه که ی چی به .

- به همه نی خوا بر بوو .

خیرا ناووم دایه وه به لای مام ته حمه دا ، ووتم نه یا گوی ی لسی بووی ، هاتمه وه لای و ده ستم خسته سه رشانی ، لسی پرسیم :

- حه کیم گیان چی بوو وامه شغول بوویت .. ؟

نه مزانی چ وه لامیکی بده مه وه .. گیرم خوارد .. هه رچون بوو ته ووم مه شغول کرد به روانینی ته م لاولاو خویشم که وتمه بیر کردنه وه .. دوا جار ته وه م به چاک زانی پی ی بلیم .. تازه باش بی و خراپ بی هه رته وه به .

چاوم گواسته وه سه ر به همه ن ، هه رته ک خوی بی ورته دانیشتبوو ، میشه کان هه ربه به کدا ته هاتن و ته چوون .. به رزته بوته وه و ته هه رته وه ، جار جار به ک دووانیکیان ته نیشتن به پشت ده ستیه وه و له ویوه ته که وتته گهران ، بریکیان ته دا له ده م ولووتی ، ته ویش له ته مه لیدا یا لچیکی به رز ته کرده وه ، یا جووله به کی به لووتی ته کرد ... ته وانیش به رز ته بوونه وه ، یا به هه مان شوینه وه ته نیشته وه ، یا خود ته هاتنه وه ته رده سه سه که ، هه ندی جار ده م و چاوی گرژ ته بوو ، توندتر جو له ی به لووتی ته کرد و لچی هه لسه بری .. دیار بوو میشه که چزه ی لسی هه لسه سان .

منیش و هه کو ئیمه به ش به شن .. هه ندیکیان به خواردنی خوش و بونداره وه ته نیشن ، هه ندیکیشان تا خواردنی گه نیو و پیسایی وه ستایی به لای هچی تر دا ناچن .

هه ییشانه گوی ی لسی نیه هه رکا میان بیت هه رجه ژنیه تی و بریکیشان جگه له هه موو شتی جزویه کیشان به ده مه وه به خوینی پی ته مژن .

گه وره و بچوکیشان هه به ، ره نگ ره نگیشن . سه وز .. ره ش .. بور .. سورفل ..

مام ته حمه د ده ستیکی تی کوتام .. که ناووم بو دایه وه هیلکی راست و چه پی ناوومیدی به روخساریه وه دیار بوو ، به کئی هه ناسه به کمان هه لکیشا و دامانه وه به رووی به کتردا .

به و بنزاریه وه هه ره که زور له خوی بکات ته م پرسیاره ی کرد :

- چی بکه یین ؟ ..

- نا زانم ...

- نه چین بو ته ولاتر ..

- نه چین باشه .. من شاره زام شوین له مه با شتر نیه .

- باشه به لادم به خوا له وه ته چئ ...

گریان به ری بینی گرت .. لچه پر مه ی پی که وت .. وشه کان به سه زاری پچر پچر بوون .
ده ستیکی له ته ویلئه وه هینا به ده م وچاویا تا چه ناگی و ریشی له نا وده ستیا کرده چه پک .

- له وه ته چئ .. ده ستگیرمان ته بی .. ته گه ره سری تیا .. نه چوو .. بی .

- نا .. نا دلته نگ مه به مامه گیان .. شیشه لاما وه و شیشی دوزینه وه .

ده ستی نایه سه ره ته وده سته که ی تری سه رگا گوله که ی ، که وت وه چا وگیران ، منیش تا ورم
دایه وه به لای به همن دا و خهریک بوو پی ی بلیم :

" بو سه ره رز نا که یته وه .. ؟ ته وه با وکته خهریک بو ت بمری ، بو هه لئاسیت بکه ویت

به سه رکه وشه کانیدا وله گه لیا بجیته وه ؟ بو واله خوت ته که یته ؟ جگه له وه ی روژی بی تا ز

سه ره ته نییته وه چ قازانجی ته که یته ؟ "

به لادم نا کرئ ، بویه به چیچکانه وه له به رده میا دانیشتم ، که وتعه سه رنج دانی ، نه جوله په کی

کرد و نه چا ویشی هه لبری ، نینجا چاوم گواسته وه بو سه ره ده ست سه ره که .

" دیمه نی ته وکچم ها ته به رچا و که ته مان نیازیان بوو بیخوازن ، رازاند بوویانه وه و به ره و

مالی زاوا به ری یان ته کرد ، خه لکیکی زور به دوا یه وه و به کیکیش له پیشیه وه تا وینه په کی

بو گرتبوو ، ده نگی شمخال و جورده بوو بوونه مه زه ی شایی په که و زاواش به روو په کی

گه شه وه پیشوازی بوکی ته کرد ، تا نینکیان خسته وه و چوو به پیری وه ، ده ستی گرت و بردیه

ماله وه ، له شوینیکی ناماده کراودا دایه لئاسیت تارای له روو هه لدا یه وه . "

به کیکی له میسه گه زه نده کان چزه ی له پشت ده بچم هه لسان و دیمه نه که ی له سه ره چا و

گوریمه وه به خویان و چه ندتمه ن و قرانه که .

هه ستامه سه ره پی و مام ته حمه دم هینا یه لاهه .. شیتره له زیاتر چه زم نه کرد له سه ری بوه ستم

بویه پیم ووت :

- مام ته حمه د ته مه به همنه .

سه بریکی کردم .. وه ک ته وه ی بلتی درو ته که ی به همنی چی .. گوری من روست میکه بوخوی

.. ته م نیوه گیانه خه لکی چ وولاتیکه .

نینجا چاوی گواسته وه بو سه ره و ، دیسان سه بریکی منی کرده وه ..

- به لئی به همنه .

- گوره وانه لئی .

خوی چه مانده وه و ده ستی خسته سه ره سری و چه ندجاری بانگی کرد

- به همن .. به همن .

نقه ی لیوه نه هات و ههره و میشانه میوانی بوون که له سه ره ده ست سه ره که ی شایی

زلخیایان ته گیترا .

به ده م ته وه ی که هه سه بری ته کردو بانگی ته کرد ، حال و مه سه له که م بوگیرایه وه ...

هه ناسه یه کی چه سه ره تی هه لکیشا .

- خوا په نامان بده بیت بۆچ روژگارې تېی که وتووین .
که ویش که باوکی ناسیه وه نه وه نده ی تر سه ری شهره زاری داخست و خستیه نیوان هردوو
که ژنوبه وه .

مام که حمده خه ریک بوو که لله بی بی بی . . هدرده سستی که هیئا به سه ریا و که یووت :
- به همهن . . روله که مه توی .
که که م جاره ناوری بودامه وه و دوودلۆپ فرمیسکم بینی له چاوی خلور بوونه وه کسپه له
جهرگمه وه هات . . زور به زه بییم جولا . . به لام چی بکه م ؟ . .
هه رته وه نده م بؤکرا ده ستم کرده ملی و پیم ووت :
- مامه گیان باچین بو که و ئوتیله . . تو له وی دانیشه و دیمه وه به شوین که میشدا و نه یهینم
بو که وی .
- نابنی . . نابنی .

هه رچه ندی کرد و نیازی نه کرد که بیت ، ته کسپه کم گرت و بردم ، گه رامه وه به هه رجوری بوو
ته ویشم په ل کیش کرد .

میشه کان یه ک دوو هه نگا و شوینمان که وتن ، باش بوو خه لکی به وچه شنه له وناوه دا زور
بوون . . روشتن و له کولی شیمه بوونوه . له وی دانیشتن . . ده ستم کرده به قسه کردن بو
هه ر دووکیان ، به همهن وه ک کومه له به رانکه له سه ر قه ره ویله که ده سته و نه ژنو دانیشتیوو ،
مام که حمده دیش چاوی له به همهن که لا نه که گرووه کوزیکرکات هه ر سه ره کوتی که کرد .
- که مه ته کبیری ئاسانه . . به س تا نه وه نده ی ده ست به رداری که بی که م که م بوی په پدا که
و هه قت نه بی .

تویش به همهن گیان باوکت دنیا دیده یه له گه لیا بروره وه و هه رچی پی ووتی له بریاری
ده رنه چیت .
له گه رمه ی قسه دا بووین به همهن هه سته یه سه رپی ، به ناوی ده ست به ئا وگه یاننده وه چووه
ده ره وه .

منیش رووم کرده وه مام که حمده .
- مامه گیان . . به سه ئیتر که وه نده هه ناسه ی سارد هه لمه کیشه ، تازه جله و دراوه . . نه بی
پینه و په رووی که ی . . مه به ستم که وه یه داخ و خه فته هیچ سه وز ناکا . . بیره له وه بکهره وه که
چون بیکه یته وه به کوره که ی جارن . . وه کو باسمان کرد بیبه ره وه و مه شغولی بکه به ئیش و
کار و ژن هیئانه وه ، بو تلیا که که ش هه رته وه بکه که ووتمان .

- کورم تو جه رگت نیه . . نه گه ر نه زانی ئیشی چه ندسه خته ، چی نه وه نده ی که وه بومن خوش
بوو که وکاته ی هات به باخه لی گه رمه وه بگه رایه ته وه و منیش که وکچه تیوه م بو بهینا یه ، نه ک
ئیسته که نه و دوا ی چاوه روانی یه کی زور که نه م سه روبه ری نه بوو شووی کردو خویشی ئاسه م
ده رده چوه که ره نگی ئینسانی پی نه ماوه .

- قه یناکا به لای له وه گه وره تره یه . . خو تو دنیا ت دیوه ، ئیسته گرنه که وه یسه ماوه و

ده سنگيرمان بوه ته وه .

له م کاته دا ته قه ی پي پیک له دهره وه هات ، وام زانی ته وه بانگم کرد :

- به همهن ..

وه لام نه بوو .

به همهن ..

ديسان وه لام نه بوو ، دهرگا که م کرده وه نه بوو ، سه رءاله لای ته واليته که ش هدرنه بوو .

- بلی لای تیک چووبی و روشبته ژوریکي تره وه ، یا هر جی هیشتبین وروشتی ..؟

ته قم دا له ژوره کانی نه م لاولا له هیچ کامیاندانه بوو .. لام کرده وه به لای ژوره که ی خوماندا

سه یرنه که م مام نه حمه د هاتوه ته به رده رگا ، پرسى :

- چی یه نه وه .. بهمهن کوا ..؟

زمانم له ده م دا وشک بوو ، نه مزانی چی بلیم .. له جی خوم دا وه ستام جگه له وه ی

چاوی خه ماویم بریه مام نه حمه د هیچی ترم پي نه کرا . نه ویش هه نسک هه نسک به ره وه لام

هات و ههر نه بیوت

- کوا به همهن .. چی لى هات ..؟

ته زوو هه روه کو کاره با خوی نه دا هه شم .. له گه ل نوزه نوزی قسه کانی نه ودا

راپته وه شاندم .. نه ویش ده ستي گه شته هه شام و ههر نه بیوت و نه بیوته وه ، بى نه وه ی

وه لامیک له من وه ربگریت چند باره ی نه کرده وه . له سه یرکردنیدا فلیمیکي تری به همهنم

بینی .

" وا جاریکي تر یا وکی به جی هیشت و روشت ، روشت و له قادرمه کان گیزگیزی چووه

خواره وه .. گه شته سه رجاهه ... یه ک دووانیک له ها وه له لاته کانی پي گه شت و بردیان ..

ره ننگه ته م جاره به چاوه نه ی بینینه وه .. تازه تلیاکیه و نه وکاته خوی به پاشا نه زانی که

سه رمه ست بی .. ژیان لای نه وانه یه کسانه به دوو مژی تلیاک .. نه وا روشتن و له

گوشه یه کدا که مه گر هه رسه گ بیزی بی تیا هه لمیزینی سه ریان کرد به یه کدا و که وتته

مزلیدان .. نه وا ته واویان کرد و خه و بردنیه وه .. له سه رچه ند مقه باشه یه ک و دوو

له تنکه گونیه خه وتن .. خه ویکي بی ناز .. لال و پال ترنجان به سه ر یه کدا . "

مام نه حمه د گه شته گیانی و رایوه شاندم ، راچله کیم ، له دنیا یه کی تره وه هاتمه وه دنیا یه کی

تر .

- پیم ووتی کوا به همهن ؟

باوه شی پیا کردم و ما چیکي کردم ، سه ری نا به لاملمه وه و گریا .. شیتره وه نده به زه ییم

جولا .. توره بوونم سه ری کرد ، له گه ل ناخی خومدا که وتمه قسه .

- باشه هه تیو من چیم داوه له م دهردی سه ریه ، بو نه وه نده به ته ننگ نازاری ته م هه ژارو

لیقه وما وانه وه م ..؟ بو خوم کردوه به مامه خه مه ی ته م چاره ره شانه ..؟ تاخر (۱۱) به هار

ته مهنم کرد به قوربانی ره نجه ران و داخ و خه فته ته بی چیترم بوما یه وه ..؟

بو نه چم به ده م گاری خوښه وه .. ؟ نه وه نه مرو جگه له وهه موو خه فته و زوخواوه ده رزیده که شم
" Testosterone .. Enanthate " به کارنه هینا . وازبینه توش وه کو نه و خه لکه
بیده ره بهر .

ده ستم برد بوگیرفانم و پاکه ته که م ده رهینا .. ویستم به سه رته و مه راقه دا توژی دوو که ل
هه لمزم ، که چی مام نه حمه له ده سستی راته کاندم و به توره بونیکه وه ووتی :
- که کته ره ماش بو قسه ناکه ی .. نه لیم کوا به همدن ؟ ..
مه راق و خه فته ی تم جار هیان نه وه نده ی تر ده م وچاوه ترشاوه که ی هینا بوه یه ک .. وه ک
توله بی به رجوگه نه له رزی .

- با بچین دانیشه .. مامه گیان تو برو دانیشه هه رتیه ته چم به شوینیا و نه یهینمه وه .
هاتمه خواره وه ، هه رکه دوا هه نگاوم که شته سه رچا نه که تهر میکم بیینی ره هیل بووه ، سام
دا یگر تم خه ریک بوو تین و تاوم لی بیری ، به زور هه نگاوم گواسته وه و چوومه سه ری ، سه ییر
نه که م به همدنه و ماشینی لی داوه ، هه موو گیانی شکاوه ته یه ک و له خه وت سالان راست
بوه ته وه ، .

- تایی له م کاره ساته چه ند دلته زینه ، له شاریکی و اجه نجال و قه ره باله خه دا شینسانیک
تیا چووه و که سیک نیه ده ستیکی باتی ، ته نها یه کی نیه .. که سی نیه ریزه یه و بیژدانی هه بی و
لاید کی لی بکا ته وه ، کی ته لی ده شه فیکه یان تی هه لته داوه کاتی که باخه له کانی که راون بو
دووتنه م .. به لام باخه لی چی خالی وه کوشکی ته وان .

ده ستم دایه هه ردوو بالی و به ره و ده رگای غوتله که رامکیشا ، هاواری مام نه حمه دئاوری
پی دامه وه .. سه ییر ته که م له پله ی دووه می قاندرمه کاندایه و داته به زی .. یه ک دوو پله ی تر
هاتمه خواره وه .. هه رکه بوی روون بوویه وه که به همدنه خه لتانی خوین بووه .. ناله به کی
که وره ی لی هه لسا و که وت به ده ما .. به قاندرمه کاندایه تل بوویه وه تا که وت به رده مم ، ملی بوو
به ژیر لاشه یه وه ، که راستم کرده وه دوو جار ده می کرده وه و شیتر دوا هه ناسه ی هه لدا به رووم دا .

کرماشان

خه رمانانی / ۱۹۸۷

— روونکردنه وه به کی بتویست

له ژماره (۱۷) ی گوڤاری نووسه ری کوردستان دا ، جیروکی (مۆته که) ،
به ناوی کاک (حه کیم مه لا صالح) بلاقرا بووه ، به لام شه به ر پیره
ناگا داری کردینه وه که جیروکی مؤته که هی شه نیه به دیاره ناوی
جیروکنووی له ده ست نووسه که دا ، که وتبوو ، له کاتی که دا وای لیبورن
له کاک حه کیم مه لا صالح و ، نووسه ری جیروکی مؤته که ده که یین ، به و
هیوا یه ن که نووسه ری جیروکه که ناگا دارمان بکا ته وه ، تا وه کو
له ژماره کانی دا هاتوودا ، شه وه له یه راست بکه یینه وه .
ده سته ی نووسه ران

ئىدى بۆكۈى بچىن ؟

ياوان عبدال موجود

ياوان عبدال موجود كچه كوردىكى ئاوارە يە ولەئارى ورمىشى دادەئىشى . تەمەنى شەش سالان سوو كەئاوارە كرا ، ئىسسىا يازدە سالانە . تەم چىرۆكە ياداشت و بەرگوزەئىتەى دەربەدە رىبەكەبىسى ، ئايانى ساسە تەم چىرۆكەبى يارى نووسىو و خەلانى ئوستانى ئازە رىبىخانى رۆزئا وى لەئىز وە رگرتو ، دواى شەوئى لىكە گەل چەئىن فارى زمانى تىدا بەرگىمان بىشكەش بەئىزى هەللىزاردى چاكىرىن چىرۆكە كىردو ، چىرۆكە كەى بىرەندە سو .

ئايانى ساسە ياوان خان سى جوارىلە خەرىكى خوتىندىو و رۆرى لە چىرۆكە كاسى جىخۆف و كۆركى وىلراك و دىئۆمكى وئەلكەندەر دوئا و ماریوئۆرو خوتىندىو ، سووئى كوردىيان بە چاكى رانى تەم چىرۆكە بكانە كوردى و بۆخوسدە وارىسى بۆلوكانەو .

— سووئى كوردىيان —

ئىدى بۆ كۆى بچىن ؟

بىشكەتە يە :

مىدائانى كوردىيان

بىشكەتە بەئىتو شەى مىدائانى كوردىيان ، كەتەكەت سوون و بەختىيان بىنى لەكوخەكاسى خۇنان دەرىران و دوزىن ئاواتى دىدەنى وئانى كوردىيانى لەئلىئاندا چاند .

ياوان عبدال موجود

۱۹۸۵/۷/۳۱

ئاواسووی ههتاو، جوان و خەم ئاوشە ، دەسهوخورشاوا بوو که
لهولانی خۆم جودا بوومەو، هیچ کاتیکه خورشئاوا بووم بەم جوانی و
گهورهیی به نهیسی بوو. چەند چرکە بەک ماسو بەههواوی خورشئاوا سیج
که :

بەری چەند گوئیکی ولانە کهم قرنا ندو بەرە کاسم هەلکەندوبەسەر
زەویدا هەلپەرت و گوتم لێرەو ه نامۆی دەست ییج دەکات .

خیرای ئیمە لەشیج کەس بیکه هاتو ، ئیمە خەلکی کوردستانی
عیرانی بووین بەو بەری ئارامی و خۆشەختی بیکه وه دەزیاسن ، ئا
روزیکه کار بە دەستانی حکومەت هاتە ماله که مان ، ئهوکاته بهتەنیا
من و دایکم لەمال بووین ، باوکم لەدائیرە و براکانیم ، ئازادو
سەلمان لەقوتابخانە بوون .

هەرکە دایکم گوئی لەنەهەی دەرگا بوو منی ساگ کرد تاچم
دەرگا که بکههوه . هەر دەلئی ئیشایه دەنگی دایکم ههتتالا له
گوتم دا دەرریگنەوه :

ههوا نامه ی کێژ

- کچم برۆ دەرگا که بکهوه
- بەلئی دایه
- کئی به...؟

لەسەر خۆ دەرگا کهم کردەوه ، وه گوئی دەرئاوا لەرزیم ، ئیسه کهر
چی تەمەنم شەش سال زیاتر بوو بەلام چاک ههتتم بهوه کرد کسه
کار بە دەستانی حکومەت و لەخورا نایتنه مالی ئیمە . ئیمە کورد
بووین . بۆیه من عەرەبیم نەدەزانی ، بەلام دایکم چاکه دەیزانی ،
بەخترا نی بۆلای دایکم گهرا مەوه که خەریکی ئاودانی گوئی با خجە که
بوو ، بەجرهه و لەسەر خۆ بەدایکم گوت :

- دایه کار بە دەستانی حکومەت . !

دایکم بەبیستنی ئەم قسەیه وه کێژوو سکە بۆلای دەرگای ههوشه که
چوو . که شهوانی دیت زانی قسە کهی من راسته ، شێرە ی ئاوه کهی
گرته وه و بەره ولایان چوو . دایکم سلاوی لێ کردن و گوئی : ببورن
که مێرده کهم لەمال نیه ، دەتوانن دوا ی عەسریتنه وه...؟

- ئیمە کار ئیکمان بە مێرده کهی تۆ نیه ، تەنیا بۆشه وه هاتوو یین
چەند پرسیار ئیکت لێ بکهین ، دەکری سینه زووره وه و تەبکه یین...؟
شهوان ییج شهوه ی چاره پروانی وه لای دایکم بکهن تەکلیفی به کیان

دەکردى بۇ چۈنە زوورەۋە ، دايىم لەۋكارەيان زۇر تارەخت بوو ، بەلام بەسەر خۇي نەھىسا ، كەمىك خۇي لەدەرگاگە كردهۋە تاشەۋان بچنە زوورەۋە .

دايىم چو بۇ ھۆلەكەۋ چەند كورسى بەكى ھىنايە ھەۋشەكە و بۇى دانان . بەلام كورسى بەكى كەمتر ھىنا بوو ، شەجارە من چووم كورسى بەكى تىرىشم ھىنا و دامنا .. باۋكم نىۋەرۇ گە پايەۋە ، دايىم كەزۇر تارەخت بوو سەيرىكى كىردو پىرسى : دەلىغى شىككە بوو . . ؟

- شەمپۇ كاربەدەستانى حكومت ھاتىۋونە ئىشە ..

- چى يان پىرسى ... ؟

- گوتىيان بۇچى شوورا كەتەن لەدۇى سەدام دەجەنگى ۋچەند سالە لەدەرەۋەى عىراق دەۋى ...

- چاكە .. تۇجىت يىئ گوتى .. ؟

- ھىچ .. ھەرچا كە بوو ئىشە نەبوۋى ، دەنا رايىتچيان دە كىردى ..

شەۋ رۇزەۋو رۇزاسى دىكەش ئىبەرس . ئىمە لەم شۇئەۋە بۇئەۋو

شوتن دەمانگوز شەۋە بەلام كاربەدەستانى دەۋلەت ھەر

دەمانگوز سەۋە . رۇزىكە دايىم قەيەكى جىيانە گوتى دايىم ،

نەمزاسى چى يىئ گوت ھەر شەۋە دەم زانى دايىم كەۋنە ئامادە كىردى

جانا كاسان ، لەدايىم پىرسى :

- دايە دەجىئە كوتى ... ؟

- دەجىئە كۆتە .

- دايە ، دەھىلى بوۋكە كەم لەگەل خۇم ئىشم ... ؟

- بەھ - كىخى خۇم شەۋ سالاى بوورت ئىت ...

- ئادايە من دەمەۋى لەگەل خۇمى ئىشم .

دايىم بۇئەۋەى دىلىيام بىكات گوتى : ھەستە بايىكەۋە بىپەدەنە

لاى بوورت ، ھەستە سەرىئى لەگەل دايىم بەرەۋو مالى بوورم رۇئىتىن

شەۋ رۇزە لەداخى دوورگەۋسەۋەم لەبوو كۆكە كەم رۇزگىرام ، قەت

خۇنەۋسىنى شەۋم لەسېرا جئەۋە ، چۈنكە دوا بوو كۆكەۋ گەۋرە تىرىن

بوو كۆكەۋ بوو ساۋكم بۇى كىرسووم . دواچار مالغاۋا بىسم لەدۇت و

برادەرەن كىردو ھەۋلئىرمان بەرەۋو كۆتە بەجى ھىت / لەدەۋى چوۋىنە

مالى برادەرىكى ساۋكم ، بەلام شەۋان قەبوۋلىيان نە كىرد جىگامان

بەنەۋە ، لەكاشىكدا كەشەۋان دەھانە ھەۋلئىر ھەمىشە لەمالى

ئىمە دەبوون . پىسىيان رايىيان گوتەۋە ، مرقۇف تايەكەۋئەنەنگانە

دۆست و برادەرى خۇي ناسى . لەويۇە چووينە مالى برادەرتكىسى
دىكەي باوكم ، زۇربىيا وانە پىشوازي كردىن و چەتدىن رۇزلىقە
مالەكەيان مىواندارى لىج كردىن . شەكەرچى لەبىرم نىبە كۆيە ئارتكى
چون بوو . بەلام جياگەردن كەشەكاسى شىئاش ھەرلەبە رجاومن .
جارتكىيان باوكم دەلى زور دىئا . بەلام نەبەدە توانى بچنەلەي
بىرىشكە ، چونكە چووينە دەرەوہ بۇئىشمە قەدەغە بوو . بەلام باوكم
بەھارىكارى دۆستەكەي جۈەلەي دىكئور دواي ماوہەكە لەونشەوہ بەرەو
لىئەملى رۇئىتىن .

دىسان ھەرىومالى دوستكى باوكم چووين . لەوئى بىر لەكۆيە
دەمانتوانى ھات و جۇبەكەن . چونكە لەھەولئىر دوورسوو وھەلكىش
كەمىر شىمەيان دەناسى .

كائىج كە چووينە مالى دۆستەكەي باوكم بىئان گوتىن شىمە ھەرىو
بەيران ھاتووين ، بەلام ئەوان كە باوكم ودايكمىان وابەخەمبارى
دىت بە شىمەيان گوت :

(چون بوەيران ھاتوون لەكائىكدا ئەوہەندە خەمبارن) ؟
ئاخىرى دايكم و باوكم ھەرىوئىيان نەگوتىن كەئىشمە دەمانەوئى
بېروين . دواي سى روز مالەكەي ئەوئىشمان بەجئى ھىشت ، كائىسى
ويئىمان بچنە مالى دۆستكى تىرى باوكم . من لەدايكم بېرى :
- دايە .. بۇجى دەچىنە ئەوئى .. ؟ من بېرىم خوشە ھەرلىشە
بىئىشمەوہ .

دايكم گوتى : رولەئىمە دەبى بچىنە ئەوئى رەنگە رۇزىكىتىر
بەرىمەوہ بۇمالى كاك جەمال .. تىگەشتم كەئىشمە بۇيە مالى كاك
جەمالمان بەجئى ھىشت تايەھا وكارى دۆستەكەمان بو دەرەوہى عىراق
بىرۇين .

لەگەل دوستەكەمان بەرەو ھەلەبجە بەرىكەوتىن .. ئەوكاتە من
وام ھەست دەگرد بۇبەيران ھاتووين . كاتى دەمانوئىست بچىنە
ھەلەبجە سواری ئۇتۇمىل بووين . شىمە لەبىشتەوہى ئوتومىلەكە
سروودى كوردىمان دەگوت .

دۆستەكەي باوكم جووتىكە بىلاوى بوكرىم ، چونكە بىلاوہكائى من
ھاوئىنى بوون و بەكەلكى رۇزىشتن نەدەھاتن بەتايەتەش لەناوئاخان دا
بەلام بەداخوہ كەمىكە بەپىيە كائىم تەنگ بوون . من ئەو بىلاوہم
نەدەويست . بەلام ئەوان سووربوون كەدەبى بىلاوہكان بىم .. چونكە
ئەوى چىا وچول بوو ، درك و دالەكائى چىا نەياندەتوانى لەپىتم

رایجن ، ههلههجه شاریکی جوان و بزلماخ و باخات سوو ، خه لکی ههلههجه کوردو موسولمان بوون . شهوهههکم خارسوو ئیمه ده جووبه ههلههجه . تنیا باوکم بیشر بستیووی . سلام بهداخهوه شهواره گهوره و جوانه لهنا و جوو . چونکه بهدام ، شهم تاره بیریادگاره ی بهکیما بۆمباران کرد بهخۆری که زیاترله " ۵ " هزار کهس له خه لکی شهم تاره شههدگران و شهواسی دی بی مال و ناواره و شهردان بوون . له ههلههجهوه جووبه کوندیک دیسان دوسته که ی باوکم له گهلمان هات ، چونکه شهو چاکه ی باوکمی له شه سوو ، شهو له گه ل فاشمه ی زنی زۆرمان له گه ل چاک بوون . کاتی ئیمه و بستان سلیمان به حی بیلین زۆرمان بۆگریا ، ههرده شهقه ی چارنگه ده هاته به رده رگای زووره که و ده بیری : ههچان بویستنه ، شهو ههده ی کیسک و کولبچه ی بو له تووره که بهک کردین و بهک دهسته ده رزی و داووشی دابه دایکم ، دیار سوو شهو ده یزانی ئیمه له بانان زور بویستیمان به ده رزی و داو دهست . شهو ده رزی به ی فاشمه دابه دایکم ئیش بهرمان و زۆر به خۆشه و بستیوه به ی بار ئیری . هه رله و شه گو بیله به کتی بۆ سرا که م کبری هه رشه و زۆر به شه که رماوی بۆ داخستین و باکو شه میر خۆمان شووت . تا هه م چاکه ی بی و بیره که ی له بیری که م . چونکه له تهنگانه دا فریامان کهوتن ، هه ر به تنیا شه ی دووه ئی له سووان هه موو خزم و فاشنا بایمان ده یارانی ئیمه بۆ کوو ده چین . باوکم و دایکم به ئیمه شیان نه گوت بۆ کوو ده چین ، که روله ی خویان بووین . له گه ل دوستیکی باوکم به ره و دیهاته کانی ههلههجه به ریکه و شین . ئیمه ی بیره مالی به کیک که له عیراق بهماناته ده ر ، بهلام شهوان ئیمه یان نه هه وانده وه . چونکه بیشر حکومت بیری را که یان دیبوون شه گه ر چاریکی دی بهک کهس له عیراق بههسته ده ره وه هه مووتان له یداره ده دهین . ئیمه که بیچاره بووین جووبه مالیکی تر ، شهوان چایان بۆ داناین و نزیکه ی نیوسه عاتیکی له وی ماینه وه بانان ناویشانی مالیکیان دابه باوکم و بییان گوت ئیوه ده چنه " شه هه دئاوا " که له زیر دهه لاتی حکومتی عیراق دا نیه . ئیوه ده چنه شه ماله که بئو له شی کاره که تان بو شه ناجام بدات . باقی تیش خوا گه وره به .

نزیکه ی خه وتی ئیواره بوو گه بشتینه دوا مه رزی گونده که و له وی باوکم . وستی خوا خافیزی له دوسته که ی بکات . له ناکا و چه

کار به ده ستیک له پيشماندا قوت بوونه وه . کاتی شه وانمان بينی، زور ترساین . به تايه تيش با وکم ودايکم و دؤسته کدی با وکم . چونکه له وانه بوو بمانگرن و له ستداره مان بدهن . چونکه کله هه ولتير بووین له با وکم ودايکم بيستبوو که چهند که سانيک له ستداره دراون ، له بهر شه وهی شوپه که جنگای ترس بوو . به کتيکیان له با وکمی برسی : بؤ کوئی ده پرؤن ؟ . با وکم وتی : ده چينه مالی ژن براكه م که لسه م گونده ده زی بهلام شه وان پروایان نه کرد . چونکه خه لکی ديهات شوانی و گاوانسین و بانیش جوتیارن ، له هه ردوو حاله تيشدا شه وان زور رهنج ده کيشن ، له بهر کاريش هه ميشه حله کاشان بيه . جل و بهرگی شه وان جوان و تاره تينين ، له کانتیکدا حله کانی شيمه پاک و ته ميربوو . بئلاوه کاشان نيشانهی شه وه بوون که تاره ن . له بهر شه وه به فسه کانی با وکم نه خه له تان هه رکه زانیا ن شيمه عيراق به حسی دئلين ، دهنگيان نه کرد ، بهلام قسه بان له گه ل نه کردین جگه له به کتيکیان به دزی به وه بیی گوتهین پرؤس .

هه نا هوا تاقه سی با وکی قیزانسی برؤن به ما به خوا . دهنگتی شه وتوی هه وو که مرؤن له بهری ده لهرزی - له وئ بووکه خوا حافه زیمان له دؤسته که مان کردو به ههنگی که وره و له بهر خؤ به ره و بئش رؤشس . کار به ده سته کانی ده وئله هه نا جا ویا ن بری کردنه ما شایان کرد .

هه دئ کات با وکم و دايکم بیی ده سی خؤبان به مانا به کوسی شه وانمان ده کرد . هه دئ جارین با وکم و دايکم زور جار بیی ده سی خؤبان : بهریان ده کردن . چونکه ده ترسان شيمه گولله باران بکن . له رنگا که شيمه ميردمدالیک که به به سی هه ر ده دوا زده سالان ده وو . سواری شه سیک بوو ، با وکم لیی برسی !

- له کوئوه دئی ؟ .

- له قاتی دشمه وه . .

- بیج دسار به دین باره کاشان تاقه حه دئا وا تابهی ؟ . . .

- بئلی . .

دوای به عانتیکه که شيمه شه حه دوا وه ، با وکم بؤ شه وهی کاره کاشان رینک بکوئی له به کتيکی برسی ، شه رئ مالی کاکه ره را کامه به ؟ . . کاسرا شيمه تابه رده رگای مالی کاکه ره زا ببرد با وکم لسه ده رگا که یاسی دا : شاره شیکه ده رگا کهی لی کردینه وه و دوای بهلام

کردن فرمووی لی کردین بۆزوروه . که چوینه زووره وه کهه گه ی
کاک ره زا خه ریکی تورشان خویندن بوو، دوا ی تورشان خویندنه که شی
نوئیزی شتوانی کرد . با وکم لهژنه که ی برسی :

- شه ری پیا وه که تان زوو دیته وه مال ؟...

- هه رشتنا دیته وه .

- سه عاتیکی پی ده چی .. ؟

- له وانیه زووتر بگه رسته وه .

خه ریکی خواردن ئا ماده کردن بوون که ده رگا که دهنگی لیبوه هات .

منالکی بچکۆلانه چو ده رگا که ی لی بکاته وه :

- کئی ه ؟...

- مم .. با وکم

دوا ی هه وال برسن و به کترناسن کاکه ره زا له با وکمی برسی :

- به ریزنان کارئکنان سه من هه بوو ؟...

- به ئی .. گوتی شه گه ریکرئ ئا شه و سه رسووره رینماییمان بکه ی

- به ئی .. دوورگا هه یه . به کئیکیان جیگای متمانه سه . چونکه

نۆبی شیران و عیراق لی ده شه شه گه ر بتانه وی سه عات ۸ / ی شه و

به رنکه ون . وه ک شتار شه و ئا شه سه عات ده گه سه سه عات و

بشمه رگه .. شه وان ده توان شه شه روایندی شیران بکن . شه گه سه

رنگای دووه سه شه دا برۆن ره گه سی چو برۆن رۆزیکنان بی ده چی . سه

رنگا که ی سه کم هه ربه که رۆزه و ده گه سه شه شیران .

دایکم و با وکم رنگای دووه میان بی با شتروو . چونکه جیگای

متمانه بوو . شه وانه . مالنکی هه زارو بی ده ره تان بوون . نۆیه

هه رجه سه هه وئیمان دا بان بخۆس . با وکم و دایکم رازی سه بوون .

شه حه داوا دیمه نتکی رۆر حواسی هه بوو . روو بارنکی به رسی

بندا ده پرسی و ئا شه که کخی لی بوو شه وئ به دره حسی گوئز سه و

باگ بوو .. گوئدنکی به رزوو . با وکم بی ی گوس سی جوار ولاحمان

بوئا ماده بکن . سه لام له شه که ولاح زیاتریان بی به دا سه بوو . کاکه

ره زا بی ی گوئس :

- که مئکه ئارام بگرن . ئا هه واناریکه دادئ شینجا به رنکه ون .

کاسی که هه و با شتاریکه دا هات مالئا وایمان لی کردن وله گهل

جا و سه عه که رنگامان گرتسه به با وکم و دایکم جانتا کاسیان له ولاحه که

بارکردو با شان با وکم منشی سوارکرد . به رتگا وه سه بووس

تراکتور ټيگهات ، هه موومان سوار سووین ، بهلام چا وساخه که مان هه ر به سواری ولاخه که یه وه به دواماندا هات ، نهری ... وام هه ست ده کرد که ټیدی هه ولتر نابینمه وه ، چیر سوورم نابینمه وه و یاری له گهل ناکم . هزر م بۆلای قوتا یخانه ده چوو ، ما موستا که مان ست فاستمه ما موستا به کی دل سوړه و مسهره مان بوو و قوتا به کاسی زور خوښه و یت وښه ی منی له سر ته ختیره شه که وه هه لواسی بوو ، چونکه زیږه کترین قوتا بی بووم . ټیسان شوهی شه و ما موستا به له سر جا وه که له کونای بی سال دا خلاتی به سر به کم و دووم و سی به م دا داسه شی ده کرد .. هه ر به که و غه لم با نداشتک و توفه به کی بر جی خلات کردین ^١ توفه ی هه موو کچه کان سوز بوو تنیا هی من نه یی که سوور به بی بوو . هه موویان بی بان خۆشوو توفه که مان له گهل شه وه ی من بگورنه وه بهلام من رازی نه مووم ٧٠

ټیسان وا له ها و له قوتا به کاسم دوور که ونمه وه .. که گه ټیینه دارستان و جا ، له هه راکتوره که دایه زین و به یی رویتنی ... ٢٠ ټیله ته من دوو باره سواری ولاخه که سوومه وه .. ریگا به کی دوورو درټو به خت بوو تا گه ټیینه له ریگه ی جا که .. هه ر ده لئی ټیستانه ، ټیسه نازاسن چ ریگا به که بوو ، چونکه قهت نه مان دیوو .. لایه که مان تا فگه بوو و لایه که ی تریش دارستان . خوړه ی تا فگه که شه ونده به تین بوو که سرمان له گه لئی دا گنژده سوو . ټیترکم به دم ریگا وه نزاری ده خوښد .. چا وساخه که مان زور جوست بوو ، شه بوو شه وه ی وره به سر نه ده ی هه ر ده قیقه به که نا ده قیقه به که هانی ده داین تا به ریگا داپروین ده یگوت : ټیستا ده گه ین .. ټیله ته تاده قیقه به کی تر ده گه ین - ټیسه شویشمان نه خوار دیوو ، تنیا ناوه ناوه له وکتیک وکولچه به مان ده خوارد که فاستمه خان بوی دروست کردیوین هه موومان ده ستی به کترمان گرتیوو ، له برقا چی نازادی برام خلیسکا و شه گه ر خوی به به ریگه نه گرتیا به وه ده که و ته نا و تا فگه که .. چا وساخه که مان که بیای و ټکی خاوه ن شه زمون بوو ، گرتیه وه و نه به ټشت بکه وئ ، منیش چاریک له ولاخه که وه که وتم و ټیدی له ترسانا سواری نه بووسه وه .. شه ونده ی دایکم و باوکم هه ولیمان دا بی سوود بوو .. دوا ی ٦ ساعات به هه وراز هه لگه ران گه ټیینه به ری لوته که که .. چا وساخه که " ٥ " دنیاری له باوکم خواست ، بهلام باوکم " ١٠ " دنیاری دایمی ، چونکه براکه می له هرگه رزگا رکردیوو .. پیشمه رگه کورده کان که دزی صدام ده جهنگین گومانی شه وه یان لی کردین نه با دا سیخور بیین .

نۆبه چەند بېرىبار ئىكەن لەبا وكم كرد :

- لەكوئى را ها توون ؟..

- لەهەولتر .

يا شان كەلئەمان دلتسا بوون چەند پەتائەكەيان بئى داين تا بئى

سەوئىن ، رۆزى دوو هەم كەلەخەو هەستائىن لەوبا وكمەيان بىرى :

- دەتائەوئى سوكوئى بچن ؟..

- دەماتەوى بچنە ئشان .. تكتاتان لئى دەكەين رىئەما سەمان

بگەن .

ئەوا ئىش رازى بوون كەرشەما سەمان بگەن سەرەو ئشان .

چىگا كەمان لەگەلى بەكە دا سوو ، بەلام چونكە لەقەدى جاسوو

ئاوى لئى سەوو ، ئىئە زۆر رۆشتىن ناتوانەمان ئاو بچۆئەو .

ئەودا هات ، شومان خوار دەو هەربەكەمان خراپە گۆتە بەگەو ،

بەلام با وكم لای ئەوان مایەو ، لەبەكئىكەيانى بىرى :

- تۆب دەگاتە ئشە ؟..

- ئە

- جۆن ؟..

چونكە ئىئە شوئەكەمان زۆر سەرەو و تۆب نا بگرتەو ، دواى ئەم

بەكە دووقسە بە و كىشم جە لای براكەم بۆلەتەكەو هەوت .

سەعات سئى شەبوو ئىئەمان وەخا ئا بچا و بئى يان گوسن :

- ئەگەر دەتائەوئى بپۆن ئىئە بپۆن ، دىسا تارىكە ، چونكە

رووناكە دا بچ سوبای عىراق بە دوور بىن دەتائە بىن و تۆب بارانسان

دەكەن . ئىئەش لەخەو رابەرس و دووبارە رىگا مان گرتە سەر ، بە بەك

ولاخ ئىئەمان رە واتە كرد . ئەمجارەن هەرمەن سوارى ولاخەكە سووم ،

جاریكە ئىئەدى ئەماتسوو بگە و مەنا و گەلى بەكە ، بەلام با وكم كەلە

پشت مەو دە رۆزى مەى گرتەو ، دىسان ئەو ئشام سووارى ولاخ

بىمەو و بەرا كردن بەرە و لای داىكەم و براكەم رۆشتەم كەتە ماشاى

مەيان دە كرد . داىكەم بئى گوتەم :

- كچى خۆم تۆمنا ئى و ناتوانى بە سەر ئەم كىوانە بگەوى ، بپۆ

سووارى ولاخەكە بەو .

- نا .. داىە سوارنام ، لەگەل ئىئە بە بئى يان دە پۆم .

رىگا كە ئەو ئەندە بارىكە و سەخت بوو بەكە لە دواى بەكە دەو بىشتىن

بەلام ئىئە بەرزە بەكى بەرزەو سەردەكە و تىن ، ئەگەر چى دەمانزانى

لهوانهيه جاريكي تر چاومان بهزيدي خومان نهكه ويتهوه خيتربه
 ديداري خزم و ناسياوه كانمان شادنهيينهوه . بهلام لهگهل شهوه شيدا
 ههر رويشتين ، ساعات " ۱۰ " ي سرله بهياني بوو گه يشتينه ئيران
 كاتي كه تماشاي يشتهوه ي خومان ده كرد ئيدي عيراق ديار نه ما ..
 شهوه ي ده مان بيبني و ليئمانه وه ديار بوو نه نيا خاكي ئيران بوو و
 هيجي تر .

" بهشي دووهم "

ته تانته چيا بهرزه كاسي كوئه شمان لي ديار ته ما ، شهوكاتسه
 زانيم ئيدي ولاتي خومان ناسينمه وه .. به فريني ده ستسه خوشكم
 ناسينمه وه .. شاخ .. پرچيكي چهند دريژو جواني هه بوو . بهرده وام
 لهريزي دواوه ي پوله كه مان داده نيشت ، شهو كاتانه ي بهره و مال
 ده بووينه وه خواخا فيريان له به كتر ده كرد و باي بايمان ده كرد .
 كوردئيكي زور ئاواره و بهرگهردان كران . ئيمه به كه م ودوامين
 نه بووين . خۆئنگه ر رژيمي عراقني هه ره شه ي له ئيداره دانسي لي
 نه كرد باس ئينسا ش هه رله وي بووين . ئوده بوو له خزم و دؤستانسي
 خومان حياسنه وه . شايا باوكم و پويكم با چار بوون به كس نه ئين
 ئيمه ده چينه ئيران . ئينسا ش شوبه و بهرزه كاسي و لانه كه م له بهر چاوه
 له وانه شاري ياري بهرزه كه . له بهر چاومين .. له وانه يه شه گه ر
 هه ندئ ولاتي گه و ره كوئه كيان به كرد باين واني مال حال نه ده بووين ..
 زۆربه ي خه لك ئينسا ش ده ئين :

- سۆشم كوردانه بي مال و حال بوون ... ؟

شه گه ر شهوه به يتكه سينه وه شه م تسانه ده كهن ، من به توره سينه وه
 يتان ده ئيم : چۆن ده تواني شه م تسانه بكدي ، شايا شه وان وهك
 شهوه مان خوشنده واري با ههيه .. ؟ شايا كهس ده يتان ده گه رتي
 سۆ توباخا به يان بهن .

شه گه ر وا كوشت و بريان نه كرد با ن ئاوا بي مال و حال ده مانه وه ؟
 ساعات " ۱۰ " ي سرله بهياني گه يشتينه سووري ئيران .. زور
 گه ر ما بوو .. مان دووسري بووين له وه ش خراسان زۆر يه تينوو بووين .
 هه ندئ له كورده كان نان و خوار دنيان بوه يان . بي يان كوشتنه
 چاوه روان بن تا ئۆنؤمبيل ده گات و بومه ر بوئانمان ده بن . ساعات چواري

دوای نیوہرو ٹوتومبیلہ گہ ہات و ہموموان سواربووین ، بھدہم
رنگا وہ ہزارویہ کبیروہرو بھمشکمدادہ ہات ، نمدہ زانی لہسہر
کامیان بگیرتھوہ ..

- کچی خوم ہستہ واگہشتین .
تہم دہنگہ دہنگیکی ٹاشناسو .. دہنگی بھسوزی دایکم سوو ،
دیمان ٹھوہو و ہگہ فرینتہ منی لہخہ و بیدار کردہوہ .
تہتاکہ تہو کاتانہم دتہوہ سیر ، ہہرہخہون و خہیالیان
تہ دہگہم . بھہدراجال گہیشینہ مہریوان ، سہرہتا چوہینہ لہای
پارتیہک دزی سدہام دہجہنگا .. یارودوخی تہوئی بھتہ واوی شہیررہ
سوو .. ہہرلہوئی تہمہ لہدوای ٹوتومبیلہ دہگہراہن لہی دانیشہین ،
کورڈیکی ٹیرانی تہمہی بڑہ مالہکھی خویان ، بھمانگہتہنہ کھی
تہو رورٹاد سووین و جووین . لہمالہکھی تہوان جل و سہرگی خومانمان
گورپی و نامان خوارد دوای نان خواردن باوکم لہگہل کاکہ محہمہد
کھونہ گتوگتو:

- لہہرجی ولاتہکھی دیمان بھجی ہشت ..؟

- ساچار سووین ...

- چوں ...؟

- جوکہ تہمہمان بھزیدان و سٹہرہ جوکم کردیوو .
رہنگہ ہہر ہہرہتہو گورہتہ سووی .. تہگہر تہتہاس دہناس
بگہرہتہوہ . تہگہرہتہا .. تہوا خومان بھ " مانگی سوور " ی
ٹیرانی سناہتین .

باوکم خہیال بڑدہوہ .. خانہ وادہکھی کاکہ محہمہد مالٹیکی
رور مہرہمان سوون . بھنہرہ کاسان لہہر بومبارانی فرپوکہ کانی
عیراقی تہواوی شکا سوون . روژی دوای پاش جہت خواردن تہوتہمان
بھجی ہشت و خومان گہیانہ " مانگی سوور " ی ٹیرانی . لہوئی
لیکولہوہمان لہگہل کردین .. لہراہتہدا ٹاموزگارہ کانی کاکہ
محہمہد زوربان کار کردہسہر دایکم و باوکم وپوہ ہوی تہوہی بچہ
بارہگای مانگی سووری ٹیرانی ...

ٹایا تہمہ دہگہرہتہوہ بؤ ولاتہکھی خومان ..؟ ٹایا جارٹیکی
دی تہو سووکوگہی تہوہندہ بؤی گریام دہہینمہوہ ..؟ ٹایا تہو
دہتہ خوشکھی بھپرچہ درٹووجوانہکھیہوہ پٹکھوہ یاریمان دہکرد
دہہینمہوہ ..؟ جارٹیکی تہر سوورم دہہینمہوہ ..؟ دہکری جارٹیکی دی

سخت بوو ، چونکه گه رما و وئا و هاوبهش بوو . هـ ۱۵" روز
جاریک نازوقه یان دابهش ده کرد . شهوی ئیمه بهشی ده کردین ، جگه ،
له برنج ، چونکه ئیمه به بهراورد له گهل ئیتران پتر برنجمان
ده خوارد ، زۆریه ی خواردنه کانه مان به برنج سازده بی . له ده وروبه ری
وه رامن کتله گی زۆره بوون . ئیمه هه موو روژی دوای نیوه پرۆیان
ده چووین سه وزی و میوه مان ده کری . هه رکاتی به کتله بوو ئوردوگا
هانبا هه موو به ره وپیره وه ده چوون ، تاده ربارهی بارودوخی عیراق
پرساری لی بکه و دهنگ و باسی تازه بیستین . روچار که سانی
بوون خرم و ناسیاویان له ناو خه لکه که ده دۆریه وه هه موو خه لکه ی
ئوردوگا خه زیان ده کرد له جهنگدا ئیتران سه ربکه وئی ، بۆشه وه ی له
ده شی صدام زرگارین و یو ولاتی خومان بکه پسته وه . هه موو
به یانیا ن له ئوردوگا نانی گه رم و به نبرو که ره یان ده دایه نی ،
ده ولت تاقه و شوپنه ی سوی ده کرا یئدا ویشه کانی ئیمه یان دایه نی
ده کرد . خه لکیش ده یانرا نی ئیتران له کاتی جهنگدا به وله وه زیاتری
لی جاوه روان سا کرئی .

شه وکتیا ن زۆریه به خنی به خوش گه وتم ، باوکم به دانه خه سی
شه بیری بی دام ، شه وش بوه ما یه ی زیاتر خه ست بوون
نه خوشه بکه م . دکتوری که براده ری باوکم بوو ، به ربکه وت شه وشه وه
هاته مالمان ، من هاو پئی زۆرم هه موو له ئوردوگای وه رامن ،
شه وانی هه شی کۆده بووسته وه . به به لکه شوونی یارمان ده کرد ،
هه ندی خاریش موشه که بازمان ده کرد . خه لکه که روژ له شه ئوردوگای
خه هروم ده ترسان ، چونکه زۆر دوور بوو ، ئان ئاخیری ئیمه یان
گواسته وه بۆشه وی ، به لام به یئجه وانه ی هه زی ئیمه جه هروم جنگایه کی
باخوش به بوو ، له وش زووریکه به تانبا و خوارده مه نی بان بی دایه نی
زۆریه خیرانه کان بیش شه وه ی زووره کانیان ریکه یه خه ده بان شووش
دایکیشم وستی زووره که شوات ، ده سته خونه کیکی دایکم که بیشتر له
ئیمه جو بوونه ئوردوگای جه هروم ، له به نه ره که وه ئاوی ده دایه
دایکم وشه ویش زووره که ی ده شووش شه و کاته دایکم بیی گوت ، ئو
بیشتر شه زیه ت مه کتسه خومان ئا و دئین . زۆرم لاسه برسوو ، چونکه
من وام هه ست ده کرد شه و له زووره که ی خۆبانه وه ئا و بۆ دایکم دئینی
کاتی که له گهل دایکم قه م کرد به ییکه نیسه وه گوتی :

— رۆله بزانه که به هه له جو بووی ، شیره ی ئا و گشتیه ، خۆشه گه ر

له ژووره کې شوان شیره هېوايه شوا له ژووره کې شيمهش ده پوو ،
ده برؤ شستا خوټ ټاوبينه .

- به سرچا و دايکه . به لام په قرح له کوئ بيم ؟
دايکم به پتکه نينه وه گوټي :

- مډگر ټاگات ليئ نيه په قرحه کې به ده ست خوټه وه .. ؟

خيرا په قرحه کې هه لگرت و بهره و شيره ي ټاوه کـــــــــــــــــه روښتم .
شوي زور قدره بالغ سو ناچار وه ستام تاخوره م گه شتي . پاشان
بي شوه ي په قرحه کې پر ټا وکېم به همدان ريڼاکه ي خوټ داگه را مه وه
که به دايکم گوټ قدره بالغه پتکه ني و گوټي :

- له و شوي نه کې شوا و زوره سرؤټ قدره ناراني ، به لام که کم
بيټ قدره ده گري ، شوق وانيه .. ؟

- به لي دايکه هه روايه ..

- ده شستا به قرحه کې بده خوټ باجم ټاوبينم ، شگر حريش
ده کې له گه ليا و هره .

- بانه ميش ديم .

- ده بي شوش به قرحه کې شتي

- سرچا و دايکه .

دواي شوه ي په قرحه کې ده ست به بگه ل دايکم که وتم ، دواي
شوه ي که نوره مان هات په قرحه کې گانمان پيگرډن و بهره و ماله کېمان
که راينه وه که تا که زووريک سو .. دواي شوه ي دايکم زووره کې
شوشت ، ته و اوي که ل و په له کېمان سرده زووره وه و رامن خست ،
له پاشان خوار دمان دروست کردو قاپ و قاچا خه کېمان شوشت ولي ي
نووستين .

زوريه ي ها وله کاسم که له وه رامين سوون ، شوا شيش هاتنه
جه هروم ، پتکه وه باريمان ده کرد ، شوه ي چار شوي هه پـــــــــــــــــو
ده پينا و باريمان ده کرد ، بيم جوړه به کيک له پيشه وه ده و شتا و
شواني دي له دواي شو ده وه ستان وه که شمه منده به رتکه ده پريشتمين و
گوراني کور ديمان ده گوټ .

رؤزيکيان که به ته ما سووین به وین ، به کيک له ده رگاي دا ، که
دايکم ده رگاي کې کرده وه ته ماشاي کرد زنه کې کاک زاهيره .

- فرمو و هره ژووره وه .

- شوتان باش ، هرمان ده کرد شم رؤ بینه مائي شيمه .

هه و انامه ي
پيگري

- بۆج ۴۰۰ ؟

- چونکه شه میرۆ جه ژنی له دایک سوونی " هه ودا " ی کچه
- باشه دین به لام بئم بئم نه مه نی جه ند ساله به .
- بهک ساله به . بسوره کهزه جه تم دان شه و ماله هه رئا وه دان بیت
- خوات له گهل
- که دایکم هاته زووره وه لئم برسی :
- دایکه ج کار بکی هه سوو
- کوئی دوا ی عه سر بئنه مائی شئنه .
- ئازادی برام بیه شه وه ی لئگه ری دایکم شه که ی ته و او و بکات
- برسی :

سامان - بۆجی دایکه . . ؟

- شه میرۆ جه ژنی له دایک سوونی کچه که یانه .
- سهعات جه ند دایکه
- سهعات - ۳ -

ئازاد - زۆر زووه دایکه

- با وکم - راسته رۆله زووه شه لام ده نواسین دره نگه تر برۆسین
- دایکم - ده باشه جا کتر . با که شه ئی سراجت بکه سین .
- سهعات ده وری ۴/۳ بوو هه سوو بئین جووبه مالی کاکه زا هه بر .
- له وئش بئنه وه وئنه مان گرت و له جه ژنی له دایک سوونی هه و دای
- کچیان دا ئاههنگمان گیرا .
- سهعات ۵/۳ بئش گه پراسه وه بۆ ماله وه .

بهروز یاسمی

گفت و گو به ک له گهل شاعیریکی ئیلامی

ئیلام، بارتزگایه کی کوردی به که له دوورترین ناوچهی باشوری کوردستاندا هه لکه وتوووه و به که ژو کتوی بهرزو سروشتی جوان و رنگس رازا و تهوه، به لام شه میش ههروه کو شاره کانی نری کوردستان بی بهش بووه . له هه موو جوژه بیشر کهوتن و باسح بیدان و شاهه دای کردنه وه بهک . له دتیر زه ماهه وه سشنگه ی کوردی ره من بووه که به زمانی کوردی (زارا وه ی لوری) دواون و شاعاری ده کهن به وه ی که کوردن و به زمانی کوردی ده بوئن ، وه بئجگه له جسی رۆشنیرو خوئندکارانی شه بارتزگایه که به فارسی ده بوئن (جگه له زمانه که ی خو بان) هه موو کورد زمان . له م شاره دا شاعیری کهوره بهر جا و نا که ویت ، به لام شاره شاعیر و لاوانی شه شاره خه ریکن خو بان بگه مننه جیهانی و نژده شه ده ب سو باراستنی بیسایه ی ره به سی کوردی خو بان . شه مهش و ئپرای دوری شه بارتزگایه به و سیاسه تی رژیمه بهک له ده وای به که کان سو ته فرو تونا کردنی رۆله کانی بهک میلله ت . وه سو شه وه ی له هه ندی له تابه ته ته ندیه کانی نه ته وایه تی و جیهانی بهر بلاوی شعر له بارتزگای ئیلامدا شاره زایی بهیدا بکهن جاومان کهوتنه شاعیری لاو (بهروز یاسمی) که به کیکه له شاعیره کانی شه شاره و نه خشیکی بهر جاوی هه به له ره وتی رۆشنیرو و شه ده سی دا .

- ناوی بهر ئزتان ، ته مهنتان و له که به وه دهستان به شعر بووسن کردوووه ؟
+ ناوم بهروز یاسمی به ، ته مه نم ۲۳ ساله ، نریکه ی جوار ساله له گهل شعر ده ژیم ، وه ده بی بهر تا شه وه بلنم که خه لکی به هوی شاعیره فارسی بهکاسه وه من ده ناسن ، نهک شاعیری کوردی .

- له کوئی (ج بلاو کرا وه بهک) شاعیره کانیان بلاو کردو ته وه ؟
+ شاعیره کانم له گوئاره کانی ((اطلاعاتی هفتگی - کیهان فرهنگی - ادستان)) وه چه ند گوئارو کانیامه بهکی بهیدا بلاو بوته ته وه .

— کام شاعیرانه کاریان کردۆته سەر شیعره کانیان ؟

+ هەر شاعیری له سهره تا وه ، بیهویتیان نه په ویت . ده که ویتنه زبیر کاریگهری شاعیری یان چند شاعیرتکه وه ، گرنگ نه وه بیه که ئه م کار تۆ کردیه چه ئه ده خائینی . ته گهر ما وه بیه کی که می خایاند ، شاعیر سهر که وتوووه ، به لام ته گهر درێژه ی کیشا ، شاعیر له زبیر سایه ی نهو کار تۆ کردندا ون ده بئیت . من سهره تا له زبیر کاریگهری (حافظ) دا سووم که وا بهر ده که مه وه ده بستم له داوئسیان بهردایۆ . وه هیدی هیدی گهره کهمه زمانیکی شعری سهره خو و تاسیبت به حۆم بدۆز مه وه .

— شعری کوردستان خویندۆته وه ، راو بۆ جووستان چۆنه ؟

+ بنگومان فهرهنگ و ته ده ی کوردی به کیکه له ده وله مند ترین ، ره سه — ترین و کۆنترین فهرهنگه کاسی حیهان ، که ته فسوس ، زۆر هۆ ، کسه سا کردسیان لێره دا کاتی زۆر ده وئ نه به هشتوووه وه ک بئوست له بئوان خه لکی حیهاندا چۆی خۆی بکاته وه . تاته و شوینه ی که من شعری کوردی — خویندۆته وه ، ته گهر شاعیرانی کورد ، باشتر له شاعیرانی فارس زمان شاعیران به گوسئۆ ، له وان که من بین . وه ههر چهنده وه رگرتانی شعر له ناسکی و ره وانی شعر کهم ده کاته وه ، هه مان مه سه له ، واته وه ره گرتانی شعری کوردی بۆ سهر زمانه زیندوووه کاسی حیهان بۆته هۆی نه وه ی کسه ئاشابه تی له گه ل شعری کوردیدا (هگه له زمانی کوردو کوردستان) که م بئیت . نهو سۆزه ی که له شعری عارفانه و عاشقانه ی شاعیرانی کوردا هه به ، که م تر له شعری شاعیرانی گهلانی تر دا به دی ده کربت . وه ههر ته مه ش بۆته هه وئۆ نه وه ی که شعری شاعیرانی کورد له دل و ناخی میلیه تی کوردا چۆی خه وئۆ بکاته وه ، ههر وه که له گۆرانی به فۆلکلوری و بهنده کانیاندا زۆر سو دیان له شعری شاعیران وه رگرتوووه .

— کام شاعیری کورد شیعره کانی کاری تۆ کردویت ؟

+ من شیعره کانی ما بۆستا وه فای — مه وله ی — گۆران — عه بدوللا به شه یۆ — شرکۆ بیکه م خویندۆته وه به شعری ئه م شاعیرانه زیاتر ئاشام تاکو شاعیرانی دی ، ته له ته هۆی نه وه ی که ئیمه که م تر ئه م شاعیرانه مان تاسیوه ، حیا وازی له هه که مان بووه ، چونکه ئیمه گه شتمان کوردین ، وه ته نیاله هه که مان حیا وازه که ئه م حیا وازه تۆ گه به شتنی شعری ئه م شاعیرانه له لای ئیمه که می قورستر ده کات .

— نا وچه که مان بپه له شعری فۆلکلۆری ، ئایا له شیعره کانتا سوود له فۆلکلۆر وه ر ده گرت ؟ !

+ من نا وه ریکی عه جیب به شعری فۆلکلوری و نا وچه ی هه به ، وه هه وئم دا وه

له شعره گاندا فەرھنگ و داب و دستور و نەرتی کورد بەگشتی و ناوچه کەم بەتایبەتی زیندو بکەمەو. کاتێ که شاعیریکی کورد بۆ نموونە شعریک لە ژێر ناویشانی ((شیرین تەشی دەپێتی)) دا دەھۆنێتەو، ئەمە تایبەت بەزمانی کوردە، وەسنەچە و بنەڕەتی دەگەرێتەو بۆ فەرھەنگی کورد، چونکو خەلکی تەڕ شتیک بەناوی - تەشی، و رستی خوری، یا - تەشی رستی - یان تە، بەوحوۆرە که لە ناو ئێمەدا ناویتی .

- ئایا هەولتان داوھ شعر بەزمانی کوردی بنووسن ؟ !

+ بەداخەو لە ئەمڕۆی ئێراندا، رۆژنامە و گۆنارە کوردیەکان، جالاکیان کەم، وەشەگەر ئێمە شعریک بەزمانی کوردی بنووسین، خوێنەرەکی تەسەبا خۆمان و هاوڕێ و دوستانمان دەنت، ئەمەش زیانیکی گەورە لەگەنەکانی ئەم ناوچەداوە که هەمووئێمان بەزمانی کوردی قەدەکەن، وەدەسین زیاتر بەفارسێ دەنوسن تاکو کوردی که زمانی داکی خۆمانە. سەرەرای ئەمەش ئێمە ناوێد بنووسن، وەحارجار شعر بەکوردی دەنووسن ئەگەر چی خوێنەرەکی تەسەبا خۆمان یەن .

- تۆ بەراراوەی (لوری) قەدە کەیت، هەندێ کەس ئێدعا دەکەن که ئێو کورد نی، وەلامتان چە ؟

+ هەر وەک لە پێشەو نام کرد، خوۆرە سە که ئێمە کورد نی، ئەسەبا حیاواری لە زاراوەماندا هە، زمانی کوردی لە چەند لەهەبەکی حیاوار بیک دت (لوری) بەککە لەو لەهەبە

- ئایا لە ناوچە ئێلام شاعیرانی هەن یا ئێخ هەن بە شعری کوردی ؟

+ بەئێ، لە ئەنجومەنی شیعردا که هەموو هەفتە بەک کۆپ دەسەتی، هەول ئەدرێت که شاعیران هان بدرن بۆ شعر وتن بە کوردی، هەرچەندە ئێمە سە لە ئەهه هیشتا بەتەواوی جێی خۆی لەنا و خەلکدا نەکردۆتەو، بەلام بەگشتی دەبێ بەرامبەر داهاوو خوێسین یەن . ئەلەتە ئێمە هەول ئەدەین که شعره کوردیەکان لە قالی عروزو بەخری شعره کلاسکیه کاندای بێت هەر وەک شعری فارسی و عەرەسی، چونکو هەر وەکو خۆتان دەزانن شعری ناوچەیی و فولکلوری ئەم ناوچەیی زیاتر بەنجەیی بەقەولی ئێو و هیاپیە بەقەولی ئێمە، وەتەسەبا ژمارەیی هیاکان زەجا و دەکریت وە ئەمەش هەلە، دەبێ لەقالی وەزەنەکاندا یێ . هەر وەها لێژەدا دەبێ ئەوە بلێم لەم کۆپە شیعریاندا شاعیرانی سێ هابەشی دەکەن که شعری فارسیان لە ئاستیکی بەرزدا یە وەلە ئێراندا ناسراون و بەکوردیش شعری بەرزیان هە، لەوانە کاک (عبدالحبارکاکی - زاھیر سارامی - سیروس ئەسەدی) وەچەندانێ دی .

- ئارەزووت چە بۆ پیش که وتن و گەشەکردنی شعری کوردی لەم ناوچەدا ؟

+ هه‌میشه گه‌سه‌کردن و بێشکه‌وتنی شیعی کوردی بێکێک له‌ئاره‌زووه دێرینه‌کانم
بووه، وه‌شه‌مه‌ش به‌دی نایه‌ت، مه‌گه‌ر به‌هه‌ول و کۆشی شه‌ولاوانه‌ی که‌ شیعیرو
شه‌ده‌ب دۆستن و دلایان بو‌ شه‌ده‌بی کوردی لی‌ شه‌دا و خوین و غیره‌تی کـــورد
بوون و به‌کوردی مانه‌وه‌و به‌کوردی مردن له‌نا و ده‌ماره‌کانی له‌شیا نداده‌گه‌ریت،

ئه‌مه‌ لایه‌نیکی مه‌سه‌له‌که‌یه، لایه‌نیکی تر زه‌مینه‌ خو‌ش‌کردن بو‌ چاپ و بـــلاو
بوونه‌وه‌ی نووسین و شیعی کوردی‌یه، چونکه‌ گه‌رتی ئێمه‌ چۆنیه‌تی بـــلاو
کردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانمانه‌ له‌نا و خه‌لکیدا، شه‌گه‌یا گه‌رتی که‌می شیعی‌مان
نیه، که‌م بوونی گۆره‌یانی بـــلاو کردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کان، له‌که‌م بوونی به‌ره‌م
گه‌رگه‌تره، تا‌کو بازارێک بو‌ بێشاندا‌نی کالایه‌که‌یه‌ی، ناتوانی‌ت شه‌و
کالایه‌ بێشان بدریت، بۆه‌ جۆی خۆیه‌تی لێره‌دا بـــلتم تا‌کو ژماره‌و ئیسرائی
رۆژنامه‌و گۆناره‌ به‌ره‌هه‌نگی و شه‌ده‌بی‌ه‌کانی کوردی زیاتر بـــیت، زه‌مینه‌ی
دا‌هێنان و توانای لاوه‌کان، خو‌شتر ده‌ی .

له‌گۆنای دا‌گه‌شه‌و بێشکه‌وتنی زمانی کوردی و ته‌مه‌ن دریزی شه‌و که‌مانه‌ی
که‌ دل بـــوتاو و زه‌حمه‌ت کێشی زمان و به‌ره‌هه‌نگی ره‌سه‌نی کوردین، له‌خوای
گه‌وره‌ داوا‌کارم، وه‌هه‌وادارم که‌ دره‌ختی کۆتی شیعی کوردی هه‌رچی زیاتر
به‌هه‌رترو سایه‌ی فراوانتر بـــی تا‌کو هۆزی ماندووی شه‌م خاک و شاه‌ لـــه
ژێردا، بـــوو به‌دن .

ئاماده‌کردنی: م . م
(ئیلام)

کاتی شاعر

جون سرچەر . وه رگتپراسی : شه ما ل

ته و هوتلهی لایم، ده روانسته سەر ده ریا چه به کی بچوکه له سالانی دووه میس
شهری چهاندا به کیک سوو له باره گاگاسی (گیستا پۆ)، لهم گوینه دا نه حقیقلان
له گهل خه لکی دا ده کرد و شه گهل چه بیان ده دان . ئیستا شینا به که سوته هوتیل .
دیمه سی ئاوی ده ریا چه که و کیسه گاسی به رامهر که له باری هوتله که وه دبارن،
سگار کیشه روما سبه کان تابلویه کی با یاسی لی به دی ده که ن، قوریا سبه کان
کاتیک سو زووری نه حقیق ده جوون بیان ده که یاره وه ، هه مان دیمه بیان به رجا و
ده که سوته ، دوستای قوریا سبه کانس زه سوونه سوو رووه رووی سنا به کسه
را ده وه ستان و نه ماتای به و شو به بیان ده کرد، که که س و کاره کانسان نیابدا
دوو جاری ئاراریکی له را ده به ده ر، بان مه رگیکی به یستا به یستا هاتوون . شاخو
له نیوان جوانی و شه و چاره نووسه ی تووشی هاتوون چیان به دی ده کرد؟

ته زموونی شه شکه نه دهانی خه لک ، به کیکه له و ته زموونه ی وه سف کردنیان
زور قورسه ، نه که هه ره به ر تووندو تووشی ئازاره که ی، به لکو له به ره ئه وه ی
شه شکه نه کاریکی نا کوکه له گهل خودی ته و " قه ره زبیه ی - اقتراض " هه سوو
زمانه کانی له به ر دا مه زرا وه ، شه شکه نه زمان وردوخاش ده کات گه ره که به تی
زمان (اللغه) له قورگی ده نگ و وشه کان و راستی دامالی . قوریا سبه کانی شه شکه
نجه له وه حالین: (ده یانه وی تیکم بشکین) به رگری زیندانی (الحین) که
ئاراسته ی ته و به شه ی ده کری، که تووشی تیکشان هاتووه ، تا کو سووریکسی سو
دانی . شه شکه نه له بار به ک ده ردینی:

شه گهر وینه ی چه سته ی منیان نیشان دای

با وه ریان پی مه که

شه گهر پی بیان وتی

مانگ مانگه

با وهریان بی مهکه

شهگر بییان وتی شهوی سر کاسیت دهنگی منه

شهوه شیمزای سر کاغزی دان بیانانی منه

شهگر بییان وتی درهخت درهخته

با وهریان بی مهکه

با وهریان بی مهکه

شهوی بیئت ده لئن

شهوی سوتندی بؤ ده خون

شهوی نیسانت دده دن

با وهریان بی مهکه ...

شهکجه مژوو به کی دوورودریزی همه شهرو به دوو باره سره هلدانه وه یه و
شوه بهر لایه ، خه لکی بهر سام کردووه ، رهنگه هوی بهر سامه کان شهوه سی که
با وهریان به سووسی خرایه نه مایوو ، زه سری شهکجه له بهر شهوه نی به راده یله
که میون دایه بیان بهر بهر اسوووه ، به لکو زه بهر که ی له و کاره ساته یه که به
خه لکی ده کا ، بیجه وان دی شهکجه به شهکجه وتن نی به ، به لکو چا که به .

زور بهی شهکجه به شهکان - شهکجه ده ره کان - مدرج نی به سادی بن
وانه حذر به شهکجه کردنی بروف سکون ، شهوانه بی او و شافره تی له مه و بهر
شاماده و ده سه مو کراون ، تا به بهر هوی کردنی دیا ریکرا و بکن وله بیاشان دا
له خوابه وه به بهر هوی لیده کهن ، فرگی ره سی و نار ه سی سو جه لاده کان همه
که له لایدن مری به وه هه لده سور بیدری ، سلام بروسه ی شاماده کردنی به ره تایی ،
بیش فرگه ده ست بیده کات ، له بهر شه و به ره زیه شامدی لوژیانه ی ده لین :

که سانسک همن له خه لکی حیا وازن و شه و حیا واری به ش زور به تر سی هه به ،
بیوسته (شه وان) له مار به ک ده رسنن چونکه له (قیمه) وله (قیوه) حیا نو دو ، مین
وانه له فرگه کانی شهکجه دا فر ده کرسن : جه ست بیان (شه وان) ساخته یه ، شه وان
بیان وایه له گهل شه دا به کسانن و حیا وازیان نی به ، شهکجه ده دان سزای
شه و دروبه و ساخته مار به یانه ، ته تانته جه لادیش له به ره تا دا شهوه ی قیری بوه
ده یخاته بهر بر سیار ، له تر سی شاقیه تی شه و ره فتاره ی له را بر دوو و شه خامی
دا وه ، له شهکجه ده دانی شه وان به رده وام ده سی ، جه لاده کان تا کو که ولی خویان
له شهکجه رزگار بکن ، نازاری خه لکی دده دن .

بهم دوا بیه رژیمه فاشیه کانی شهمریکای لاتین هه ولیان دا مه نتیق
شهکجه بهر قراوان بکن ، بویه به وه نه وه ستان جه ستی قوربان بیه کان له ت و
به ت بکن ، به لکو هه ولیان دا نا ویشیان له ت و به ت بکن تا کو نه با سرینه وه ،

هوی شهوش، شه رهمزاري بان ههست بهی ئا سروبوون نیه، بهلکو مه بهستیان
پاکتا وکردنی هه موو شوینه واریکی شه هیدو قاره مانه کان و دروست کردنی شه
په ری ترس و توقاندن له نا و خه لکی دا .

به ئاشکرا پیاویک بان ئا فره تیک، شه وانه له ماله وه بان به روژ له سه ر
کاره که ی ده سگیر ده کری و ژماره یه ک ئاده میزاد به جل به رگی مه ده نیه وه له
نا و ئوتومبیلی ده که ن وی سه رو شوین ده سی و هه چ شوینه واریکی له دوا به ی
نامنی، بولیس، وه زیره کان، قازیه کان، حاشا له وه ده که ن که شتیک ده ر ساره ی
ون کرا وه که سزاس که له زیدانیکی ئه سته خاراتی به رازیدا قائم کرا وه .
مانگ و سال تیده یه رن، ده ست شووشن له ژبانی سه رنگوم کرا وه کان مان سایی
خیا نه ت کردنه له وای به ی به زور له ئامیزی که س و کار یان دا ده ریان هسان، زیندو
سووشیان مانای شه وه یه هه روا به گری ده که ن، له ژیر شه شکه نه دا نه مردون .
تا ناچار ده بیت دوا ی ما وه یه کی تر، دان شه وه دانسین که ئیر نه ماون، نه
شه یه ک، نه هیمایه ک، نه شوینیک، نه که سیک هه یه به ر سار سی، که سیک شه یک
سای مه سه له که ی به خه تبه به رده م و سزایه که ش دوا یی نایه ت خو نکه شه سلنه
سزایه ک له ئا رادانی به ، وادیا سی ده نگووشن مانای به سوونی ده نگه و سی
دهنگی لیره دا سار و دو خه کج کار یه ک، ئو سونه ئا سزای شه شکه نه دانی دل شه و
لاشای ده ریا فری بان ده داته که مار دوا ی ناسینه وه بان ده رده که وی له
لیستی سه رنگوم کرا وه کان تومار کراون، هه یه ی حار دوا ی ما وه یه ک به ک دوو
که س له سه رنگوم کرا وه کان بهیدا ده سه وه و شه ده گهن هه والی شه وانی دیکه
ده ران، به رنه که به و مه سه ته به ره لاکراس شو شه وه ی هه وایه ک سو زینه وه نا
هه زاران دل شه شکه نه دات .

دلهکان :

له هه شتی ئا یاری سائی را بووردو وه وه ،

کوره که م بزره

وتیان بو چهند کات ژمیریک له گه ل خو مانی ده بهین

تا کو ته حقیقیکی رو تینی له گه لدا بکهین

له وکاته وه شو تومبیله بی تا بلو که رویش تو وه

هه چ شوینه واریکی نه ما

تا له دو سته کی مان بیست

که تازه له زیندان ها تو شه وه

دوا ی پینج مانگ ده سگیر کردن

له کو تایی شه یلول دا

له قیلای "گرمال دی"

لهژیر شهکهنجه دابوو
لهخانوو سوورهکهی
بنه ماله ی گریمالدی
تهحقیقیا ن لهگهل دا دهکرد
دهلین بهدهنگ ، بههاوار
دهست نیثانیا ن کردوو
ئاوا دهلین

ئیهوو خواتان بئم بلین
ئهو رۆزگاره ج رۆزگاریکه
ئهم دنیا به ج دنیا بهکه
ئهم ولاته ج ولاتیکه

لینان دهپرسم

باوهر دهکری

خوشی دایکیک

بان سادی باوکنیک

ئوه بی ، بزانی

ئهوان

ئهوان

تاکو ئیستا

کوربهکهی

شهکهنجه دهدهن

دوای بئنج مانگ سه رنگوم کردنی

ئوه بی بهلگه ی زیندوو بیونی

ئومیدی گهوره تریشمان ئوه بی

کله سالی ئایندهدا

دوای ههشت مانگ

بزانی

ههروا شهکهنجه ی دهدهن

رهنگه ، بی دهچی ، هزر دهکری

ههروا زیندوو بی ....

سو به رهنگا رسووته وهی شه مجوره کرداران هه ته شه نه کردنی بهرده وامبان و
ئیهو گلانی دهزگا کانی (سی ئای ئه ی) له ئاماده کردنیان دا ، شه گهر ته لیبین له
حیه جی کردنیان ، بیوسته هه موو حوره شهو کانی بیزاری ده ریرین و به رگری

ههواننامه ی کتیب

چالاکانه (کومپته‌ی لیسوردنی نیوده وله تان به شیک له م چالاکانه به ریوه ده‌یا) هر وه‌ها شاعیره کانیس هله است ده‌نوس، به کیکیان شاعیری جیالی فارسیسل دروفمانه (شعره‌گانی بیته وه له دیوانیکی شه‌ودا به ناوی - ون بوو سوهریگه‌پ سزاون، له بلاوگرا وه‌گانی ریکه‌راوی لیسوردنی نیوده وله تانه). نادای به ره‌می شعری دژی شاعراری حه‌سه‌می ده‌سه‌لاته زورداره ها وجه‌رخه‌گان پتر ده‌ی، که زه‌بروزوریان وینه‌ی زه‌بروزوری دوزه‌خه .

له‌سه‌ده‌گانی هه‌زده‌مین و نوزده‌مین دا، زور له‌بیراری ده‌ررسی دژی زولی کومه‌لایه‌تی به شوه‌ی به‌ختان سوران، بیزاری ده‌ررسیکی شاقلا نه‌بوو، سا وه‌ری هه‌بوو که له‌شاکام دا دانایی به‌سهر خه‌لک دا به‌رمان ره‌وا ده‌ی، و میژوووش له که‌نار شه‌قل دا له‌گهر ده‌گری، شینا مه‌له‌که به‌م شوه‌ ساده‌به‌نی به، شاکامی گه‌شته‌که به‌هه‌ج شوه‌به‌ک سوگه‌رتی به‌ناگری. به‌ه‌وای قریشتی به‌خته‌وه‌ری نایینه‌ده‌ست به‌رداری شین و غازاره‌گانی شعرو و دوینی سین . خرایه واقعه‌که و دیار که‌وت له‌ره‌گ و رسته ده‌ره‌سانی شاسان نی‌به، شه‌مش شه‌وه ده‌گه‌به‌نی که شورش - شانشوونه‌به‌له‌گه‌ل شه‌وما‌ایه‌ی که‌ده‌ی به‌ زبان به‌ختری - دواختن سوون ساکات، ساتی راستی، ساتی شینتانه، شعر به‌شامزیکي والاثر له‌به‌ختان پیلاری له‌م راستی به‌ده‌کات، شعر راسته‌وخو له‌گه‌ل زام ده‌دوی .

هه‌وای نامی کتێب

جون برجه‌ر :

نوسه‌ریکی مارکی به‌سالی ۱۹۲۶ له‌لنده‌ن له‌دایک بووه . له‌هواره‌گانی رومان، شعر، لیکولینه‌وه، ره‌خه‌ی شه‌ده‌ی و هونه‌ری چالاکي به‌رجه‌ستی هه‌به . به‌ناوبانگترین ره‌خه‌گری هونه‌ری جیهانه .

ژیانی عمه‌لی له‌ته‌له‌فریوسی به‌ریتانیادا ده‌ستی کرد، له‌یاشان داگوشه ره‌خه‌ی هونه‌ری له‌گوفاری (نیوستیسمان - ۱۹۵۲ تا ۱۹۶۲) گرتنه شه‌ستو . سالی ۱۹۵۸ رومانی (نیگارکیشکی به‌رده‌مه‌که‌مان) ی نووسی دووه‌مین رومانسی برجه‌ر به‌ناوی (جهی G) ژماره‌به‌ک یادداشتی وه‌رگرت، وه‌ک یادداشتی (بروکر ماک کونیل) که‌به‌ناوبانگترین یادداشتی شه‌ده‌ی به‌له‌ به‌ریتانیادا .

سالی ۱۹۷۲ زنجیره‌به‌کی ته‌له‌فریوسی له‌که‌نالی (سی سی سی) به‌ناوینیشانی (تیروانین) بلاوکرده‌وه‌ له‌یاشان له‌کشیبک دا چاپ‌کراو داخواری به‌به‌کی زوری له‌سهر بوو، کتیبی تیروانین ژماره‌به‌ک وتارو لیکولینه‌وه‌ی جورا و جوری به‌خوبه‌وه گرتووه‌وه له‌سهر سی ته‌وه‌ره‌ی ره‌خه‌گرانه دامه‌زراوه، کالالا و خاوه‌ندیتی که‌سایه‌تی و له‌دایک بوونی تابلوی هونه‌ری، دیعه‌نی شافره‌ت له‌هونه‌ری روژئا وادا، به‌روبا که‌نده‌ی بازرگانی و هونه‌ره‌ی ته‌شکیل به‌گان، ژماره‌به‌ک

وتارو لیکولینه وهی (تیروانین) سه باره تهم باسه تانهن:
 بوچی مایاکوفسکی خوی کوشست؟ دیمه نی گنقارای شهید گاسریلگارسیا
 مارکیر (شاردنه وهی زازه کانی مهرگ) ، کوچ ، سه کاره سانه کانی وینه گری فوتو
 گرافی، فان گوک و سه زور نیگارکیشان سیکاسو: وینه کیشان و ناوچه میلی-
 سه کان، جوتیاران و جیهانی نوی شعرو شه شکه نجه له جیهانی سی یه مدا .....
 سه شیکی تهم وتاره که به ناویشانی (کاتی شعر)ه کراوه ته کوردی و لسه
 زماره یه دا بلاو کراوه تهره .

هه و النامه ی کیتب

شه و بیا وه مرد
 که جگه له دوو دهستی نا وه لا بو زبان
 شتیکی دیکه ی نه بوو ،
 بیی بهرگری له خو بکا !
 شه و بیا وه مرد
 که ریگایه کی دیکه ی نه بوو
 جگه له و ریگایه ی تیایدا سبزبان
 له تفهنگ ده بیته . !

بوژ شلوار

به سه رهاتى (مۆمى)

له گۆرانىیه کی فۆلكلورىدا

ئاماده کردنى ئارىز عەبدوللا

زور چاران دەسەنس . . دەسەنس، لەگەرمى زەماوەندىک بەلە جەرگەى داووەتیک دا، شایى گىبرىکی دەگ زولال لەسو تەب و توزى ھەلیەرکیدا، لەگەل ھەستان و تەکان و، خوش و خروشى خوشى سووگە، وشەى جوان و یارا و تیکەلى سازگارترین شاواری رەسەنى کوردەواری دەکاوەتیکە لە دەروونەو دینی و تەزوو بەگیاندا تیبەردەگات . بەزەمکە ھىدە گەرم دۆنگات خەلکەکە بەرگەرم و بەرخوشى سى بەدە دەن . لەرەدا خوشى و نادى دەگاتە لوتکە و بەلى بەر ھەموو گەسکدا دەکیشى . بەلام کاتى گۆرانىیەکەشى نەگەنەو دەسەنس دەفەکەى مایەى غەم و کەسەر و بەزارەو کیرانەوێ بەر ھاتیکى ناخوش . رووداویکی دلەرزە . واتە ھەوینى گۆرانىیەکە رووداویکی ناھەموارە ، بەشەو بەکى دیکە دەتوانین ، بلیس : شىن بەشایى دەگىردى ، شىن سو مەرگ و کارەسات و رووداوى راسردوو ، تاشى پش سو د واروژو داھاتووی ژيان . ئەمەش ئەو دەردەخاتکە گەلى کورد سەرە رای برىن و رەت کردنى قوناعە حور او جوورەگانی مەینەتى و ناھەمواری دەردەکوشتە کومەلایەتەکان و سەم و زوردارى دوزەنە داگىرکەرەگانی ، ھەمیشە بەدرىزایى مێژووی ، لەبەر بەرەگاندا سوو و گەتەسەن راوەستاو و بەئومىدى بەرزەو لە دەروونەو گۆرانى سو دواروژ جریو ، بەرلە نووسنەوێ مێژووی خوی لە نیو دلان و سەرزاران و لەوێژدانى زیندووی کوردەواری تومار کردووە و لەدوو سووی سامانى نەتەوہییدا یاراستوویەتى و نەوہ نەتەوہى دیکەى سياردووە . ئەم تیکستەى خوازەوێ گۆرانىیەکی جىروک سروشتەو ، لە کوردستانی ژووور داووەتو شاهەنگى بى خوش دەدرى و خوشى گىرانەوێ داستانىکی دلدارىیەو بەشەوہى جىروک و حیکاتەیش باوہ و شەوان لەگورو گەرە لاوژەى لادگاندا دەگىردریتەوہ . بەبى ئەم دەقە گۆرانىیەکە ئەو کە «مۆمى» کچە کوچەرىکی شوخ و شەنگ و جوانى

هر ریمى ههكارى دهسى و لهگهه ها تووچوى گهرمئان و كوستانان دلى دهچیتسه
 شوانىك و دهسه شهبندارى بهكترى، دياره بهپى ياساى داب و نهريتى ميژينه
 كونه بهرستانى كورده واريش شهم جوړه دلدارى به قهدهغه دهكهن و سزاي بهرپيچى
 كردنشى له زور بهى كاتدا مهرگه . ههروهها حياوازي پلهو بايهى كومه لايه تى
 نيوان ههردوو كيشيان ريگه گرى بهردهم خواستن و خوازىنى دهسى، سوبه شهوانيش
 زور به تهسى و درى بهوه بهره بهخوشه ويستان ددهن و ورده ورده تا ويتهى
 بهكترى دهس و سوبه كترى ده سوتين . هه رچهنده شوانه رازو سزاي خوى تهنيا بو
 شهخاله گهى ده دركىنى و شهو و روز كول و كوفانى دلى بى ههله دهريزى . سهلام
 مومى بهخو جوان كردن و رازانده وهى بهژن و بالاي قريت و هورى بهكهنس و
 خنده هيواي بهر ليوانى گومانى خهلك ده خاته بهر خوى، مقومقوى دلدارى شوان و
 مومى بهيدا دهسى و مومى دهسته جى بهرنجى ده و رو بهرى، تا روزيكيان دوائى وهى
 لهگهه دهسته خوشكه بهر بانه گانى مهر ده دوشن و بهره و ره شمالان ده گهر بهوه .
 لهوى له تبهوهى ريگه دا مومى بهرخك كه به ناوه شهوه ده گرى، بهر له لاي دهكات و
 بهرخكه ش بهره و ناو سگهه راده گاتو شهوش له دهسته خوشكاني داده بهرى و به
 دواى بهرخكه دا سولاي شوانى بوستى ده گهر بهوه . شهدى شهو گهرانه وه بهسه
 دهسته بهلگه و بهر بانه گانى گه لايه كهن . هه رچهنده شهو هاوار دهكات و
 ده پار بهوه كه بهرخكه بهى مهست له دهسته بهره لايوه و هجى لهگهه كسوره
 شواندا شه به سهلام شهوه دادى نادا و كاه له كار ده ترازى و راستى بهكه
 شهتر ساشار درسته وهو شهو مهسه له بهى شهرا كهى مومى ده گاته وهو شهوانش هه
 سى بهيه كه وه داده شهن بو شهوهى بهر بارى كه له جاره سوسى خوشكه كه بهيان بهن ،
 سراكان هه ر بهكه رابهكى حياوازي لهوانى تر دهسى و برا سوك داوا دهكات
 سیده شهوانه كهو، بهر لاي ناوه تدى داوا دهكات سیده نه هه ر كه سىكى تر سهلام برا
 گهوره كه كه خاوه شهى بهر بارى بهكلا كه ره وه و ده مر استى خزانه كه به سوبند به تهلان
 ده خوات كه دهسى بكوژرى و شهتر ده بكوژى ... گورى مومى ده كه ويته زورانى
 شاه خاركى و تاكو شهستاش جى نزرگهى كورو كجاني ناوچه كه بهوه ، تا وه كو شهستاش
 موميش هه ر ده سووتى و شهوق وگر له دلى هه موو دلدارانى ناوچه كه دايه و ، مومى
 شههيدىكى ريگاي شهين و خوشه ويستى بهكى راسته قسه بهوه و ما بهى ياد كردنه وه به .

دهقى گوران بهكه

ههى مومى مومى مومى،	بومه عهبدال و جومى
مومى كورتى ته ما مى	مومى كورتى ته ما مى
وهرده كا ره خى گومى	مومى كوچ شه پيكر
مومى كورتى ته ما مى	مومى كورتى ته ما مى

روینیشت و کوفی چکر
مومی کورتی ته ما می

بئریان بوختان لیکر
مومی کورتی ته ما می

***
مومنی وهیه وهیه ؟

مومی کورتی ته ما می
خهلکوکی بگا زاندهیه

مومی کورتی ته ما می
ما شقان یاری تهیه ؟

مومی کورتی ته ما می
***

بدرخهکا ز بهرانسی
مومی کورتی ته ما می

یاری بوو هاته دانی !
مومی کورتی ته ما می

بئریان کر بوختانی
مومی کورتی ته ما می

موما یارا شقانی
مومی کورتی ته ما می

***
شاف خارکی خوش زوزانه

مومی کورتی ته ما می
به زال گول و رهحانه

مومی کورتی ته ما می
یاری مومی شقانه

مومی کورتی ته ما می
***

شاف خارکی تی تی
مومی کورتی ته ما می

به زانی گوله سپی ی
مومی کورتی ته ما می

مدقابل شامیدی
مومی کورتی ته ما می

***
شهرتی برایی مهزنه

سوند خاره ب مال وژنه
شم دی مومی کوزنه !

مومی کورتی ته ما می
***

شهرتی برایی نافییه
مومی کورتی ته ما می

سوند خاره ب کهلامه
مومی کورتی ته ما می

دی مومی دهینه شویه
مومی کورتی ته ما می

***
شهرتی برایی بجیکا

مومی کورتی ته ما می
سوند خاره ب جزیکا

مومی کورتی ته ما می
دی مومی کهینه بیکا !

مومی کورتی ته ما می

فهرهنگوک

وهردهک : مراوی

عبدال : دیوانه شهیدا

مومنی : بچو ککرا وهی ناوی (مومی) به

قهریکر : بهرئی کرد

کؤفی : شدهو ههوری ،

بئریان : بیریوانان

وهیه : وابه

خهلکؤکی : خهلکی

دانی : خواردن

ئائف خارکی: ناوی زؤزانیکه

پهژان : تامان، پهژان

سوندخاره : سویندی خواردووہ

مال وژنه : تہلاق

نائیہ : نا وندیہ

کدلامیہ : قورئان

جزیکا : جوزئہکانی قورئان

بجیک : بجوک

شہم دہقہو گئرا بوهی بہ سہرا تہکیم، بہرؤژی ۱/۶/۱۹۸۹، لہ شاری (جؤلہ مئرگ) ی
کوردستانی ساکور، لہکااک (عہلی دہم، می وەرگرت، کہ دہگ خؤئیککی نا وجدی (جہلی)
ہه کاریہو تہمہنی (۴۵) سال دہ سوو،

هه وئانامہی کئئب

نہ ئہو دہریا کہ شیعری جاویدانہ

نہ ئہو دہریا کہ پیر اوپر سترانہ

بہ چا وکانت بلئی کہ شیمہ،

بہو دہریا بہ بئیئئ، کہلئواری بہ نہانہ

نہرہ بدون موئیری

نامه‌یه‌کی دلسۆزانه

مارف شاغایی

سەرزانی دەستەئە نووسەرانی گۆڤاری نووسەری کوردستان لەناخی دلەو سلاویکی گەرمەتان بێشکەش دەگەم، هیوادارم شاد و سەرکەوتووین . چەند تێبینی بەکم هەبە لەسەر ئەو شیعری لە (نووسەری کوردستان) ی ژمارە ۱۶، لە ژێر سەردیبری (شیعریکی هێمن) دا داواتان کردبوو و ئەو شاعرانی ماموستا راجی کە لە ژمارە (۱۷) دا جایتان کردبوو، لەبێشدا باری (شیعەرەکی هێمن) دەگەین .

ئێوە لە ژمارە ۱۷ دا داواتان کردبوو ئێمە کە سێک تێبینی بەکی لەسەر ئەو سە هەبە بۆتان رەوانە بکا، ئەمیش وەک قوتایی بەکی ماموستا هێمن و بێستم سەرورایەکی قوتاییانە لەسەر ئەو سە دەڕێم کە کاکلی قەسەکان لە ژێرەو دەنووسمەو :

هەموو شاعیرە گەورەکانی کورد کە بە قوناخکی تاییەتی گەشتوون و کە جابیان کراوەتەو شۆبەکی سەر بەخویان لە بوازی شیعردا هەلزاردوو . هەرکام بە سەیک و زمان و دارشتنکی تاییەتی بەو شاعران نووسبوو، باری ئێستا لێک کردنەوێ شیعری (نالی) و شیعری (خاجی قادری کوبی) بو هەمـوو خۆینەریکی بە ئەزموون کاریکی ئاسانە، ماموستا هێمنیش خاوەنی سەیکـی تاییەتی بە لە شیعردا، ئەو شتانی کە شیعری ماموستا لە شیعری دیکە هەل داویری زمان و شۆبە دارشتن و سەیک و سەنعەتی شیعری و ناوێرکی شیعەرەکانە، ماموستا هێمن نەزور ئێستادا گەزەندی لەو شاعرانە کردوو کە تەنیا بە شیمزای خویان شیعەرەکانیان دەناسریتەو، لەتەواوی شیعەرەکانی نالی هەی جودایی داو هەرۆهەما ئەو شاعرانی یاش ئەو دەم نووسیبوێ تەنیا شیعریکیش نادوزیەو کە بونی هێمنی لی تەبە، بەلام ئەو شیعەرە وە شیعری هێمن ناچی بو :

۱- شاعریکی شاره زای وهک ماموستا همن له ته واوی دیوانه کهیدا ته دیبا
جاریکش له باری قافیه وه کهمی نه هینا وه وهه سوو ده م به تاره زایی به کی زور
ته وا وه وه قافیه ی هه لیزاردو وه . رهنگه شاعریکی که ورهش له سهره تا وه قافیه ی
کزی به کارهیناسی بهلام ماموستا همن باش دوو دیوانه شیعرو له کوتایی
هفتاگاندا روز جه توونه وشه ی (گویز) که وشه به کی فارسی به وه له موکریاندا جه وتی
له سهر دانانن بکانه قافیه ی وشه ی (دیز) .

جگه له وه له ژماره (۱۶) دا مه سهره عیکی دیکه ش قافیه ی نی به :

(تفهنگ . زمان دی بو کوردستانم)

که بیم وایه شه وه هله به ناگه رسته وه سهر شاعری شیعره که وه ده سی له شه لدا
شاوا سووسی : تفهنگ وه زمان دی بو کوردستانم .

۲- به کی که له دیار دانه ی که له شیعره گانی ماموستا همن (به تابه ت له ناله ی
خودایی) دا دیار و شاکرانه وینه ی شعری به . بانی گه یاندنی مه مه ته وینه ی
شاعیرانه . روا له سکی ساکار و سوهر وکی قوول . بهلام له وشعره دا ته ناسه ت
ویسه به کی شعریش وه به رجا و هه که وی . زورتر قسه به کی به نی به که وه زنی هه به
بانی زورتر نه زمه تا شعیر . بو وینه ی پروانته شه دوو به ته :

سال به حاریک فکری راوی شا
کوا له هه باندا ما وه راوی شا
له گه ل شه یانا ده من ناوی شا
گیزووم جواره سال سوومه بیواوی شا

۳- شه وشعیره له باری سعه ته ی شعری به وه (سوومه مه ته) . بهلام ماموستا له
دوای تاریک و روون دا هج شعریکی به شووی مو سه مه ته و تدرجی به ند و
ته رکی به ند نه سو سو وه و زورتر له سهر عه زه ل و مه سه وه ی کاری کردو وه . دیاره
ته گهر شه وشعیره به هیز بوا به ده مان توانی بلیسن کو فتر نه شاعریکی وهک
همن شعریکی مو سه مه ته ی سووسی بهلام کزی و لاوازی شیعره که شه و ریگایه شی
لی بریوسه ته وه . به تابه ت که شیعره که شه خه تی ماموستا نی به .

۴- به پی شه و ریگه ونه ی ژیر شعیره که دا نووسرا وه واته (۱۹۷۸/۱۰/۱۰) ده سی
شه وشعیره له سه روه ندی شورشی ئیسلامی ئیران دا نووسراسی که شه وه ده سی
شعیره گانی ماموستا (همن) بان له جه وای ده قوزته وه وه ده ستا و ده ست ده گهران .
گهرجی شه وشعیره له کوردستانی ئیراندا نه بیرا وه . جگه له وه ماموستا ش له وه
سالانه ی دوا پیدا به پی شه سووسی شعری ده بوا به نوسخه به کی لای خوی راگرتنا
شه و سهرده سی شعری ماموستا له و به ری به رزی و ناسکی دابوون ناله لایه کی
دیکه شه وه بو ناسه که بچین :

ده سته ی سووسه ران له ژماره (۱۷) ی نووسه ری کوردستان لایه ره ۱۹۶۳ دا جه ند
به لگه به کی هیاسو وه بو شه وه ی که شیعره که هی ماموستا همنه . همن و برای ریز

بو شو بیرو رایانه بپم وایه شه و تده به سن شه و شه و خالانه نه یا نتوان شه
به لگه به کی باشین بوچی:

له بهندی به که مدا نووسیویانه که شیعره که چند زاراوه به کی وای تیدایه که
له گرمین به کارنایه ت و له کوردستانی شیران به کار دینری که و ابو شاعیره که
شیرانی به و له بهندی دووه مدا نووسیویانه که چند وشه به کی تیدایه که
ده گه به نی شاعیره که موکریانی به . سو وینش تینیا له (نیو گه لان) دایان هینا -
و ته ووه نووسیویانه له کوردستانی شه و دیو ده لسن (له نا و گه لان دا) ، من ده لیم
رهنگه شه و دوو به لگانه راستین (که له دووه میاندا در درونگم چونکه هر له
نووسه ری ژماره ۱۷ ، لاپه ره ی ۶) به یامی به کیتی نووسه رانی کورد له سوید) که
ده ستی نووسه رانه که ی (ره فیق ساسیر، شرکو سیکس ، حمه سه عید حمه سن) هی
کوردستانی شه و دیون نووسراوه ..... ج له نیو شاخ و لیره وارو ..... یانی
و شه ی (له نیو) بان به کارهینا ووه) دسان تینیا شه و ده گه به نی که شاعیره
شه و شیعره موکریانی به . به لام ثایا هه موو شاعیره کی موکریانی ماموستا هینه
؟ که و ابو ده وایه له موکریانی شدا به لگه بان هینا ووه که هی هینه .

له بهندی سی به مدا نووسراوه و هک شه و و نا وهر و کیش له شیعره که ی ماموستا
هین ده چی چونکه شاره زایی به کی به وای به بار و دوخی شه و سای شیرانه ووه بیوه
دیاره ، شه و ش نایسته ده لیل ، چونکه ور که س گه له ماموستا هین به سار
بار و دوخی شه و سای شیراندا شاره زانووه و ته به نی شاعریشان سووه .
له کوتا پیدا بیوسته بلم که شه گه نوو بیوسته شه و شیعره هی ماموستا
هین تبه مه به بتم شه و نه که بلم ده ستی نووسه ران سو بان هله ستووه ،
یا که م و زیاد بان بیکردووه به بیچه وانه ووه بپم وایه کاره که ی شه و بان له رووی
دلسوزی ووه کراوه به لام شه و که به ی شیعره که ی سو شه و بان ناردووه رهنگه به
هله جووسی ..... یادوور تبه شه و ی من نووسومه وانه ی .

مه سه له ی دووه هم که ده موست یانی له سار بکم شیعره کانی ماموستا راجی به
که له لاپه ره کانی (۱۶۰، ۱۵۹، ۱۵۸) ی نووسه ری کوردستانی ژماره ۱۷ دا چاپ کراون ،
به راستی سو یانی کا که شه بو به کر شای ده که م که شه و شیعره جوانانه ی سو
ناردوون و شیوه ش بلاوتان کردو ته ووه ، به لام به داخه ووه له چند شویندا وه زنی
شکاوه که دلنیام له نوسخه ی ماموستا راجی دا به و شه و تبه ، سو به روون
کردنه ووه ی شه و شه و خالانه به بیوسته ده زانم و هیوا دارم ده ستی نووسه ران ،
به یته دروسته کانی شه و شاعرانه بنووسته ووه .

له شیعری به که مدا به یتی به کم و شه ی (به پیدا) دروسته .

به یتی چواره م که رتی دووه هم وه زنی شکاوه

يار هرؤزئ گهر بكا قهئلى دووهده نالين چ بوو
من لهر جامئ مدي وا عالمئ لؤمهم دهكا

له شعري دووهه مدا بهيتي بهكهم كهرتي دووههم ؛
له يارو ياوه ران و ناسكان بيگانه خوم
بي بهدرگانه ي ره شمال و جيگه ي شاگرخانه خوم
بهيتي بسنجهم ، كهرتي دووهم ، وه زنيان شكاوه ؛
ئدي خودا مردم له تاوي عشقوه ي بالاي دوست
شاهه شاهي عمومي سائلي بهرگانه خوم

بهيتي خدوتهم ، (كوله يي) دروسته .
له شعري سي به مدا ، كهرتي بهكهم (سنه يي) دروسته .

بهيتي جوارهم وه زني شكاوه ؛
شمروكه نه جووم بيكهمه جه زنه ي قوربان
لهم بهدي جگه ره حيكمت بهرفي بهرهم بوو

بهيتي بوهم ، كهرتي دووههم ، وه زني شكاوه ؛

راحي مده كه گريان و له خوناسي شه سيري
هشتا كه بهيووم كا شه و خه مدي له بهرم بوو

شعري بسنجهم ، بهيتي بهكهم ، بهسره عي بهكهم (خانه يي) دروسته .

شعري بسنجهم بهيتي دووهم ، بهسره عي بهكهم (روله يي) دروسته .

شعري بسنجهم بهيتي جوارهم بهسره عي دووههم رهنگه (دهليي) و (چدن) له حياتي
(دهلين) و (چند) دروستين .

بهيتي شاخر ، كهرتي بهكهم وه زني شكاوه ؛

شهديعاي مونسه تي شهه شهسياني شهكا

(راست و بيگا و بهيات و لاوك و بهيران) ي من

شستر بهسوياسيكي زوره وه

NÊVEROK

VEKOLÎN:

pênc Jimarej Govarî Kurdistan ....Ferdî pîrbal...5	
Zimani kuraf le Kîtebj (Fîqe Alluxet Iranî) de	
Enmed Şerîfî	23
Riyalîzmî Sosyalizimû....Hîkmet Mihemed.....	32
M.E.Bozerselan... W:.....Selam zendî.....	38

ŞIIR:

Peyman..... Cewher Kirmanc	52
Jibirneke..... Enmed Qerenî	57
Birayanî Çiroy.... W: E.xoşnaw	61
Du xozî..... R .Isa	73

PEŞAN Û ÇIROK:

Yadastî mirovêkî win.....Ziyad mewlud.....	75	
Razekanim dedirkênim..... E .Bayiz.....	78	
Şair naxî weku semawerekey.....Gundî.....	83	
Ba kujanewem çend sedeyek bêdengî....Hoşeng	86	
Awareyî	Rêkar Enmed	89
Tilyak..... H .Mela salih	94	
Êdf bo kwe biçin....Pawan Mewcud	103	

GUFTUGO:

Guftugo legel şairêkî Îlamî...Amadekirna:M.M...	117
---	-----

LÊRE Û LEWÊ:

Katî Şiir..... W : Şemal.....	121
Beserhatî (MOMÊ)--bernevkirna:. Arêz Ebdullah ...	127
Nameyekî dilsozane..... Marif Axyî	131

NUSERÎ KURDISTAN

KOVARA ÊKETÎYA NIVÎSEVANÊN KURDISTANÊ

JIMARA:18

ZIVSTANA:1991

DESTEKA NIVÎSEVANA

EBUBEKIR XOŞNAW

CEWHER KIRMANC

HEVALL KUÊSTANÎ

FELEKEDIN KARÊYÎ

RÊKAR EHMED

PIRSKAR

EHMED HERDÎ

ERSELAN BAYZ

HEJAR MUKRYANÎ

HÎKMET MIHEMED KERÎM

MIHEMED HEME BAQÎ

EBAS BEDRÎ

TEHA MAYÎ

هه‌و‌نا‌مه‌ی کتێب

KURDISTAN'S WRITER

A magazine edited by the union of Kurdistan's writers

18
